

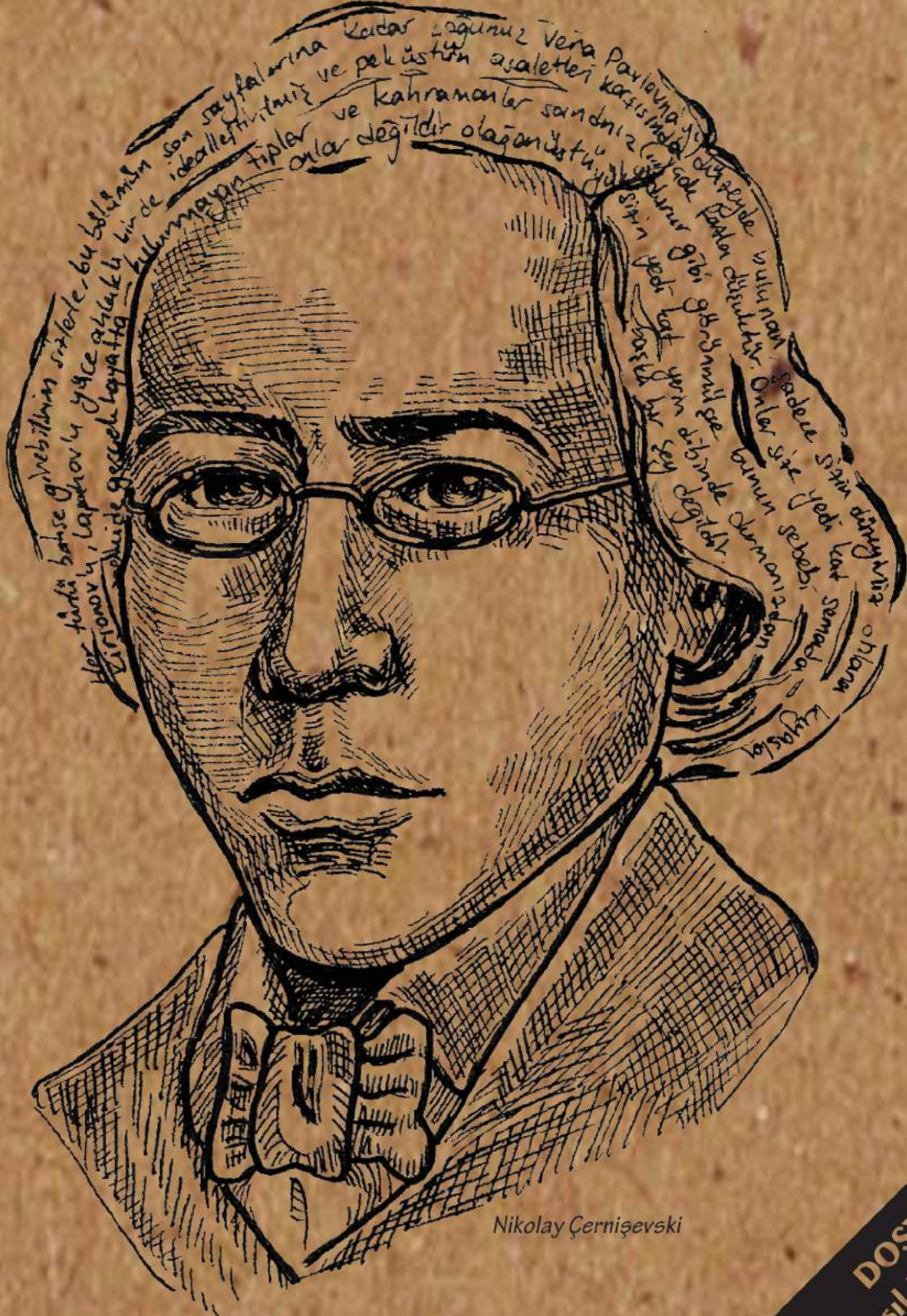
ÖNSÖZ

46.Sayı

Kış '20

10 TL

İnsanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizm büyük bir eserdir; bu da onun ÖNSÖZ'üdür.

Nikolay Çernişevski

DOSYA
NASIL YAPMALI?

Nikolay Çernişevski
24 Temmuz 1828 - 29 Ekim 1889

"Bu tip insanlar bizde yeni yeni gelişmeye başladı. (...) Bu tip, daha çok yeni ortaya çıkmaya başladı ama çoğalıyor. Onu doğuran zamanımızdır ve bu tip kendi zamanının alameti farikası sayılır..."
(Nasıl Yapmalı, sf. 311-312)

"Her türlü bahse girebilirim sizlerle, bu bölümün son sayfalarına kadar çoğunuz Vera Pavlovna'yı, Kirsanov'u, Lopuhov'u yüce ahlaklı, bir de idealleştirilmiş ve pek üstün asaletleri karşısında belki de gerçek hayatta bulunmayan tipler ve kahramanlar sandınız. (...) Onlar değildir olağanüstü yüksek bir düzeyde bulunan, sadece sizin düzeyiniz onlara kıyasla çok fazla düşüktür. (...) Onlar size yedi kat semada durur gibi görünmüşse bunun sebebi sizin yedi kat yerin dibinde durmanızdan başka bir şey değildir."
(Nasıl Yapmalı, sf. 473)

Çınqı

Yazın hayatında çok kısa, bizim için çok uzun; çetrefilli, kimi yerde zor ama bir o kadar keyifli bir yolculuğun on beşinci yıldönümünde buluşmuştuk seninle, sevgili okur. Bu zamana kadar yanımızda olan ve olmaya devam eden aydın, sanatçı, akademisyen dostlarımızı konuk aldığımız, her birimizin hayatına iz bırakan bir "Önsöz"ü konuştuğumuz bir sayıyı geride bıraktık. On beş yıllık geçmişimiz, geleceğimize bakmamız için bize yol gösterdi. Şimdi sıra ufku sınırlarında gezinmekte... Bu sayımızda bu ufku ve geleceğimizi konuşuyoruz.

Geçtiğimiz aylarda pandemi nedeniyle iptal edilen Karaburun Bilim Kongresinde yapmayı planladığımız atölye için seçtiğimiz başlık "Nasıl Yapmalı?" bu sayımızın dosya konusu oldu. Kongrede buluşamayan bizler atölyemizi ayrı ayrı online buluşmalarda gerçekleştirdik. Gerçekliğin ne olduğunu, nasıl yaratıldığını ve bu gerçeklikten yola çıkarak geleceği nasıl gördüğümüzü konuştuk.

Dosyanın yanı sıra bu sayıda üretimlerimizin yer aldığı on beş yeni kitaba değindik, her geçen gün bir yenisini duyduğumuz intiharlar üzerine yazdık, gösterim öncesi yasaklarla yüzyüze kalan Kürtçe tiyatro Bêrû'yu konuştuk, geçtiğimiz sayıda yayınlamadığımız okur yazılarına yer verdik. Yine dolu dolu bir sayı ile işte buradayız.

Keyifli okumalar...

Önsöz Yayın Kurulu

Önsöz Kitap Dizisi

Sayı: 46 / Ekim-Kasım-Aralık 2020

Ekin / Sanat / Edebiyat

ISBN: 978-605-80275-7-2

Genel Yayın Yönetmeni

Songül Yücel

Yazı Kurulu

Songül Yücel / Ülkü Şeyda

Fatma Yıldırım / Sena Şat / Onur Kopran

Önsöz'e Ulaşabileceğiniz Adresler

İstanbul: Ayışığı Ekin Sanat Derneği
Merkez Mah. Abide-i Hürriyet Cad. Hasat
Sok. Sebül Apt. No: 9 K: 4 Şişli-İstanbul

Taksim: Mephisto / Pandora

Bakırköy: Beyazadam Kitapevi

Kadıköy: Seyhan / İmge Kitapevi /
Mephisto

İzmir: Yakın Kitapevi /

Kabuk Kitapevi (Alsancak)

Ankara: İlhan İlhan Kitapevi

Diyarbakır: Aram Kitapevi / Lilav Pirtuk
kitapevi

Mardin: Zend Kitapevi

Dersim: Baran Kitapevi

Kıbrıs: Koyu Kırmızı Kitap Cafe

Genel Dağıtım: Emek Dağıtım

Kapak Tasarım & Sayfa Düzeni: Sena Şat

Baskı: Alesta Ajans Basım

Medya ve Bilgi Tek. San. Ltd. Şti.

Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi No:83B
Blok D.349 Topkapı, Zeytinburnu / İstanbul

onsozdergisi@gmail.com

Facebook: Önsöz Dergisi

Instagram: @onsoz_dergi

Twitter: @onsoz_dergi

Yeni Dönem Yayıncılık Basım Dağıtım Eğitim
Hizmetleri Tanıtım Org.Tic.Ltd. Şti.

Adres: İskenderpaşa Mah. Sofular Cad.

No: 8/3 Fatih - İstanbul

Tel-Fax: 0 (212) 533 32 57

İÇİNDEKİLER

- 04 >> Şiir**
Ruhan Mavruk
- 05 >> Eski Yazılar Yeni Kitaplar**
Demet Demeter
- 10 >> Alacaklılar**
Temade Çınar
- 14 >> İki Şair, Bir Okur ve Ben**
Zehra Rıza
- 20 >> Güzellik Tanrıçası**
Özgün Denizci
- 23 >> Sessiz Çılgılık: İntihar**
Mahsum Baş
- 27 >> Şiir**
Nazım Akarsu
- 28 >> Yasaklı Oyun "Bêrû"**
Önsöz TV

>>>>> Dosya

29 >> Nasıl Yapmalı?

30 >> Gerçekliği Nasıl Algıyorsunuz?

İzmir-Antakya Estetik
Çalışma Grubu

**44 >> Gerçekliğin Yeniden
Yaratılması**

Atila Oğuz

**46 >> Gerçeğe Giden Yolda
İlk Adım Hayal Kurmak**

Hakan Tosun

**49 >> Gerçeğe Giden Yolda
İlk Adım Hayal Kurmak**

Çenker Ekemen

56 >> Ütopyalar

Gaye Yeşilova

59 >> Distopyalar

Esra Yeşilova

**62 >> Yeni İnsanın İlk Romanı:
Nasıl Yapmalı?**

Sena şat

>>>>>>>>>>>

67 >> Cellatlar ve Kurbanlar

Ergöl Çiçekler

70 >> Daha Fazla “Kirazın Tadı”

Toprak Güney

73 >> Özgürlüğün Sesi

Tanıtım

74 >> Kurtarılmış Sabahlar

Avaşın

75 >> Ah Lübnan Ah!

Okur/ Kadir Can Aydemir

77 >> Bir Başka Yurtluk

Okur / Mehmet Ali

79 >> Sevgi Nefretten Büyük

Okur / Güneş Helvacı

80 >> Atlının Türküsü

Helin Su

81 >> Ofis 2.Bölüm

S. ř.

ruhan mavruk

Mavi

I

*bu kaçınıcı kırlangıç sökünü
su içmeye iniyorlar kül bir avluya, ölüyorlar*

*

*niye uzaktan uçuyor bu yıldızlar
niye kör, sağır evler
bu heykeller taştan oldukları için mi ağır*

*

*bırakma bir buluta tutunduğumuz
yağmurun ipini,
arkadaşlar düşecek!*

*

*bırakma rüzgarlarıyla
yıkılmasın dağ
köylerinin başına*

*

*gitme, kurşun askerler
bu töreler
yok eni sonu yok bu aldanışın
savurur seni
sığındığın her ada*

*

*albatrosları düşün
denizlerle güçlü kanatları*

*

düşenlerimiz de yaşıyor

bak, o hayal galakside

II

*mavi bir aslan kıyıya iner bir akşam üstü
kuğuyla kardeş, sınır ihlali yok aralarında
-su göklerindir çünkü-*

*

*bir gözümüz yenik baksa da, delikanlı insanlarımız
gönlümüz zozan, karlarda*

*

*gitme! Gün gelip de fırtına dindiğinde
baktığım her çocuk yeni bir ülke olacak
yeni bir ay doğacak
sağalttığımız her yaradan....*

demet demeter

Eski Yazılar Yeni Kitaplar

Bir 6 Mayıs günü başladı Önsöz yolculuğumuz... 6 Mayıs 2005...

Önsöz ile yıllardır biriktirdiğimizi, üretimlerimizi, kültür sanat edebiyat alanında yazılı bir esere dönüştürdük. "İnsanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizm büyük bir eserdir, bu da onun Önsöz'üdür" diyerek başladık yayın hayatımıza. 15 yıl boyunca, bu yolda bizimle birlikte yürüyen birçok okurumuz, dostumuz, yazarımız oldu.

Dostlarımızın, yazarlarımızın, okurlarımızın üretimlerini yayınladık dergi sayfalarında. Bu yolculuk sırasında serüvene katılan yeni yeni yazarlarımız, dostlarımız oldu. Ekin-sanat alanında kendini geliştirip, üretimlerini bizimle paylaştı.

15 yıl süresince Önsöz sayfalarında biriken üretimleri Ayışığı Kitapları olarak topladık ve siz okurlarımızla buluşturduk. Bu yolculukta biriken yazılar, şiirler, anlatılar, değerlendirmeler, söylenceler, her bir yazarımızın, şairimizin emeği somut bir ürüne, kitaba dönüştü.

Mücadelenin diğer alanları gibi, sanat alanında da yürüdüğümüz yol; uzun ve zorlu. Yola çıktığımız andan, yolculuğun başından itibaren bu serüvende bizimle birlikte yürüyenler oldu. Bu yürüyüşe taa en başından katılanlar olduğu gibi, ilerledikçe yeni yeni gelenler de oldu. Tabi ki yarı yolda

kalıp tökezleyenler de... Yol uzun ve zorlu olduğu için devam edebilmek büyük bir sabır ve azimle çalışmayı gerektiriyordu. Hergün üretimde bulunmayı, yeniden ve yeniden üretmeyi gerektiriyordu.

Bu uzun yol; bir çırpıda nefesi kesilenlerin değil, kendini yeniden üretenlerin yoluydu. İşte bu üretimler bir araya getirilip kitaplaştırıldı. Önsöz'ün 15. yılında e-kitap olarak okurlarına sunuldu. Bazılarımıza, karanlıkta yolunu kaybedenlerimize, şiir, öykü, edebiyat yol gösterdi, umut oldu, düşlerini yeniden büyüttü...

Her biri yılların birikimiyle damıtılan işte bu kitaplar...

ÖTEYE GEÇEN

Sena Kızılırmak'ın bu kitabı üç bölümden oluşuyor; öyküler, şiirler ve inceleme yazıları.

"Bülbül ve Gül" öyküsünü okuyup da aşkından "al gülü" arayan, kibirli bir güzele tutulup asıl sevdayı göremeyen gence üzülme yoktur. Ya da sevdası için kendi canından vazgeçen, yanık türküler söyleyen, güzel sesli bülbüle hayran kalmayan. "... Bülbül bir güzel kızdı, kız bir güzel sesli bülbüldü, âşık kördü, güzel kibirli..."

"İlk Adımlar"ı okuyunca kendi ilk adımlarımızı yüzümüzde küçük bir tebessümle hatırlarız. Zindandaki kızını görmeye gidip de göremeden dönen ananın yaşadığı üzüntüyle biz de üzülür, aynı duyguları yaşarız "Görüş Günü"nde.

Öyküleri gibi şiirleri de güçlüdür. Doludizgin duygularla, coşkun ve liriktir. Aşkı da bulursunuz şiirlerinde, kederi de, yoldaşa duyulan büyük özlem ve sevgiyi de. Kaybetmenin acısını da...

İnceleme-araştırma yazıları derinlikli bir incelik taşır. Dolu doludur. "Umudun Yolcuları" ile Paris Komününe katılır, iki ümitsiz aşığın komün günlerinin coşkusuyla çıktıkları umut ve devrim yolculuğuna tanık oluruz.

"İki Roman İki Kadın" yazısı Çernişevski'nin Nasıl Yapmalı'sı ile Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna'sının iki kadın karakter ve aşk üzerinden ele alınmasıdır.

Sonra Haziran ayaklanmasında buluruz kendimizi. "Bir Meydan"da Taksim'e gideriz, "Bir İnsan"da kitleler halinde Deniz'i görürüz.

OLGULARDAN BAKMAK

"Uzun yıllardır Marksizm'i bir dogma olmaktan çıkarıp yaşamın her alanına sunduğu bakış açısıyla üretimine devam eden Özgür Güven, Önsöz Dergisi'nin ilk sayısından itibaren yazılarını okuyucuyla buluşturmuştur. Önsöz'ün 15. Yılına dönük hazırladığı bu kitap yazarın yazılarını İnceleme, Felsefe Yazıları, Sanat Yazıları ve Öyküler başlığı altında toplamıştır." Yazarımızın bu kitaptan önce yine Önsöz'de yazdıklarından oluşan sanat akımlarının incelendiği "Tarihsel Gelişmenin Sanata Yansıması" adlı kitabı da çıkmıştı.

ÇOCUK KALBİM GENÇ AKLIM

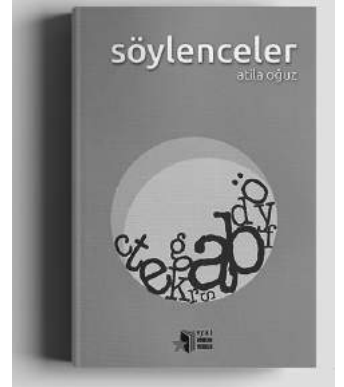
Önsöz okurları Ergül Çiçekler'i en çok dergide yer almış olan şiirlerinden, destanlarından tanır. Bir de "Dört Ölümden Gün, Dört Ölümden Gece" adlı şiir kitabından. Çocuk Kalbim Genç Aklım kitabında Ergül Çiçekler'in Önsöz'de yer alan yazıları, denemeleri, öyküleri bulunuyor.

Ergül Çiçekler de Önsöz'ün en başından beri öykü ve şiirleriyle dergide yerini aldı. Yıllarca tutsak kalmış bir devrimcinin gözünden anlatılır dışarıdaki dünyanın hikayeleri. 15 yıldır öykü ve şiirlerini Önsöz'le paylaşan Ergül Çiçekler "Çocuk Kalbi"ni ve "Genç Aklı"ni bizlerle paylaşıyor, paylaşmaya devam ediyor.

SÖYLENCELER

Önsöz'ün emektar kalemlerinden biri olan Atila Oğuz'un farklı yayınevlerinden çıkan birçok şiir kitabı bulunmaktadır. Önsöz'de de hem şiirleri, hem incelemeleri, hem de söylenceleri ile yer almış, bir çok yazısı, şiiri yayınlanmış ve yayınlanmaktadır. Bu kitapta Atila Oğuz'un Anadolu söylencelerini, toplumcu gerçekçilerin "İzler"ini, farklı konularda "Düşünceler"ini bulacaksınız.

Söylenceler kitabını okurken; "Harputlu Kırkor Efendi"yi tanıyacak-

sınız. "Olymposlu Balıkçı"da "Hristo Efendi"nin teknesiyle balığa çıkacaksınız. Kitabın ikinci bölümünde; Sebahattin Ali'den Ahmet Telli'ye, Hasan İzzettin Dinamo'dan Atilla Jozsef'e, Mahmut Derviş'e kadar birçok toplumsu gerçekçi edebiyatçıların, şairlerin hikaye ve eserlerinin incelendiğini göreceksiniz.

DİKKAT MAYINLI ALAN

Setenay Berdan Önsöz'ün ilk sayılarından itibaren gerek incelemeleri, araştırmaları ile gerek öyküleri ile gerekse de sinemaya dair yazıları ile hep yer aldı. "Hitler Ölmedi, Bugünlerde "Duyarlı Vatandaş" Kimliğiyle Aramızda Dolaşüyor" yazısı olsun, "Semboller, Sloganlar"la ilgili yazısı olsun, "Neredesin Bay Kim" öyküsü olsun okuyucularının hafızalarında hala canlılığını korumaktadır. Sinemaya ilişkin yazıları ise sinemanın nasıl bir kara propaganda aracına dönüştürüldüğünü gösteriyor. Sinemaya bir şekilde el atıp devrimci sınıfın proletaryanın bilincini geliştirmenin bir aracına dönüştürebileceğimizi görmüş oluruz bu kitapta.

BEN BİR USANMAZ OZANIM

Önce; "Bir Tufandır Umut" sonra "Umutlu Yüreklere Kıpırtısı" adlı şiir kitapları ile tanıdık onu. Nazım Akarsu şiirlerinin yanında toplumsu gerçekçi şairleri inceleyen yazıları ile de yer aldı dergimizde. Adını Hasan Hüseyin'in dizelerinden alan "Ben Bir Usanmaz Ozanım" kitabında ise; şairler, yazarlar ve onların eserlerinin incelenmesi yer alıyor. "Sevdalınız Komünisttir" diyen Nazım Hikmet'i, Hasan Hüseyin'i, Yaşar Kemal'i ve Ruhan Mavruk'u şiir ve eserleriyle anlatırken aynı zamanda onların mücadelesini de aktarıyor bizlere, şiirlerindeki, yazılarındaki, eserlerindeki coşkuyu da veriyor.

SEN KADAR GERÇEK

Şiirlerini "O An" şiir kitabında bir araya getirdiğimiz Elif Can'ın Önsöz'deki şiirleri dışındaki, inceleme, araştırma, anı, deneme gibi yazılarını da "Sen Kadar Gerçek" adlı kitabıyla buluşturduk siz okuyucularımızla. Bu kitapta Elif Can'ı hayatı boyunca etkileyen duyguları, düşünceleri kimi zaman anı-öykü tarzında, kimi zaman da mektup tarzında bulacaksınız. Seyit'lere atfen yazdığı "Seyit" öyküsü ile bir çocuğun adının anlamı üzerinden Seyit'i anlatışını, "Ulucanlar'da Bir Ağaç" ile Denizlerin idamını dile getirir. "Yıkılan Duvarlardan Yayılan Işık"ta ise 19 Aralık zindan katliamını anlatır. Kendisi de 19 Aralık 2000'de yaşanan bu zindanlar savaşında Çanakkale Cezaevindedir. Ve 4 gün boyunca orada yaşar bu savaş. "Tarihte öyle anlar vardır ki, kendinden önce biriken her şeyi toparlar, tüm duyguları birleştirir. Bir patlamadır sanki yaşanan. Nasıl bir yanardağın patlama seviyesine gelişi ağır ağır birikim sonucuysa ve patlama anında tüm birikintileriyle yeryüzüne çıkıyorsa, işte öyle..." diye başlar anlatmaya 19-22 Aralık Zindan Savaşlarını.

Hasanoğlan'da büyüdüğü için Köy Enstitüleri de onu etkileyenler arasındadır. Yaşamında iz bırakmıştır. Köy Enstitüleri Sürecini anlatır. Hele "Sağcı mısın? Solcu musun?" yazısı ise 80 sürecinde amcasının başına gelenlerin öyküleştireilmiş halidir aslında... Daha bunun gibi birçok yazı yer alır kitapta keyifle okuyabileceğiniz.

KİMLİĞİ HARİTASIZ YOLCU

Daha çok Kürtçe şiirleri ve şiir kitapları "Adı Bahar" ve "Yurt Olur Musun Bana" ile tanıdığımız Avaşın'ın bu kitapta da öykülerini bulacaksınız. Yazılarını... Kendi içine yaptığı yolculukları...

"Burası Amed'in kalbidir sevgili suskunluklarım! Suriçi diye bir tarih yazar kitaplar... Nice sevdalar ve savaşlar dâhilinde... Bir de direnç öykülerini son yıldız yolcularının. Ayları değil, iki mevsimini kavuşturdular zamanın. Kara kışlarda birer güneştiler. Maviliklerde deniz rengi. Yüreklerinden tutmuşluğum var iki merhaba arası..." der, "Sevgili Suskunluklarıma Çağrıdır" yazısında.

DİL ÜZERİNE

Dil Üzerine kitabı iki bölümden oluşuyor. Birinci bölümde Ahmet Aydın Önsöz'deki ilk yazı dizisi olan ve en kapsamlı araştırmalarından biri olan "Dil Üzerine" yazısı yer aldı. İnsanlığın gelişmesinde dilin etkisini irdeledi. İnsanlık tarihinin ilk zamanlarında konuşma eylemini, dilin yapısını, gelişimini, ilkel komünal toplumdaki ulus devletlere geçerken farklı topluluklarda dilin uğradığı değişimleri, en sonunda da dilin "geleceği"ni tartıştığı bu araştırma ve inceleme yazısında bir iletişim ve kültürel birikim aracı olan "dil"i inceliyor. İkinci bölümde ise "Sınıfa Dair" farklı incelemeleri yer alıyor. Kanlı Hazineseler, Üç İstanbul, Filler Sultanı vb farklı konuların sınıfsal bakışla ele alındığı yazılar bulunuyor.

AMALTHEİA

19 Aralık 2000'de zindanlarda yaşanan katliamın bir destan şeklinde anlatımıdır Amaltheia. Homeros'un Odysseia'sı gibi mitolojik kahramanlara dayanarak anlatılır 19 Aralık Zindan Savaşları. "O saat geldi. Yeralından gelen uğultular, tüm dünyayı sarsan patlamalara dönüşüyor artık. Ha gayret! Kahramanlar çağı bitmedi. Amaltheia'nın sönmeyen meşalesi aydınlatсын gönlümüzü." der kitabın önsözünde Yaşar Kenan.

ŞİMDİ

"Dallarımınla sardım onları. En uçlarıma kadar kırmızıyım, sarıyım, yeşilim, maviyim, beyazım... Görkemli enstrümanların, en güzel şarkılarının dev orkestrasıyım şimdi." diyor Temade kitabında.

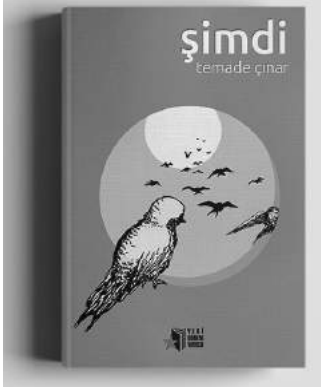
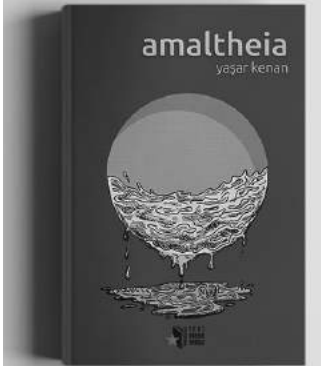
İlk "Ve Ayağa Kalktı İnsan" nehir şiirlerinden oluşan kitabı ile buluşmuştuk. İkinci kitabı, Önsöz Dergisinde yazdığı "Yabancılaşmaya Karşı Beyin Egzersizleri" yazılarından oluşan ve aynı ismi taşıyan kitabı idi. Ve bu üçüncü kitabı; "Şimdi". Bu kitapta öykülerinin yer aldığını görüyoruz. "Bahçesinde Ağaç Bulan Adam" yayınlanan ilk öyküsüdür Önsöz'de. Kitabın da ilk öyküsü. Sonra başka öyküler, yazılar...

KARANFİL HAFİFLİĞİ

"Yazmak neyi kurtarır bilmiyoruz. Ancak yazmanın duvara ilâştirecek bir çivi işlevi görmesi gerektiğine inanıyoruz. Ruhumuzun gövdesine ağır acılar yüklendik. Bir ilmek attılar boğazımıza. Sonra bizi ölümlü olduğumuza dair ikna çabalarına girdiler. Oysa biz hikâyenin bittiği martavallarına inanmıyoruz. Ölümü olağan kılan kalanlardır. Çünkü hakkınca yaşamak bir bayrak yarışıdır..." diyor Renas kitabında. Bu sözler kitabında ki şiirlerin ve yazıların da özünü oluşturuyor aslında.

OĞLUMA MASALLAR

Sena Şat'ın birbirinden güzel çizimleriyle yer aldı altı masal Önsöz sayfalarında. Çocuk okurlarımızın beğeniyle okuduğu ve okuyacağı ma-

sallar bunlar. Çocuklarınıza gönül rahatlığıyla okutacağınız masallar aynı zamanda... ve "Oğluma Masallar" kitabında bir araya getirildi. Siz okurların beğenisine sunuldu.

ÇİZGİLİ ÖNSÖZ

Evet; Önsöz dergide öykülerin, şiirlerin, yazıların, makalelerin yanında çizimler de yer aldı.

"Gezinin Çapulcu Delisi", "Yerli Milli Avare", "Karikatürler"le devrimci tutsaklar Serbülent Sürücü ve Nurettin Temel'in oluşturduğu Leninist Mizah Kolektifi / LMK'nin çizimleri ilk kısmını oluşturuyor, Çizgili Önsöz'ün.

Sonra Sena Şat'ın Önsöz kapakları da dahil çeşitli konulardaki çizimleri, illüstrasyonları yer alıyor.

Tuçe Sayın ise derginin farklı sayılarında yer alan üç çalışması ile yerini alıyor bu kitapta.

"Dost Kalemler" bölümünde ise, Tekel Çadırkent'ten tekel işçilerinin karikatürleri, çizimleri yer alıyor. Ayrıca derginin farklı zamanlarında yayınlanan ve farklı çizerlerin kaleminden çıkan çizimler de bulunuyor.

SATIR ARASI

Satır Arası benim çıkan ilk kitabım. Ama öyle bir dönemde çıktı ki bu kitaplar, elimize alıp da okuyucuyla yüz yüze göz göze bir temas kuramadık. Sadece sanal ortamda, dijital alanda paylaşımlar yaptık. Ekranın soğuk görüntüsünde rakamları görebiliyoruz sadece. Oysa bu kitabın hangi koşullarda oluştuğunu, yazıların günlük telaşının koşturmacasında alele acele nasıl yazılmaya çalışıldığını ve daha bir çok şeyi yüzyüze paylaşmak isterdim.

Mesela "Kırlangıç Çiçeği" öyküsünü anlatırken, zindanlardaki tutsaklık koşullarına girer, bir çiçek yetiştirmek için neler yapıldığını anlatabilirdim. Ya da "Dünya Hepimize Yeter" diyen Sarkiz Amcaya Nazım Akarsu ile beraber ziyarete gidişimizi... Ondaki insan sevgisini. Bazen kelimelere, kağıda dökülemeyen ama bir tebessümden, bir mimikten hissedilen duyguları... Yaptığımız söyleşi sırasında yaşadıklarımızı, samimiyeti ve Sarkis Amca'nın ardından şimdiki hissettiklerimizi... sonra o söyleşinin nasıl oluştuğunu anlatmak isterdim...

Aliki ile Yunan tiyatrosu üzerine Bilgesu Ablanın evinde yaptığımız söyleşi sırasında Bilgesu ablanın dayanamayıp Aliki'ye sorduğumuz her soruya daha iyi anlayalım diye araya girip "çocuklar" diyerek açıklamaya çalışmasını yüzyüze olsak daha rahat anlatabilirdim mesela... "Yunan Tiyatrosu Üzerine" olan söyleşinin de böyle ortaya çıktığını...

Ayışığı Sanat Merkezi olarak Önsöz Dergisi ile katıldığımız kitap fuarlarından İstanbul'dan İzmir'e, Çukurova'ya, Amed'e, fuar serüvenlerimizi yazıya dökemeyeceğimiz hoş ve komik anılarla birlikte anlatabilirdim. Ya da "Bir Gün Bile Yaşamak"la Orhan İyiler'le geçirdiğimiz son günleri anlatabilirdik.

Ne bileyim işte şu korona günlerinde değil de başka zamanda çıkarılmış olsaydık, kitlelerle buluşmanın sıkıntılı olmadığı dönemlerde, kitap tanıtım etkinlikleri yapacaktık yüz yüze ve sıcacık olacaktı. Ekranın soğukluğu girmeyecekti araya. Belki de pandemi günleri olmasa 15 kitabı aynı anda hazırlayamazdık. Bu durumun da böyle bir olumlu yanı var.

Eminim her kitapta farklı bir şeyler, kendinizden, bizden bir şeyler bulacaksınız...

Herkese iyi okumalar...

temade çınar

Alacaklılar

Yabancılaşmaya Karşı Beyin Egzersizleri

Kimler bu alacaklılar?

Herkesin kendini alacaklı hissettiği, küçük bir azınlığın kendini borçlu hissettiği bu dönemde alacaklılar üzerine düşünmenin, egzersiz yapmanın vakti geldi.

Basit alacaklılar;

Kapıyı güm güm vurarak bizi tehdit edip alacağını bir an önce tahsil etmeye çalışanlar... Genellikle alacakları maddi bir şeydir. Ev sahibi kirasını ister, icra memuru işini bitirip gitmek ister, düne kadar borç isteyebileceğiniz son kişi verdiğini geri ister... Borç yazdırılan bakkalın hesabı kabardıkça yol değiştirilir, ödenemez duruma gelen borçlar alacaklıyla karşılaşma anksiyetesine, bunalımlarına dönüşür. Elektrik, varsa doğalgaz, telefon kesilir. Onlar, büyük şirketler, kapıya dayanmaz, halini hatırını sormaz, bardağı taşıran son damla olup olmadığını bile bilmez, keser. Hiç yokmuşsunuz, hiç yaşamıyorsunuz gibi... Her şeyin bir alışveriş olduğu, paran kadar yaşama hakkın olduğu bu sistemde alacaklı da çoktur, borçlu da... Saymakla bitmez. Ama konumuz bu değil.

Duygusal alacaklılar;

Hayatları boyunca yaşadıkları her kötü şey başkalarının sorumluluğudur. Hep haksızlığa uğramış, sömürülmüş, aldatılmış ya da zarar görmüştür. Bütün bu yaşadıklarında asla onun sorumluluğu yoktur. O

da her alacaklı gibi alacaklarını tahsil etmek ister. Bazen bu alacaklının yörüngesi şaşar. Anneler, babalar çocuklarından "kaybettikleri" hayatlarına karşılık onların hayatlarını ister. Kadın yıllarca kendisini ezmiş olan adamın yaşlanmasından faydalanmak ister. Öfkesine hâkim olamayanın zaten birçok geçerli sebebi vardır, öfkesinin yöneldiği kişiden o an biriken tüm hıncını çıkarmak ister. Onun hayatı başkalarınınkinden her zaman daha ağır, acıklıdır ve onun tüm bu çektiklerinden dolayı herkese istediğini yapma hakkı vardır. Caniler, tecavüzcüler, dolandırıcılar, zalimler... Koşullar onu böyle yapar, o, koşulları kendi gibilerle birlikte besler... Bu hikâye böyle gider. Koşullar değişinceye kadar. Zıtların birliği burada bizi balyozla döver. Ama konumuz, alacaklı mı borçlu mu olduğu konusunda uzun tartışmalara yol açabilecek bu kesim de değil.

Politik alacaklılar;

Sızım sızım sızlarlar. İçimizi dağlarlar. Hayatları boyunca emek vermiş, birçok varlıktan mahrum kalmış, türlü eziyetler çekmiş, bedeller ödemiştir ve bu toplumdan alacaklarını tahsil etmek isterler. Alamayınca da ağız dolusu sayarlar. "Bu toplumdan bir şey olmaz!" Kendisi olmuş olandır. Artık ne değişime ayak uydurması, ne fikirlerini gözden geçirmesi ne de okuyup araştırma-

sı gerekir. O kadar çok bedel ödemiştir ki bir adım daha atacak değildir ama her şeye hakkı vardır. Bunca yılın birikimiyle neyin yapılacağını, nasıl yapılacağını ona sormak gerekir, sorulmazsa bozulur. Ona sorulmadan yapılan her şey yerin dibine gömülecek kadar yanlıştır. Gömülür. Mücadelenin ona verdiği onur, gurur da zaten onundur. Bunlar tahsilatı hafifletmez. Bugüne kadar yapıp ettikleri ona konforlu bir yaşam hakkını tanımaktadır ve doğal olarak fonlardan vb. "olanaklardan" kişisel olarak faydalanması kadar doğal bir şey yoktur. Onun dışındaki herkes sürünmekle görevlidir zira mücadelede kimse onun kadar sürünmemiştir. Küçüklü büyüklü bulunduğu her gruba yaşadığı zor günleri anlatır. Tekrar tekrar bıkmadan usanmadan her geçen gün daha büyük bir gururla ve hak ettiklerini hakkıyla anlatır. Onun yaptıklarına asla erişemeyeceklerini, bugün yapılanları küçümseyerek anlatır. "Bu da bir şey mi, bizim zamanımızda..." diye başlar kocaman cümleler. Evet, bu kesimin yaşadıklarına, kattıklarına saygımız sonsuz ama alınmasınlar konumuz onlar da değil.

Gerçek alacaklılar;

Şimdiye kadar çalışarak birlerini zengin etmiş, toplumun tüm diğer kesimlerinin yaşamını sağlamış olan işçiler... Evet, alacaklılar! Okulları, uyduları, kalemleri, elbiseleri, müzik aletlerini, opera salonlarını, tiyatro kostümlerini, altın tuvaletleri, ojeleri ve her şeyi üretenler. Bir işçi işyeri

yatakhanelerinin fotoğrafını çekmiş ve yaptığı villalarınkini. "Bunu yapıyor, burada yaşıyoruz" diyor. Bir grup işçi sosyal medyada milyonlara ulaşan bir moda gösterisi yaparak ona yabancılaşmış dünyayla dalga geçiyor. Diğer işçi, filmdeki jönen, kendisinin çalıştığı fabrikada diktiği takım elbisesinin astronomik fiyatını ve kendi günlüğünün gülünçlüğü anlatıyor. Onların çalışması sayesinde okuyanların onlara tepeden bakmasına öfke duyuyorlar. Koca koca mühendislerin işi kendilerinden öğrendiğiyle gururlanıyorlar. Onlara çok görülen cep telefonlarını batmak pahasına alıp Whatsapp gruplarına, sosyal medyaya karıştırıyorlar. İcraya gidinceye kadar plazma TV'lerini evlerinin başköşesine gururla getirip koyuyorlar. Yıllar boyunca gürültünün içinde kaybolmuş olan seslerini, sözlerini istiyorlar. Yaratıkları zenginliklerden faydalanmak istiyorlar. Konumuzun temeli burada ama yine de egzersizimizin konusu bu sefer bu da değil.

Peki, ama konumuz ne?

Konumuz, ne istediklerini anlayamadığımız alacaklılar.

Konumuz, ne yapsalar aykırı bulduğumuz gençler... Dağınıklar, plansızlar, sorumsuzlar, gelecekleri için çalışmıyorlar, günlerini gün etmekten başka bir şey düşünmüyorlar, örf ve adetleri hiçe sayıyorlar... Ve daha kötüsü hep alacaklılar. Ne verseniz yetmiyor... Hep doyumsuz, hep bir şey eksik... Sanki Sabancı ailesinde yaşıyorlar da kapıcı muamelesi görüyorlar. Bugünden

Konumuz, ne yapsalar aykırı bulduğumuz gençler... Dağınıklar, plansızlar, sorumsuzlar, gelecekleri için çalışmıyorlar, günlerini gün etmekten başka bir şey düşünmüyorlar, örf ve adetleri hiçe sayıyorlar... Ve daha kötüsü hep alacaklılar. Ne verseniz yetmiyor... Hep doyumsuz, hep bir şey eksik...

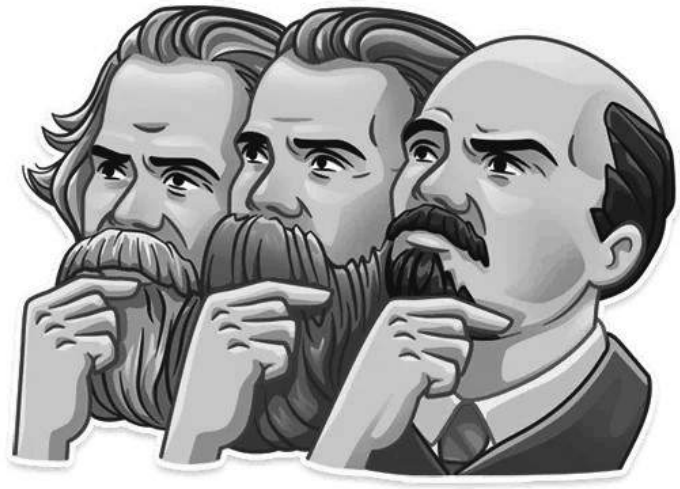
ve gelecekte alacaklılar... Dünya turuna çıkmann "ekonomik" yollarını arıyorlar. Onlar, teknoloji dünyasının içine doğdular. Sorunlarının çözüm yöntemlerini Google amcaya sormak, Enter tuşuna basarak sorunları çözmek istiyorlar. Sermayenin birikiminin farkındalar. Kendilerinin yaşadığı yoksulluk, yoksunluk ve geleceksizlik karşısında alacaklarını istiyorlar ve hemen istiyorlar.

Özgürlüklerini, güvenceli yaşamlarını, eğitim haklarını, sanattan, sportif faaliyetlerden yararlanma haklarını, dünyayı gezmeyi, dünya insanlarıyla tanışmayı... Hepimizin zaman zaman tarzlarını yadırgadığımız, kızdığımız, Z kuşağı diye laboratuvara koyduğumuz gençler... Genç kadınlar, erkekler, işçiler, beyaz yakalılar ve en çok da işsizler... Sayı hokkabazı TÜİK'e göre bile bu genç nüfusun içinde %25'i ne okuyor ne de çalışıyor.

Bu gençler her şeyin en iyisini istiyorlar. Genel tabirle "iş beğenmiyorlar!" "Ne olsa yaparım abi" çağında yetişmişler için facia. Sanki üniversite mezunu oldular diye şirketler alıp onları CEO yapmalıymış gibi. İş beklentileri dudak uçuklatıyor. Yaşam beklentileri boğazda bir yalı, plazada bir geniş ofis... Dizilerdeki gibi uyandıkları zaman gidecekleri, sıkıldıklarında çıkacakları türden...

Son model telefon, sınırsız oyun oynayacakları bilgisayar, son model dağ ayakkabısı hep onlara lazım... Hem odalarından çıkmayacaklar hem Himalayalara tırmanacaklar... Her şeyi yapmayı Youtube'dan öğrenip öğretiyorlar. Okula gitmek zaman kaybı, işe gitmek zaman kaybı. İş mi? Eğlenceli mi bari?

Haklarında daha çok şey anlatılan, bir önceki kuşağı şaşkınlık içinde bırakan, artık takip edilemeyen bu yeni kuşak dünyaya alacaklı olarak doğdu, evlerimize yerleşti. Çocuk ebeveynler denilen bir kavramı yaşamlarımıza taşıdılar. Bütün bu yaşadıklarımız kapitalizmin yetiştirdiği bencil, bireyci bireyin, yoğun propaganda bombardımanı altında yetişen hormonlu halleri. Kurallara karşı kayıtsızlar bundan dolayı da yozlaşma ve çürümenin tüm alanlarına açıklar.

"Evet, öyle" diyelim ama madalyonun diğer tarafına da bakalım. Düşünmeye devam ettiğimizde tersyüz edilmiş bir dünya karşımıza çıkıyor.

Daha önceki emekçi kuşaklar genel olarak mütevazı ve kanaatkârdılar. Toplumsal olarak yüceltilmiş olan davranışlar bunlardı. Hayatın onlara verdiklerini nimet, onu az bulmayı da ayıp sayarlardı. Bir işe girip, evlenip, çocuk yapıp, ev alıp tek bir işten emekli olmayı fazilet sayarlardı. Yoksulluk saklanırdı. Bir kesimi hariç olanakların, yarattıkları birikimin çok da farkında değillerdi. Gittikleri, gezdikleri kadardı bildikleri. Filmler fakir kızın parlak geleceğini anlatır, iyiler de hep kazanırdı. Yoksulun mütevazılığına övgüler dizilir, zengininin kibri yerilirdi.

Günümüz gençleri öyle mi? Doğrular ve yanlışlar hakkında kesin kanılara varmadan ikna olmak istiyor. Her kanalda Z kuşağı denilen, korkuyla karışık bir merakla takip edilen gençler için yazılanlardan toplanan başlıca sıfatlar şöyle: Şüpheli, kazanma odaklı, eylemi şarta bağlı, bağımsız karar vermek istiyor, girişimci, kararlı, sürekli iletişimde, değişime açık, adaptasyonu yüksek, önyargıları az, farklı olmaktan korkmuyor, yaşamında çeşitli alanları deniyor, aynı anda birçok alanda olabiliyor, bilişim yetenekleri yüksek, hızlı kavriyor ve standartları sorguluyor. Gençlerin dini eğilimlerinin de hızla değiştiği, ateizmin hızla yayıldığı, seçimlerde genel oy kullanma oranı %80'lerdeyken gençlerin %60'larda kaldığı vb. gibi birçok konuda çalışma var.

Gençler, tabii oldukları sınıfın biriktirmiş olduğu imkânların farkındalar. Zamanlarını harcayan her şeyin aslında küçük bir organizasyon olduğunu biliyorlar. Bireysel görünüyorlar aslında topluma sıkı sıkıya

bağlılar. Tartışıyor, eleştiriyor, umutlarını ve umutsuzluklarını korkmadan dile getiriyorlar.

Bugünden ve gelecekte alacaklı olan gençleri her ayaklanmanın en önünde görüyoruz. PDF kitap arşivinden kitapları indirip tüm zamanların filmlerini izliyorlar. Yayınları ekrandan okuyor, tartışmalarını şehirler hatta ülkelerarasına yayıyor, “zamanının büyük bir kısmını telefon ya da bilgisayarlarının başında geçiriyor” olmalarından psikolojik danışma merkezlerine koşan ebeveynlerine aldırıyorlar.

Burjuva ideologlar onları “kestirilemez” olarak tanımlıyor. George Floyd eylemlerinde bilişim mağazalarına dalıp dışarıdaki kalabalığa paketleri fırlatan on beş-on altı yaşındaki gençler dışarıya elleri boş, zafer işaretleriyle çıkıyorlar. Eski heykelleri yıkıyor, Lenin’in heykellerini şehir meydanına dikiveriyorlar. “Her şeye hakları var” özgüveninde yapıyorlar tüm bunları. Tereddütsüz TOMA’nın üstüne sıçrayıp, evet, önünden kaçmak yerine üzerine çıkıp su fışkırtma mekanizmasını kontrol alıyorlar.

Ebeveynlerine saçlarını başlarını yolduran bu kuşak standart bir işte çalışmak, herhangi bir yerde emekli olmak fikrinde değil. Yeni başladığı bir işte bile daha iyi bir konumda ve daha iyi bir başka işe girmek için araştırmayı ihmal etmiyor. Hatta standart bir işte çalışmadan yaşama arayışından vazgeçmiyorlar.

Mahalle baskısına karşı da oldukça dirençliler. “Kızlı erkekli toplandık” diye kapılarına yazı koyuyorlar, mahalle panosuna “elektrik borcumuz birikti, elektriğimiz kesilmeden elbirliğiyle bi zahmet” diye yazıyorlar. Tüm yerleşik kurullarla alay ediyorlar. Evet, bu durum bazen canımızı sıkıyor. Tiye almadıkları hemen hiçbir şey yok. Lenin bir capste yumruğunu sıkmış, “bi tane patlatırım görürsün” diyor, Doğu Perinçek Petrograd’da ayaklanmanın öncülerinin masasında

otururken Lenin, “Ne işi var bu ...ın burada” diyor, tam “bu kadarı da fazla” diyorsunuz, Stalin iki eliyle kalp işareti yapıyor.

Gezi ayaklanmasının “oranatsız zeka”ları, Seattle’ın sokaklarına boya kutularını boca edenleri, Wall Street’de lazerle dev plazalara %99 yazanları, İspanya’da parlamento önünde yürüme yasağına karşı hologramla yürüyüş gösterisi yapanlar, Filistin duvarlarına puşili George Floyd’u çizenler, lazerlerini ortaklaştırıp dronları düşürenler onlar...

Kestirilemezler... Her şeye hakları var, çünkü geçmişe borçlu değil gelecekte alacaklılar. Bu nedenle de her eylemleri sert saldırı ile karşılaşıyor. İnternet yasakları, sosyal medya tutuklamaları, kadın yürüyüşlerine sert saldırılar gençlerin hak ettiklerini almak için yapabilecekleri konusunda kestirilemez eylemlerinin yarattığı korkudandır. Tüm kombinasyonları alarmları çaldırıyor, deri koltukluların yüreklerini hoplatıyor; genç işçi, genç kadın, genç işçi kadın, genç öğrenci, genç işsiz...

Bir büyüğümüz, “seksen yaşına geldim, hayatım boyunca bu halka hizmet ettim yine de borçlu öleceğim” demişti.

İşte konumuz bu! Büyüğümüz bir Kızıl-derili bilgeliğini bize hatırlatıyor, “biz dünyayı atalarımızdan miras almadık, çocuklarımızdan ödünç aldık.” Aydınların, deneyimlilerin, bilenlerin el birliğiyle gençlerin yolunu açması gerek.

Sızlananlara deyin ki; gençlik alacaklı! Ve tahsilat başladı!

zehra riza

İki Şair, Bir Okur ve Ben

İbrahim Nasrallah. Filistinli bir şair. Ürdün’de yaşar. Gerek davası, gerek sanatı, gerek duruşu, gerek şair Mahmud Derviş’e yoldaşlığı ile tanınır ozanımız. Yirmiye aşkın roman ve birçok şiir kitabı vardır. Ancak Türkçeye daha kazandırılmamış oluşları; yer edineceği raflara giden yolda şu an için engel duruyor. İbrahim Nasrallah devrim şairlerinden biri olarak birçok kovuşturmanın yanında pek çok başarı ve ödül kazanmıştır. Şiirden romana, resimden fotoğrafa, sanatın birçok alanında ürünler vermiştir. Çok yönlü ve üretken kişiliği ile dolu dolu bir yaşamın ozanı; doğup büyüdüğümüz kent Antakya’da. Ozanın bildiği ismi ile Liwa İskenderun!

Hikâyemiz şöyle başlıyor,

Ozanımız “Kentler ve Şiir” temalı bir etkinliğe katılım için davet edilir ve soluğu Antakya’da alır. Keyifli bir etkinliğin sonrasında konuklar ve katılımcılar kaynaşa dururken, etkinliği düzenleyen sorumlu arkadaşlardan biri ile sonraki günün planlamasına geçilir ve kısa bir Antakya turu için görev dağılımı yapılır. Ozanımızın mini şehir gezisine eşlik etme görevi bize verilir. Biz mi? Üç kişiyiz. Ben, sakallı bir şair ve okur.

Planımız şöyle; sakallı şair bir sonraki gün ozanımızı otelden alıp Süveydiye’ye gelecek. Biz de onları yerlilerin buluşma noktası Tarsuslu marketin orada bekliyor olacağız. Anlaştık. Sakallı Şairi de Saray Caddesine bıraktıktan hemen sonra Antak-

ya’dan ayrılıyoruz. Bu arada kendimizi de tanıtayım. Okur: Adı gibidir, iyi okur. Kısaca onun için hayatın anlamı; aşktır, edebiyattır, devrimdir. Şair: Etkinliğe konuk bir başka şairimizdir. Bıyıkları yeni terlemişse de sakalı gür ve bir karıştır. Ben ise bu hikâyede bir payandayım. Mesela Arapça konuşurum, tercüme ederim, araba sürerim, plan yaparım, yemeği ayarlarım falan...

Çevlik sahiline doğru gidiyoruz ve şimdi sadece bizim bildiğimiz bir problemi konuşuyoruz. “Araba yarın babama lazımdı. Umarım acil bir işi yoktur. Ve erteleyebilir.” diyorum. Okur bu konularda her zamanki gibi sessiz. Bir iki kelime söylediye de söylememiş olmamak için. Elinden bir şey gelmediği konularda, çaresizlikle ellerini keçisakalına götürür. “Araba bulmamız gerekebilir.” diye ekliyorum. Okur sessiz kalmakta ısrarcı. Yine de içim rahat. Çünkü Süveydiye’de her an her yerden araba bulabilirsiniz. Bunun için küçük çarşısına çıkmanız yeterli. Çarşısının ortasındaki Eski Park’a adınızı attığınız anda gözünüz çarpar bir amcaoğluna veyahut teyze oğluna, bazen de dayı kızına. Kendi arabanın tadını ve rahatlığını vermez tabi. O yüzden Çevlik’te bir iki bira içtikten hemen sonra bize geçiyoruz.

Annem her zamanki gibi mutfağında, çatal yukarı tabak aşağı... Babam belirli metronomdaki horlamalarıyla saat yedi haberlerine beş kala uykusunda. Gençlik ise ellerinde telefon; Avrupa’daki çocukları

ile konuşabilmek için bağlattığı internete şifre koyamayan (şifre koyulduğunu bile bilmeyen) yaşlı bir kadının internetinin bizim evden sinyali yakalayabildiği ayrı iki köşede. Babam okuru sever. Yabancı birinin varlığını hisseder hissetmez silkelenir ve sohbetimize katılır. 80 savruklarından babam. Bir araya gelmeye görelim hemen gündemi değerlendirmeye girişir. Halk TV, CNN yorumcularından da çok konuşur bazen. Yine de iyidir onlar gibi sıkmaz, dinlemeyi de bilir. Bazen anılarını anlatır cuntacılar önce ve sonra diye. Darbeden sonra askere alınmış Mamak 229. Piyade Alayına. Uykulardan taşırın sesler duymuş karanlığın içinden gelen. Nasıl da usulca kaybolduğunu anlatır sessiz bir kinle.

Konuyu açıyoruz babama:

- Oğlum işim vardı ama yarın.

- Yau baba bizim işimiz önemli biraz ya...

diyorum bıyık altından güler. Amacım meraklandırıp eşelemesini sağlamak.

- Alla alla, diyor şaşkın ve güleç. Neymiş bu kadar önemli olan iş?

- Valla baba bir misafirimiz gelecek. Filistinli bir şair.

Babamın gözler irileşiyor birden.

- Filistinli mi?

- Evet. Biraz gezdireceğiz. Vakıflı, Musa ağacı, deniz filan...

Gözlerinde muzip bir gülümsemeye,

- HmMMM öyle mi? Ee gelsin tabii canım...

Biz de sonraya... Hallederiz işimizi... Ne olacak? diye cevaplıyor meraksız görünmeye çalışarak. Çaktırmadan eşelemeye devam ediyor.

Kalan detayları da konuştuğuktan sonra uzun uzun sohbe devam ediyoruz. Ama bizim için önemli olan aşamayı geçtik. Haliyle kahvaltı için dışarı çıkmamıza izin vermiyor babam. Mahmud Derviş'in yoldaşı gelecek de babam onu ağırlamayacak? Anılarına yolculuğa çıkaracak bir fırsat bulmuş kaçırır mı?

Sabah Sakallı Şairimizle ozanımızı ilçenin hemen girişinde; yol köşesindeki Tarsuslu Marketin orada karşıyoruz. Arabaya biniyorlar. Selamlıyoruz. Sakallı Şair Arapça birkaç cümle ile anlaşmaya çalıştığını anlatıyor. Ozanımız dinç ve meraklı. Az da heyecanlı görünüyor. Eve varıyoruz, güzel bir sofraya karşıyorlar bizi. Sıcak bir tanışma faslı ve az sohbetten sonra yerleşiyoruz masaya. Babam güzel Arapçası, hızlı el kol hareketleri ve içtenliği ile sohbeti koyulaştırıyor. Nasrallah da severek dinliyor. Güzeldir babamın

sohbeti, sevecendir. Ortadoğu'yu bu kadar iyi bilmesine şaşırıyor.

Babam 80 travmasından sonra herkes gibi işsiz ve güçsüz. Ezilmiş de bir etnik kimliği olunca çoğu Antakya gencinin yazgısı; ekmeğini çöle kıyısı olan ülkelerden çıkarmaya gidiyor. Ömrünü gurbet yollarında aşındırıyor, ekmek için susuz kalıyor. On senelerce gelmiyor, gelip kazandığı parayla iş açmayı denese de her seferinde başka başka ülkelere geri dönüyor.

Hikâyeleri ile Nasrallah'ın ilgisini çekiyor. Kim bilir belki nice şiirine konu olan mültecilerle ortaklaşıyor. Yaşlarının yakın olmaları ek bir sebep tabi. Sohbet düzeyinde Arapça bilecek kişi sayısının az olması da. Nasrallah'ı dinlemek, onunla sohbet etmek istiyoruz ama babamdan sıra gelir mi ki bize? Adam sohbeti tekeline almış. Anılarını, Türkiye'deki siyasi bunalımı, küresel ekonomik buhranları, belediyenin yapmak bilmediği çukurlu yolları, ince detaylarına kadar anlatıyor. Bize de perdah oluyor tabi, dejavudan hallice. Bu durumu fark eden annem yarım ağız savaştan çıkmış Türkçesi ile duruma el atıyor. Belli belirsiz uyarıyor babamı. "Cağnım tamam biraz da adam konuşsun yani." Babam birden suratındaki güleç ifadeyle donakalıyor ve çenesinin düşmüş olabileceğini kabullenir bir edayla aniden konuyu değiştirip Nasrallah'a, "Eee Filistin nasıl biraz da siz anlatın canım?" diyor.

Kütüphane sessizliğinde gelen gülme krizlerinden geliyor eski kuşağın güncellenemeyen doğal davranışları karşısında. Dayanamayanın dudağından pıtlamalar kaçıyor. Gençlere bakıyorum, bana bakıyorlar. İçlerinde tuttuğu kahkahalar gözlerine yansıyor. Aman ha sakın diye uyarıyorum gözlerimle kendi pıtlamalarıma engel olamayarak. Annem yorgun Türkçesiyle gülmeyelim diye uyarmaya kalkışınca durum daha da zor bir hal alıyor. Gençlerle göz kaçırıyoruz bir süre, kahkahayı sonraya saklıyoruz... Bizler de azar azar ozanı yoklamaya başlıyoruz. Gençler, asimilasyona uğrayan her halkın müzmin gerçeği; dil ve kültürden bahtlarınınca pay almış bir neslin çocukları. Anladıkları yerleri bana soruyorlar. Onların sorularına tercümanlık ediyorum. Sakallı Şair, Okur, annem de sohbete dâhil oluyorlar ve keyifli bir kahvaltı faslından sonra yavaş yavaş yol alıyoruz. Geleneksel bir ağırlama ve uğurlamaya Ortadoğu'da yabancı olmasa gerek ozanımız. Genelde heyecanla dinleyip sakince sorularımızı yanıtlıyor. Bol şakalaşmalı ve gülüşmeli bir başlangıç oldu. Ama ne hikmetse en çok babama ısındı, en çok babamla vedalaştı, en çok babama teşekkür etti. Sanırım babamı sevdi, hoş sevilmecek adam değildir. Öyle ki ozanımızı Saray Caddesi'ndeki otele bırakırken ki son anımızda dahi hatırlayacaktı babamı, "lütfen babaya da çok çok selamlarımı ilet, unutma lütfen." Kolay şey değildir, doğduğun toprak-

ların dışında tüketmek ömrünü, ne zaman geri döneceğini bilmeden hiç...

Evimiz Süveydiye'nin tek Hristiyan Mahallesi olan Zeytuni'de. Hazır mahalle-den çıkmamışken St. İlyas Kilisesi'ni, hemen yanındaki Süleyman Şah Türbesi'ni yine çok uzağında olmayan Zeytuni Camisi'ni geziyoruz. Ortadoğu'da yabancı olmadığı giriftler olsa da. Şirin mahallemizde küçük bir tur attıktan sonra İlk durağımıza doğru yol alıyoruz. Tek diye öve öve bitiremediğimiz, son Ermeni köyümüz; Vakıflı. Acıların hüznü, hüznülerin sessiz iç çekiş, düşlerin ise mülteci olduğu köy. Lal bir feryadın ruh gibi gezdiği, gözleri alev alev yananların, acılarını nereye gizlediklerini kimselerin bilmediği bir köy... İnsan yüz yıl susabilir mi? Sanmıyorum. Yağmur sonraları yapraktan süzülen damlalara katıyor olmaları göz-yaşlarını. Mandalina ve zeytin ağaçlarının yalancısıyım.

Köy meydanındaki taş evden bozma kahvehanenin, denizi yaprak aralarından gören bir masasına yerleşiyoruz. Kahvelerimizi yudumlarırken nihayet şiir, sanat, Filistin, dava, devrim, politika ve Ortadoğu üzerine şairden duymak istediğimiz pek çok konuyu konuşuyoruz. Mini bir röportaj sıkıştırıyoruz araya. Ozanımız da yaşanan acılara hemhal ki yaşadıklarıyla karşılaştırır şekilde soruyor sorularını, karşılığında hiç şaşırılmayacağı cevaplar alacağını bile bile. Hepsini de olayların canlı tanığıymış gibi kafasıyla onaylıyor. Buradan sonrasını Sakallı Şair ile Okur devralıyor.

Sorular soruyorlar, aktarıyorum. Cevaplar geliyor, aktarıyorum.

Sakallı Şair: Bir direniş geleneğinden geliyorsunuz ve sanatınız birçok yönü ile bu gelenekten besleniyor. Filistin Şiiri ve direniş arasındaki bağı sizden dinleyebilir miyiz?

Nasrallah: Bana göre sadece şiir yazmak bile bir direniştir. Çünkü şiirin kendisi direniştir. Şiir yazdığımızda, toprağı, doğayı, vatani ve güzellikleri savunmuş oluyorsunuz. Fakat Filistin davası ayrıca büyük bir davadır ve şiir her zaman bu davanın yoldaşı, bu davanın savunucusu olmuştur. Ve sesi olmuştur bu davanın... insanların sesi... Bununla birlikte Filistin Şiiri direnişin temeli oldu ve genel

Tek diye öve öve bitiremediğimiz, son Ermeni köyümüz; Vakıflı. Acıların hüznü, hüznülerin sessiz iç çekiş, düşlerin ise mülteci olduğu köy. Lal bir feryadın ruh gibi gezdiği, gözleri alev alev yananların, acılarını nereye gizlediklerini kimselerin bilmediği bir köy...

olarak edebiyatla birlikte insanlarda kimlik bilincini oluşturdu. Filistin kimliğinin geri kazanılmasını sağladı. En güzel özelliği de Filistin'in sesini bütün dünyaya duyurabilme gücüne sahip olmasıdır.

Direniş şiirinin Filistin'deki insanların yaşamındaki etkilerini nasıl görüyorsunuz?

Nasrallah: Filistin Direniş Edebiyatı faal olarak 1965 yılı Filistin Silahlı Devriminden önce oluştu. Yani direniş şiirleri 1950'li yılların sonunda başlayıp 60'lı yılların başında gelişti ve direnişin habercisi, destekçisi oldu. Bu şiirler yazıldığı andan itibaren, insanların günlük yaşantılarının bir parçası oldu. Filistin Devrimi gelip de durduğunda, devrim şiirleri ve devrim türküleri devrimden önce yazılmıştı. Ve yineliyorum, özel ve eşsiz bir durumdur devrimin gerçekleşmesi; ama devrimin türküleri devrimden önce yazıldı ve kesinlikle Filistin halkının yönelimini bu güç etkiledi. Aynı zaman da bütün Arap Halklarının tabi... Yani Filistin Direniş Şiirleri Arap dünyasında duyulmaya başladığında bütün Arap dünyası Filistin'i daha da sever oldu ve daha da anlar daha da savunur hale geldi. Burada en önemli şey şiirin; Filistin ve Arap halklarında, Filistin sevgisi ve edebiyatı üzerine bir bilince vesile olması. Bizzat şiirin kendisi burada çok temel, kilit bir rol oynadı. Öyle ki her zaman söyledim Filistin içinde yaşayanların, şairlerden duydukları ve öğrendikleri büyük bir şiir hafızası ve külliyatı vardır.

Filistin Edebiyatı ve şiirinin durumu üzerine neler söyleyebiliriz?

Nasrallah: Filistin ve Arap Edebiyatında var olan bir şeydir bu. Ezilen halkların yanında faşistlerin karşısında cesurca dururlar. Baskının, diktatörlerin ve otoritelerin

Arap edebiyatı
tarihi, Filistin edebiyatı
tarihi genel olarak,
diktatörlere ve tiranlara
düşman, özgürlüğe
yoldaştır.

karşısında du-
rurlar. Benim
sanım, yani
bana göre;
Arap edebiyatı
tarihi, Filistin
edebiyatı tarihi
genel olarak,
diktatörlere ve
tiranlara düşman,

özgürlüğe yoldaştır. Ben

de diktatörlere ve generallere karşı çok fazla
şiir ve roman yazdım. Ve yani... Demem o
ki... (Şair burada biraz duraksıyor, uzaklara
dalıyor, kırçıl saçlarında gezdiriyor ellerini.
Yüzünde, "nereden nasıl başlayım" İfadesi
var. Hüzünlü bir gülüş ve yorgun bir iç çe-
kişten sonra devam ediyor.) Kaç defa seyahat
etmemi yasakladılar. Mesela altı sene Ür-
dün'den çıkamadım. Hüküm giyen ilk yazar
oldum. Mahkeme kararlarınca bütün kitap-
larım, şiirlerim ve romanlarım yasaklanıp
toplatıldı. Esas olarak bütün bu olanlar gene-
rallerin, halkları ezen ve köleleştiren oto-
ritelerin karşısında ve aleyhinde yazdığım
içindi. Bence Arap şiiri Lorca, Pablo Neruda
gibi dünya şairlerinin duruşlarının gerçek bir
uzantısıdır.

Sakallı Şair: Sizce şiir nedir? Şiiri nasıl
tanımlıyorsunuz?

Nasrallah: Şiir, yaşamın özüdür.
Yaşamın yoğunlaşmasıdır. Yoğunlaşmış
dildir. Yoğunlaşmış duygularımızdır. Öyle
ki bütün güzelliklerle yan yana, birlikte
durur. Bu güzellikler insanlarla ilgili olabilir.
Doğayla ya da engelle ilgili olabilir. İnsanlık
değerleri adalet, özgürlük, yaşama hakkı,
ya da güzel olan her şeyin hakkı ile ilgili...
Budur işte şiir. Budur şiirin görevi ve hiçbir
şekilde ayrılmazdır yaşamdan. Koparma-
ya çalışırsanız eğer yaşamı şiirden, içi boş
dilden başka bir şey kalmaz. Şiir dünyanın
bir özütüdür. Şiir, bütün dünyanın şiirin
içinde bir özeti, şiirde yoğunlaşmasıdır.
Dahası dil de öyle... Yani günlük yaşantımız-
da konuştuğumuz dil şiir dilinden farklıdır.
Çünkü şiir bu dilde daha da yükseğe çıkar.
Tıpkı güzellikleri savunurken yükseldiği
gibi, insanları, yurdunu savunurken yük-
seldiği gibi... Yükselme ve en yükseğe... Şiir
daima yaşamın ve güzelliğin vefalı çocuğu

olmuştur.

Sakallı Şair: Şair duruşu için neler söy-
lemek istersiniz?

Nasrallah: Bence şair duruşu, insani bir
tavırdır. İnsan yeryüzünde var olduğundan
beri bu ilkelerin savunucusu olmuştur. Şair,
duruşu ile daima insanların yaşama hakları
ve özgürlüklerinin vefalı savunucusudur. Ve
yine sakinleri olduğumuz bu gezegen savu-
nulmalıdır ki; güzelliklerle dolu bu insan evi
hep yaşasın ve yitip gitmesin. Şair, duruşu
ile bütün davaların hakkaniyetli savunucusu
olmalıdır. Yalnızca kendine özel davasının
ya da vatanının savunucusu değil... Dünya-
nın neresinde ise bu dava, onu savunmalı ve
yanında durmalıdır. Ve yine şairin duruşu
ve olmazsa olmaz gereği, dilin geliştirilmesi,
dile yepyeni güzellikler katılmasıdır. Çünkü
şiiri geliştirmeyi başaramazsa eğer, sözünü
ettiği davasına hizmet etmeyi de gerçekleştiremez.
Ne kadar düzeyi yüksek sanat dili
ile konuşursa benimsediği davaya o oranda
hizmet eder, daha ve daha fazla savunmuş
olur. İşte bu yüzden şair duruşu ilkeli bir
duruş olmakla birlikte estetik olmayı gerek-
tirir.

Vakıflı'dan Hıdırbey'e doğru geçi-
yoruz. Yol üstü kilise, deniz manzarası ne
varsa anlata anlata, Büyük Musa ağacına
varıyoruz. Görkemi ve ihtişamı karşısında
hepimiz büyüleniyoruz. Çevresini on kişinin
el ele tutuşarak saramayacağı dev bir ağaç.
600 yıldır gölgesine sığınır insanlar. Nice
acılar görmüş nice destanlara tanık olmuş,
Musa'nın Ağacı. Kim bilir yeşeren asa dile
gelir bir gün, anlatır 40 gün aç biilaç onur
için nasıl savaşılacağını... Hikâyesini anlat-
maya girişiyorum ozanımıza. "Hz. Musa
dinlenmek için pınarın başında soluklanır.
Asasını da bir tarafa koyar. Arkasını döndü-
ğünde ne görsün?" Demeden daha, küçük
bir tebessümle onaylıyor. "Evet biliyorum,
bizim oralarda da çok asası var; yeşeren ve
çınar olan. Hz. Musa ne çok gezmiş, buralara
kadar gelmiş." diyor nükteli.

Dönüş yolunda sahil yolunu tercih
ediyorum; kilometrelerce denizin büyüünde
sarhoş oluyoruz. Hıdır Türbesi'ni geziyoruz
tabii ki. Buhur kokusu doluyor arabamızın
içi. "Hz. Hıdır ve Hz. İlyas'ın bulunduğu yer."
diyorum. Onaylıyor kafasıyla yine. "Evet

bizim oralarda da var türbeleri...” diyor.

Okur da Arapça bilir. Ama yerel bir diyalekt. Biraz sohbet ettikten sonra benim müzikle ilgilendiğimden Arapça müzikler icra etmeye çalıştığımdan söz ediyor. Göz göze geliyoruz Okur’la, “Neden?” diye bakış fırlatıyorum, “anlat da biraz havamız olsun” diye cevaplıyor gözleriyle. Tatlı bir şaşkınlıkla “neden söylemedin” diye soruyor ozanımız. Ellerimi iki yana kaldırarak “bilmem ki, konusu gelmedi hiç” diyorum. “Ne tarz yapıyorsun peki” diye ekliyor, birkaç müzik kaydımı dinletiyorum. Anaç bir aferin alıyorum. Benzer bir tarzda müzik yapan bir arkadaşını dinletmek istiyor. Telefonunu bluetooth ile müzik çalara bağladıktan sonra dinliyoruz. Rüya gibi bir şarkı çalmaya başlıyor.

Antakya’ya dönüyoruz artık. Tarihi sokaklarında final yapıp gezimizi noktalayacağız. Yol boyunca anlarından, yaşamından, şiirlerinden, Mahmud Derviş’ten konuşuyoruz. İngemizde direniş ve hürriyet, CD çalarda Sena Musa- Şam’ın Üstünde Sabahıldızı...

Antakya’nın tarihi sokaklarında geziyoruz. Dar, taştan sokaklar. Bilmeyen için labirent. Sessiziz. Garip bir hüznün kaplıyor içimizi. Nice hatıralar canlanıyor gözümün önünde. Çocukken annemiz çağırana kadar terk etmediğimiz sokaklarımız. Büyüyünce, canımızı sıkınlara karşı ateşe verdiğimiz, yangınımızı taşıyan sokaklarımız. Elimiz değişiyor duvarlarda gezmişlerin eline. Tarihinde kayboluyoruz. Kavafis geçmiş diyorlar Antakya’dan. Dokunmadan geçmiş olabilir mi evlere açılan bu dar sokaklara? İzinden arşınıyoruz sokakları. Bir şiir düşüyor aklıma, kanla mavimış Akdeniz’in havzasından, üç bin yıl evvelin sakinleri yazmış diyorlar;

...
Beni bulamazsan üzülme,
Eşyalarımı bulacaksın.
Kestiğim taşları, açtığım yolları,
İşlediğim heykelleri bulacaksın.
Ve göreceksin ki binlerce yıl öteden,
Parmak izlerimiz değecek birbirine

...

komünist şiirin ayaklanma ahvali
bu yeni yüzyılın başından hayli önce
-aslında bir önceki yüzyılın başından da önce diyebiliriz-
başlayan iç çürümenin sonuçları anca vardı su yüzüne
şimdi hani ortalık toz duman ya
yani şimdi
vahşi sermaye sahipleri
kan revan edip ortalığı
çatır çutur
içine göçertiyor ya
edinilmiş değerleri her yerde
ne insan kaldı ayakta
insanlık ne de
öyle ki
iğrenç bir mutasyona maruz kaldı bütün dünya
sanılır ki şiir bundan muaftır
ah be cancaazım
esas şiir bu dertten harap ve bitaptır
fena
çok fena ahvaldedir
öyle ki
edebiyatın yoğun bakım odasında
ölüm kalım şiirlerini soluklamaktadır
ya bir “a ve me”nin arka raflarında yok olacaktır
ya da
çekip dizelerin en delikanlısını
isyanını namluya sürecektir
devrim cephesinin ön saflarında vuruşacaktır
hem de öyle dostlar alışverişte görsün gibisinden değil
en harbisinden

Selah Özakin

özgün denizci

Güzellik Tanrıçası

— Hani 'gidip de gelmemek var' derler ya, benimki tam da o hesap olacak.

— Geri döneceğin yer de yer olsa...
Dönmemek daha iyi bence. En güzelini yapıyorsun valla.

— Bence de en iyisi bu. Hem emin ol orada kurulacak düzen Dünya'ya da örnek olacaktır.

— Yolculuk etmek zevklidir ama 920 sene de çok uzun.

— Sanki o kadar zaman yaşayacakmışım gibi konuşuyorsun.

— Ay benimki de laf işte. Sonuçta ömrün o gemide geçecek. Nasıl oldu? Biraz daha kısaltalım mı?

— Arkaları biraz daha kısaltalım.

— O zaman şuraları da hafifçe alayım, kademeli olsun. Öyleyse gidenlerin bilmem kaç kuşak sonraki torunları o gezegene ulaşacaklar.

— Öyle olacak. Tabii bu da bilimsel bilgilerin nesiller boyunca aktarılması demek.

— Senin gibi bir öğretmeni yanlarına aldıktan sonra o konuda sorun yaşamazlar.

— Ay çok güzel oldu. Önleri de kısaltsak mı sence?

— Hiç gerek yok. Bu sana çok yakışıyor. Nasıl olacak o iş? Uzay gemisinin içine okul mu kuracaklar?

— Sadece okul değil, insan yaşamı

için gerekli olan her şey olacak. Hastaneler, tarımsal üretim merkezleri, geri dönüşüm üniteleri, fabrikalar, ayrıca spor ve sanat alanları...

— Geminin içine, şehir kurmuşlar desene. Şimdi sen orada doğacak çocukları yetiştirip öğretmen yapacaksın, senin yetiştirdiklerin de yeni doğanları yetiştirecek ve böyle gidecekler ha?

— Sadece ben değil elbette. Kendi alanında uzman olan binlerce insan belirlendi, hepsi kendi birikimlerini yeni nesillere aktaracaklar.

— Şöyle arkaya doğru yaslan; saçını yıkayalım. Valla o çocuklar da bizim burada gördüğümüz eğitimi görecekseler gittiğiniz gezegene de yazık olur.

— Eğitim sistemi çok farklı olacak. Buradaki gibi çocuklara 'gidin şunları ezberleyip gelin' denilmeyecek.

— Bak bu çok iyi olur. O çarpım tablosundan ne çektim ben!

— İlkokuldayken bir gün öğretmenim beni ayağa kaldırıp 'Söyle bakalım, suyun içinde oksijen olduğunu nasıl anlarız?' diye sormuştu. Her zaman olduğu gibi yine ders çalışmamıştım. Cevabı bilmiyordum ama düşünüp şöyle bir yanıt vermiştim. 'Suyun içine balık koyarız. Hayatta kaldığını görürüz. Demek ki suyun içinde oksijen

vardır.' Öğretmen 'yanlış' deyip başka bir çocuğa sordu. O çocuk çalışmıştı. 'Suyu bir süre bekletirsek içinde hava kabarcıkları oluştuğunu görürüz.' deyince aferin aldı.

—Çocuğu kıskandın mı yoksa?

—Benim verdiğim cevap bilimsel olarak yanlış değildi, fakat sorun şu ki fen bilgisi kitabında yazılı olan cevap farklıydı. Sınıftaki öğretmen gerçek bir eğitimci olmadığı için kitapta yazan cevabı ezberlememizi bekliyordu; beynimizi kullanarak sonuç çıkarmamızı değil.

—En iyi eğitimciler sizinle geleceğine göre oradaki okullar da pahalı olur herhalde? Sadece zenginlerin çocuklarını mı alacaklar gemiye?

—Hayatım, eğitim paralı olmayacak. Hatta sırf eğitim değil, her şey ücretsiz olacak.

—Şu kızzılıktan vazgeçmeyecek misin? Gel beni dinle bu kez sarı yapalım.

—Olur, şuralara da gölge yapalım o zaman. Her şeyden önce okul sıkıcı bir yer olmaktan çıkarılmalı. Çocuklarla oyun oynayarak uygulamalı eğitim vermek lazım. Ayrıca, bize geçmişte uygulanan yöntemlere eğitim diyorlar ama aslında eğitimden çok öğretim.

—Öğrene öğrene de hepimiz alim olduk sanki.

—Eğitim, öğrenmeyi öğrenmektir. Öncelikle bilgiye ulaşma yöntemlerini öğrenmesi gerekiyor çocukların. Sonra, edindiği bilgileri derleyip yeni sonuçlara ulaşmayı da öğrenmiş olurlar. Bunu yapabildiğimizde bir konuyu öğrenciye genel hatlarıyla anlatmak yeterli olacaktır. Geri kalan detayları sen anlatmasan da çocuk kendisi bulabilir.

—Mesela bir çocuğa dört işlemi öğrettiğinde sinüs, kosinüs mevzularını kendisi mi buluyor?

—O dediğinin olması çok zaman alır, fakat mesela sinüs, kosinüs öğrettiğinde tanjant, kotanjantı kendisi keşfedebilir. Yeter ki bilgiye erişme, yorumlama ve sonuca ulaşma yöntemlerini öğrenmiş olsun. Bunun için de ezberleme değil araştırma ödevleri verilmesi şarttır.

—Gemide böyle mi olacak?

—Sadece bu kadar değil tabii. Yeteneklerinin ve ilgi alanlarının tespit edilip yönlendirilmesi gerekir.

—Başını biraz eğ şöyle.

—Örneğin, resme ilgisi, yeteneği varsa bu alana eğilmesi sağlanmalı. Bir de en önemlisi meslek seçimi ve meslek eğitimi.

—Hah! Bak onu iyi söyledin. Şimdi de bu tarafa eğ.

—Çocuklara üçer yıllık sürelerle farklı meslek ve bilim alanlarında eğitim verilecek ve çocuk isteğine göre yönlendirilecek.

—İlkokulda, ortaokulda ve lisede farklı farklı meslekler öğrenecekler öyle mi?

—Evet, böyle de düşünebiliriz. En az iki ya da üç meslek üzerine temel düzeyde eğitim alıp üniversite eğitimini buna göre belirleyecek.

—Tabii üniversiteyi kazanabilirse... Peki ya kazanamazsa? Benim yeğenim iki senedir kazanamıyor. Bilmediğinden değil, sınavda heyecanlandığı için sürekli yanlışlık yapıyor.

—İnsanların hayatları bu birkaç saatlik sınavlara bağlı olduğu için büyük önem veriyorlar. Hiç kimsenin bütün bir hayatı bir anlık hadiselerle belirlenmemeli. Gemide insanları yarıştıran sınavlar olmayacak. Çocukların istekleri ve yeteneklerine göre eğitim almaları sağlanacak.

—Yeteneksizse ne olacak peki?

—Toplumun en yeteneksiz insanı bile olsa alabileceği en iyi eğitimi almalı ve hayatın olanaklarından faydalanma hakkı olmalıdır. İnsanların hayatı birkaç saatlik bir sınava bağlanmamalı ve o sınava kaybetti diye bütün bir ömrü zehir olmamalıdır.

—İnsanın istikbalden emin olmaması yok mu? Asıl kötülük burada.*

—Bütün çocuklar bilecekler ki hiçbir sınavı kazanamasa bile önündeki seçenekler arasında kötü, rezil, aşağılık, mutsuz bir hayat olmayacak. Bunu bilen bir öğrencinin sınav stresi yaşamasına gerek kalır mı?

—İşte bitti. Biraz bekleyelim, çok güzel olacak. Anlaşılan oradaki herkes üniversite mezunu olacak.

—Yeter ki olmak istesin. Ayrıca ilkokuldan itibaren herkes en az bir müzik aleti çalmayı öğrenecek. Perma da yapalım.

—Daha önce de söyledim, beni hiç dinlemiyorsun. Senin yüzüne düz saç yakışıyor. Permayı sana yasaklıyorum.

—Yasak ne ayol?

—Yemin ederim Venüs gibi oldun.

—Proxima Gezegeni'ne gidiyorum şekerim; Venüs'ü de geride bırakacağım, Neptün'ü de...

*Kan Konuşmaz – Nazım Hikmet
Ran

OKURLARDAN

Kanun Hükmünde Kara Haberler

*Bir olağanüstü haldeyiz.
Susar fısıldayışlar,
Çıkar gece devriyeleri,
Çöker giz.
Işıldat karanlığı sevginle,
Yine umudun peşindeyiz.*

*Bir amansız yerdeyiz.
Yazar mahkeme tutanakları,
Başlar kanun hükmünde kara günlerimiz.
Patlat öfkeni düşmana sakınma,
Yeni bir kavganın eşiğindeyiz.*

*Güneşin altında gölgesiz,
Kaderimiz devletin asık yüzü,
Yanımız kalabalıklar içinde kimsesiz.
Ne çıkar elimizden alınmışsa ekmeğimiz,
Tarihimiz açlığa barışık, biz yoksullukla kardeşiz.*

Halil Yeni

mahsum baş

Sessiz Çığlık: İntihar

Dünya sağlık örgütü verilerine göre küresel bazda her yıl yaklaşık 800.000'e yakın insan intihar teşebbüsünde bulunarak yaşamına son veriyor. Başarısız olarak gerçekleşen teşebbüsleri de hesaba kattığımızda korkunç bir tablo ile karşılaşılıyor. Elde bulunan bu veriye kabaca bakıldığında bile önleme ve kontrol çalışmalarının ne yazık ki yapılmadığı açıkça ortadadır. Temelden başlayacak olursak intiharın tanımında şu yazmaktadır: "Bir kimsenin toplumsal ve ruhsal nedenlerin etkisi ile kendi hayatına son vermesi." Bugün önleme ve kontrol çalışmalarına yönelik adım atmayanların, sürekli hale gelmesine sebep olduğu intihar olaylarının kaynağı toplumsal etmenler mi, yoksa ruhsal etmenler mi tartışmasına son verebilmeyi umut ediyoruz.

İntihar, gerek toplumsal gerekse de psikolojik sorunlara bağlı sebeplerden ortaya çıkan bir sonuç olsa da temelde sağlıkta yaşanan eşitsizliklerden ortaya çıkan acı bir gerçektir. Sağlık, yalnızca hastalık ya da sakatlık durumunun olmayışı değil; zihinsel, bedensel ve toplumsal refahın tam anlamıyla olması olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın geçerliliğinin oluşabilmesi için bahsedilen refahın tam anlamıyla olması durumunun hangi ölçütlere dayandığını ve kültürel bazda bu değişkenlerin ne derecede değişebileceğinin saptanması, bu değişkenlerin etkisiyle yaşanan ve yaşanacak olan eşitsizliklerin belirlenmesi, aşılması için sürekli olarak önlenabilir değişiklikler getireceği gerekliliği bilinmelidir.

Önlenbilir değişikliklerden bahsettik; bu değişiklikler sosyal değişkenler arasındaki farklı etkenler sayesinde oluşmaktadır, dolayısıyla doğal olarak değil toplumsal etmenlere bağlı olarak gelişir ve

toplumsal bağlam içerisinde saptanmalıdır. Siyasi, ekonomik, sosyolojik ve diğer birçok sağlık dışı disiplinin yaşanan eşitsizlikleri etik olmayan bir sorun olarak kavraması gerekir.

Yaşanan bu eşitsizlikleri temelde gelir, sosyal sınıf, eğitim, meslek, cinsiyet olarak gösterebiliriz. Şimdi ise bu etkenlerin sağlığa ne derecede etki ettiğine bakalım.

Gelir: Sosyo-ekonomik düzeyi belirleyen en önemli etken de denilebilir. Bu nedendir ki sağlık durumlarını çeşitli şekillerde etkilemektedir. Sağlık hizmetlerine erişim, gelirin bireylerin içerisinde buldukları sınıfsal pozisyonlarını etkilemesi, yeme içme gibi gıda çeşitlerinde kaliteli hizmetlere erişim ve de daha kaliteli barınma ihtiyaçlarına erişebilme durumunun yaratılması gibi şekillerde sağlık durumlarını etkiler.

Eğitim: Sosyo-ekonomik pozisyonu etkilemesi, gelirin etkilenme durumu, sağlık hizmetlerine erişim ve iletişimi etkilemesi gibi nedenler yaratarak sağlık durumlarını etkilemektedir.

Meslek: Sosyo-ekonomik düzeyi etkilemesi, bireyin toplumdaki pozisyonunu belirlemede, bireyin çalıştığı işin koşullarının sağlık üzerindeki etkilerine maruz kalmasına, geliri belirleyen etken olarak gıda, barınma gibi ihtiyaçlara ve sağlık hizmetlerine erişimi etkilemektedir.

Sosyal Sınıf: Yaşadığı bölge, kır-kent faktörü, gelir durumu ve eğitim düzeyi bireylerin toplumsal pozisyonunu etkiler. Bu da dolaylı olarak sağlık hizmetlerine ulaşımına yansır.

Cinsiyet: Erkek ve kadının karşılaştığı sağlık durumları elbette biyolojik olarak

farklılık gösterir. Eşitsizlikler açısından bakıldığında, toplumun addettiği cinsiyet rollerinin yarattığı eşitsizlikler anlaşılmalıdır. Genel olarak bakıldığında cinsiyet açısından kadınlar devamlı olarak ayrımcı durumlarla karşılaşılıyorlar. Bunlar her gün medyada karşımıza çıkan kadın cinayetleri, kadına şiddet, tecavüz vb. olaylar.

Evet, yukarıda sağlığa yaşanan eşitsizliklere sebep olan etkenleri genel olarak açıkladık, özelde ise birey psikolojisine yansımalarını inceleyelim.

İntihar vakalarının en çok yaşandığı işçi sınıfının yaşamına bakalım. En fazla sebebiyet oluşturan işsizlikten başlayacak olursak, iş bulamayınca değer göremeyen, etrafından dışlanan, nasıl bir işte çalışabileceği, ne zaman iş bulabileceği, iş buluncaya kadar nasıl geçinebileceği sorularının birey üzerinde yaratmış olduğu kaygı düzeyinin etkisi küçük bir seviyede olmaz.

Ailesi olan bir bireyi düşünecek olursak; eşinin, çocuklarının, akranlarının yüzüne dahi baktıramayacak bir kaygı örneği karşımıza çıkacaktır. Elektrik, doğalgaz, su faturaları, kira, gıda, çocukların eğitim masrafları, sağlık sorunlarının yaratmış olduğu geçim sıkıntısı karşısında yaşanacak çaresizliğin baskı düzeyi yükseldikçe bireyin başa çıkma stratejilerinde bir çöküş yaşanacaktır, bu çöküş bireyi depresyona sürükleyebilir ve dolayısıyla intihara bile sebep olacak potansiyeli taşımaktadır.

Peki, çalışan bireylerde bu durum nasıl ortaya çıkmaktadır? Ömrü boyunca çalışmak zorunda bırakılan işçilere biçilmiş yaşam örneklerine bakalım. Çalışma saatlerinin uzun olması, ağır iş koşulları, sevdikleri ile güzel

İşçi bir babanın intihar hikayesini konu alan "Babamın Kanatları" filminden bir kare...

vakit geçirememeye, eşine, çocuklarına vakit ayıramama... Birey ev ve iş çemberine sıkıştırılmış yaşamında kendini iyi hissedebileceği alanlara zaman da ayıramadığından giderek robotlaşır. Bu durum elbette ki bireyleri kendilerine, yaptıkları işe, topluma, aileye yabancılaşmaya itecektir. Yaşamın vermiş olduğu mutluluk yerini mutsuzluğa bırakacaktır. Bunalımlı süreçler de sonuç olarak intiharları getirmektedir.

Etkili faktörlerden biri de genç neslin üzerine çökmüş gelecek kaygısıdır. Henüz ilkokul sıralarından başlayan adaletsizlik silsilesi, sınavlarla öğrencileri geleceksizliğe hazırlamaktadır. Çocukluk ve gençlik çağlarını olması gereken koşullarda yaşayamayan öğrenciler, yeteneklerini ve kendilerini keşfetmekte zorlanıyorlar. Hayallerini gerçekleştirmek için şart konulmuş olan bu sınavlarla yoğun bir strese maruz bırakılmaktadırlar. Tıp okumak isteyen bir bireyin tarih öğrenmek zorunda kalması, tarih okumak isteyen bir bireyin matematik ile sınanması gibi birçok mantıksız argümanlar ile sunulmuş olan eğitim sistemi, gençleri bu sınavlarla hayallerine ulaşabileceklerini söyleyerek kandırmaktadır. İstemediği bir bölüm okumak zorunda bırakılanlar, istediği bölümü okuyup kendi istediği alanda iş bulamayacağını fark edenler, yıllarca verdikleri emeklerin karşılığını almak yerine mezun oldukları gibi geleceksizliğin gerçeklerini, işsizliği görmeye başladıklarında ise bunalıma sürüklenmektedirler. Bu bunalım gençleri umutsuzluğa ve depresif bir duygu haline büründürüyor. Maalesef kaygılarını yenemeyen genç, intiharı bir çözüm olarak görmektedir.

Genç bir arkadaşımız olan Furkan Celep bu yol ile yaşamına son verdi. Sosyal medya platformunda paylaştığı intihar notu, kısmi de olsa, almış olduğu kararın sebeplerinin genç neslin yaşamış olduğu kaygılarda saklı olduğunu gösteriyor. Kendini ve yeteneklerini keşfetmesine olanak tanınmaması, dışlanmışlık hissiyatı, değer verilmemesi, aile ilişkilerindeki yetersizlik, ikili ilişkilerde dış görünüş üzerinden değerlendirilmesi, henüz genç yaşında çalışmak zorunda bırakılmış olan bu arkadaşımızın kendine yabancılaşması ve bir araba, bir ev uğruna yıllarını harcamayı kabul etmemesi... Geleceksizliği fark edişi, depresif bir durumda olmadığını belirtmiş olsa da, yaşamış olduğu kaygıların onu süregelen depresif bir yaşama maruz bıraktığı ortada. Yaşamın vermiş olduğu tüm güzellikleri seven, doğaya, hayvanlara, insanlığa büyük bir sevgi duyan bu arkadaşımızın işçilere, gençlere reva görülen kaygılarla umutsuzluğa sürüklendiğini görmek bizleri de yaralamaktadır. Bir şekilde durumunu anlatabileceği ve krizden çıkış için bir çözüm uğraşının olduğunu belirtmiş ancak sistem içerisinde çözüm sunabilecek bir platformun olmayışı aramızdan bir arkadaşımızı kaybetmemize sebep olmuştur.

Peki, bu eşitsizliklerin kaynağı nedir?

Sağlıkta yaşanmakta olan bu eşitsizlikler ve bunların birey psikolojisi üzerindeki yansımalarının kaynağı, doğal olarak en temel etmenlerin yaratıcısı olan kapitalist üretim ilişkileri ve oluşturduğu sınıflı toplum yapısı olarak görülmelidir. Kapitalizm, her şeyi dolayısıyla sağlığı da bir meta olarak ele alır. Meta üretimi ise kapitalistlerin sermayesine artı değer aktaran bir üretim

Geçtiğimiz şubat ayında Antakya'da geçim sıkıntısı nedeniyle işsiz bir baba kendini yakarak intihar etmişti. Geriye bu son fotoğrafı kaldı.

biçimidir. Tüm emekçiler (buna sağlık üretimi yapan sağlık emekçileri de dâhildir) kendilerini çalıştıran sermayeye emeklerini satar, yaptıkları üretim sonucunda da elde edilen değer bir kısmını ücret olarak alırlar. Ancak bu toplam üretim sonucunda kalan miktara (artı değere) sermaye sahibi tarafından el konulur. Bu nedenle kapitalizm zaten esas olarak eşitsizlikleri yaratan bir mekanizmaya sahiptir. Bu üretim ilişkisi temel olarak daha çok işin daha az işçi tarafından yapılmasına, ücretlerin düşürülmesine, işsizliğin bir baskı aracı olarak kullanılmasına neden olur. Tüm bu ilişkiler kapitalist sistemin neden olduğu görünür nedenleri (temelinde sosyo-ekonomik-düzeyi, işsizlik, sosyal sınıfı, yoksulluk, iş kazaları, konut ve beslenme sorunları) ortaya çıkarır. Bunların yarattığı yıkım intiharların temel kaynağı olmaktadır. Son dönemde apaçık bir şekilde gördüğümüz toplumsal çelişkiler, kapitalizmin içerisinde bulunduğu tarihsel kriz ile birlikte, sınıflı toplum yapısında işçi ve emekçilere sunulan insanlık dışı koşullar insanları umutsuzluğa sürüklemekte ve bireylerin psikolojisi üzerinde bozukluklar yaratmaktadır. Kapitalist sistem, koşulları dâhilinde insanlara çözüm sunmak yerine bireyleri antidepresanlarla tepkisizleştirme-ye çalışıyor. Toplum sağlığı merkezleri yerine, ortalığa antidepresan saçarak uyurgezer, tepkisiz bir toplum yaratma hedefinde, bunları hepimiz görüyoruz, uyuyamıyorum demeniz antidepresan almanız için ne yazık ki yeterli.

Ülke koşullarında binlerce psikolog işsiz ancak işlerini yapmaları için herhangi bir olanak sağlanmıyor. Manevi destek adı altında kurumlara din temsilcileri atayarak işçilere bu koşullarda şükretmeleri gerektiğini anlatarak çözüm bulmayı hedeflemektedirler. Sistem aslında kişinin psikolojik bozukluğa gelmesine kadar her türlü olanağı sağladığı gibi bu süreçten sonra da kaçınılmaz son olan intihara yönelik koşulları yaratmaktadır. Birey bu intihar eşiğine geldiğinde ya antidepresanlarla uyuşturulup intiharı ertelettiyor ya da manevi danışman adı altındaki hizmetlerle gerçeklikten uzak ve adeta kandırmaya yönelik çözümlerle karşı karşıya kalıyor.

Kapitalist sistemde sürekli yaratılmakta olan eşitsizliklerin ortadan kalkması için bir dizi insan-toplum temelli politikaların öne çıkarılması gereklidir. Bunun yolu ise, toplumu oluşturan tüm bireylere ücretsiz, çok boyutlu ve nitelikli yaşam standartları eşliğinde toplum sağlığını korumaya yönelik sağlık, beslenme, barınma, eğitim ve çalışma politikaları doğrultusunda uygun koşulları yaratmaktan geçiyor. Bu adımlar birbirine entegre edilmiş olarak kapsamlı ve çözümücü yaklaşımlar esas alınarak atılmalıdır. Sürekli olarak eşitsizlik yaratan bir mekanizmaya sahip olan kapitalist düzlemde insan-toplum merkezli bu adımlar atılmamaktadır. Nitekim antikapitalist bir mücadele biçimi ile kolektif bir bilinç sağlanarak, adımların atılmasına uygun koşulların yaratılması için ortak bir mücadele birliği sağlanmalıdır. Böylelikle umut ettiğimiz yaşamın kapıları aralanmış olacaktır.

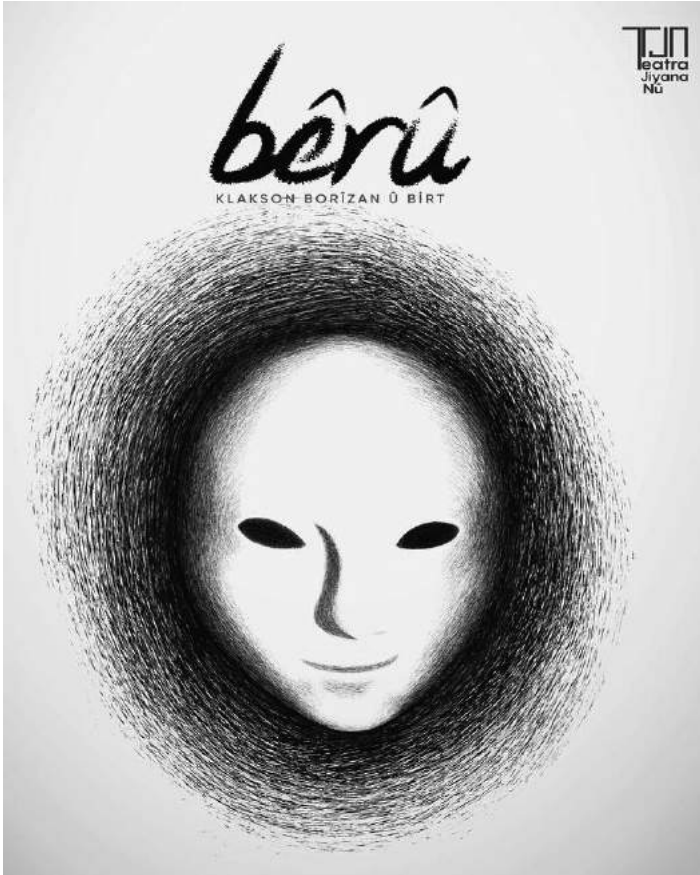
nazim akarsu

Zamanın tomurcukları uç vermişse dalımızda
Yakındır domur domur sevinciyle
yarının muştularının uçvermesi
Saatlerimizi kuralım şimdiden
bir başka olacaktır
gergin zembereğin boşalıp çalırvermesi
Tarihin bu sayfası
bambaşka bir aşkla yazılacaktır.
Vakitsiz gidenlerimizin gülüşleri solmasın
Ağızlarından çıkan her söz
kentlerimizin sokaklarına kazınacaktır
Onların düşleriyle
iplerini kopartan uçurtmalarımız
maviliklerde salınacaktır.
Zindanlarda da zamanın kalbi
aynı hızla atacaktır
Gecenin koynunda
nasıl sabırsızsa şafak
Geleceğe yol alacak kuşaklar
öyle sabırsız olacaktır.
Sakin durmayın
Böyle bir zamanda durmak
geleceğe geç kalmak sayılacaktır.
Duyumsayın bir
orada bizi ne karşılayacaktır
Üstümüze tırmanan çocuklar
Dürüstlüğüyle nam salmış dostlar
Gürültüsüz bir doğa
Kültürlü insanlar
Paylaşılan güzel anlar
anılar
Yıldızların arasında kurulan salıncaklar
Karanfil kokulu sabahlar
"Filler Sultanı ve Kırmızı Sakallı Topal Karınca"yı
kışkandıracak masallar
"Ayışığı Sonatı"na nisbet yapan sonatlar
Son sürat koşan atlar...
Yepyeni, dopdolu hayatlar...
Ve artık gerçeğe dönüşmüş umutlar...

22 Haziran '20

İtalyan yazar Dario Fo'nun Aldo Moro olayından yola çıkarak kaleme aldığı "Klakson Borazanlar ve Birtlar" adlı oyunu politik bir komedidir. Kaçırılan Fiat patronunun kendi işçisi tarafından kurtarıldıktan sonra estetik ameliyatla kendi işçisinin yerini almasıyla başlayan yanlışlıklar komedyasıdır.

90'lı yıllardan bu yana Kürtçe tiyatro yapan Teatra Jiyana Nû (Yeni Yaşam Tiyatrosu) Dario Fo'nun bu oyununu Kürtçeye çevirdi ve onlarca kez Türkiye'nin ve dünyanın farklı noktalarında sahneledi. Oyun metninin diğer adı olan "yüzsüz"den yola çıkarak "Bêrû" adını verdikleri oyun bu sene İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları programına konuk oyun olarak dahil edilmişti. Ancak şehir tiyatroları sahnesinde ilk gösterimine saatler kala provası basılarak oyunun Gaziosmanpaşa Kaymakamlığı tarafından yasaklandığı tebliğ edildi.

Teatra Jiyana Nû oyuncularını Ömer Şahin, Cihad Ekinci ve oyunun yönetmeni-oyuncusu Nazmi Karaman ile Önsöz TV'de Bêrû'ya ve Kürtçe tiyatroya dair bir röportaj gerçekleştirdik.

Önsöz Dergisi olarak, Kürtçenin ve tüm yasaklı dillerinin önündeki engellerin kalktığı, sanatın tüm dillerde özgürce üretim yapabildiği daha güzel bir gelecek diliyoruz.

Röportajın tamamını Önsöz TV'nin YouTube kanalından izleyebilirsiniz.

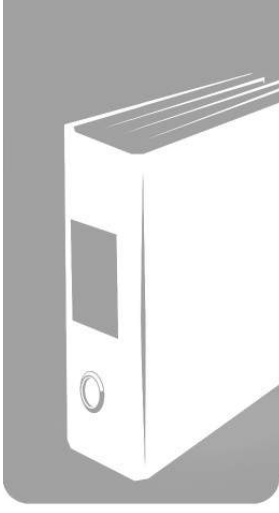
dosya

“Kapitalizm felaketler yaratan bitmeyen bir diziye döndü. Daha kaç bölüm izleyeceğiz... Dün kıta yangınlarıyla, savaşlarla, intiharlarla, açlık ölümleriyle yüz yüzedik, bugün korona ile... Peki yarın? Yarının bize hangi felaketi getireceğini düşünmekten yorulmadık mı? Çernişevski'nin günün ve geleceğin sorunlarına çözümler aradığı 'Nasıl Yapmalı?'sından yola çıktık.”

Karaburun Bilim Kongresinde yapmayı planladığımız çalışma grubu çağrımız böyleydi. Yaşamımızın birçok noktasında olduğu gibi korona bir araya gelmemize engel oldu. Çalışma grubuna katılan aydın ve sanatçı dostlarımızla, salgın günlerinde “sosyal izolasyon” a karşı bulunmuş yolu kullanmaya karar verdik. Üç ayrı başlıkta ele alınan konuları online atölyeler olarak organize ettik. Çalışma gruplarının atölyedeki sunumlarından yola çıkarak hazırladıkları metinler şu başlıklar altında sunuluyor:

Nasıl Yapmalı?

- GERÇEKLIĞİ NASIL ALGILARIZ?
İzmir-Antakya Çalışma Grubu
- GERÇEKLIĞİ YENİDEN NASIL YARATIRIZ?
*Video Aktivist Hakan Tosun
Önsöz yazarı Atilla Oğuz
Yönetmen Cenker Ekemen*
- GELECEK ÜTOPYA MI DİSTOPYA MI?
*Ayışığı Ekin Sanat Derneği
Estetik Atölyesi*

İzmir-Antakya Estetik Çalışma Grubu

Gerçekliği Nasıl Algılıyoruz?

“Çalışmamız, Marks ve Engels’in ele aldığı gibi üretim ilişkilerinin insan yaşamına yansımalarını sorgulayarak başlıyor. Bu yansımanın karşımıza çıktığı hali olan yabancılaşmayı anlamaya çalışıyoruz. Yabancılaşmamıza, yozlaşmamıza ve çürümemize hız katan yanılısatmaları irdeliyoruz ve sonuç olarak, insanlığın gelişimine rağmen uğradığı tarihsel yıkımlara karşı.”

Hayatımız bir yanılsama mı? Bir Matrix’in içinde mi yaşıyoruz? Gerçek nedir? Gerçeği nasıl biliriz? Bu ve bunun gibi soruları tarih boyunca insan kendisine sordu. Felsefenin, bilimin, sanatın binlerce yıllık arayışı insanlık tarihinin gelişimine önemli katkılarda bulundu.

“Çevremizi oluşturan varlığımızdır” tezinden yola çıkan idealizmle “Varlığımızı oluşturan çevremizdir” diyen materyalist felsefeye kadar uzun bir yol alındı.

Bugün bu tartışmalar, bilimsel gerçeklerin ışığında, teknolojik gelişimin zorunluluğunda yansıdığı gibi nihayete ermiş görünüyor.

Biz bu çalışmamızda, çevremizin duygu ve düşüncelerimizi, gerçeklik algımızı, dolayısıyla yaşamımızı nasıl etkilediği, yarattığı sorunuyla ilgileneceğiz.

Çalışmamız, Marks ve Engels’in ele aldığı gibi üretim ilişkilerinin insan yaşamına yansımalarını sorgulayarak başlıyor. Bu yansımanın karşımıza çıktığı hali olan yabancılaşmayı anlamaya çalışıyoruz. Yabancılaşmamıza, yozlaşmamıza ve çürümemize hız katan yanılısatmaları irdeliyoruz ve sonuç olarak, insanlığın gelişimine rağmen uğradığı tarihsel yıkımlara karşı var ettiği çözümleri tartışıyoruz.

İNSAN KENDİ YANILSAMASINI ÜRETEBİLİR Mİ?

Kapitalizmin başında Marx'ın deyimiyle iki anlamda özgür işçiler ortaya çıkar: çalışma, mülk edinme hakkına sahip kişiler anlamında özgür ve topraklarından koparılmış, boşta bırakılmış kişiler anlamında özgür.

Bir hammadde ve araç fonuyla yola çıkan alıcı, fonu olmayan başkalarının çalışma kapasitesini, emek-gücünü satın alarak, kendi hammadde ve üretim aracına ekleyip, ortaya daha fazla emek ürünü olan yeni maddeler çıkarır.

Üretim aracı sivri bir taş, kazma, ya da makina gibi elle tutulur somut nesnelere olduğu gibi soyut birtakım araçları, tecrübe, alışkanlık, teknik bilgi, idare ve koordinasyon yöntemleri gibi şeyleri de içerir. Bunların işlevi emeğin üretkenliğini artırmak, yani birim sürede üretilen faydalı ürün miktarını büyütmektir.

Alınıp satılan nesne emek değil emek-gücü, yani bir emek-harcama potansiyelidir. Belli bir hammaddeyi belli bir üretim aracıyla işleme özelliğine ulaşamamış olan emek soyut emektir. Emek-gücü satın alan taraf, her mal alıcısı gibi, aldığı metayı kullanmak, harcamak, faydasını görmek, tüketmek için almaktadır.

Her meta belli bir emek süresinin nesnelleşmesiyle, buğday üreticisiyle inşaatçının bir günlük emeği toplum için aynı derecede öneme sahiptir.

Üretim araçlarının geliştirilmesi için doğrudan doğruya üretim araçlarının üretimine harcanan emeğin her gün biraz daha artırılması gerekmektedir. Üretime girişen kişinin üretim aracını geliştirebilmesi için üretimden her gün daha fazla payı ayırması gerekir ve tabii ki üretim aracına da sahip olmak zorundadır. Üretim araçlarının sürekli gelişimiyle üretim dalı içindeki iş-bölümünü, idarî ve teknik koordinasyonu ve makinaları bir çatı altında toplayan yeni tip bir üretim aracı, yani fabrika ortaya çıkar.

Mal sahibi belli bir mülke, hammadde ve üretim aracına sahiptir. İşçinin bunlar üstünde hiçbir hakkı yoktur. Mal sahibinin mülkiyet hakkı işçiyi dışlar. Böylece hammadde ve araçtan kopan, dıştalanmış, onlardan ayrı duran işçi ise hiçbir şeye sahip değildir, emeğe bile.

İşçi emek-gücünü satmakla, bu gücün kullanımı üstündeki bütün haklarını alıcıya devreder. Alıcı aldığı metayı istediği gibi kullanabilir, harçayabilir ve bu kullanımdan hâsıl olacak tüm faydalardan yararlanabilir. Kısacası, emek-gücünün kullanılması demek olan emek ve bu emeğin ürünleri kapitalistin malıdır.

İşçi, emeğine sahip değildir; emeği, kapitalistin özel mülküdür. Kapitalist bu mülkiyet hakkını tamamen meşru yollardan, aldığı malın tam karşılığını vererek elde etmiştir. İşçi emek-gücünü kendi isteğiyle satarak, emeği üstündeki mülkiyet hakkından gönül rızasıyla vazgeçmiştir.

Kapitalist toplumda üretim araçlarının mülkiyetine sahip olmayan her işçi fırsatını bulup kapitalistleşme hakkına sahiptir. Bu hakkı vardır ve hiçbir zaman da kaybolmaz, sadece imkânı yoktur. Para kazanabilmenin ve yaşayabilmenin onun için tek yolu, sahip

“Alınıp satılan nesne emek değil emek-gücü, yani bir emek-harcama potansiyelidir. Belli bir hammaddeyi belli bir üretim aracıyla işleme özelliğine ulaşamamış olan emek soyut emektir. Emek-gücü satın alan taraf, her mal alıcısı gibi, aldığı metayı kullanmak, harcamak, faydasını görmek, tüketmek için almaktadır.”

“Sömürü bambaşka bir temele, geniş bir zümrenin hiçbir zaman özgürce bir şey yapamaması, yaratamaması, kişiliğini ifade edememesi zorunluluğuna dayanmaktadır. Proleter, yaşayıp üreyebilmesi için, toplumda üretimi yöneten sınıf tarafından beslenir. “

olduğu tek mülk olan çalışma kapasitesini satıp parasıyla geçinmektedir.

Öyleyse, işçinin ücreti emeğinin karşılığı değildir ve olamaz. Emek kapitalistin malıdır, işçiye ise çalışabilir durumda kalması, yani yaşayabilmesi için bir miktar para (harçlık, yemlik) verilir. İşçi ister elmas, ister odun üretsin, ister yeraltı madenlerinde çalışsın isterse işi günde bir vida çevirmek olsun, alacağı ücret ilke olarak sadece asgari geçim masraflarını karşılar. Böyle bir iş yapmaya kalkışacak olursa asgari yaşama düzeyinin altına düşmek, yani ya açlıktan ölmek, ya da en azından toplumsal asgari hayat standardının altına düşerek hayvanlaşmak zorunda olduğu varsayılmıştır. İster doğrudan ister dolaylı olsun, sermaye sahibi olamayan, dolayısıyla en aşağı insanlık düzeyinde yaşamaya zorunlu olan bir kitlenin bulunması zorunludur.

Öncelikle, işçilerin işçi kalmasını otomatikman sağlayacak olan ekonomi çarkı oluşturulur. Ekonomik sistemin gizli eli, kimse bilince olarak karışmasına gerek kalmaksızın, kendi dinamikleriyle sınıflar arası sayı dengesini sürekli denetler. Enflasyon dalgaları, iflaslar yeni yetme, güçsüz olan kapitalistleri piyasadan süpürür. Sözgelimi ayakkabı boyacıları çok kazanmaya başlarsa piyasaya self-servis ayakkabı boyaları sürülür vb.

Gelişen sendikal hareket vb. nedenlerle toplumun yaşam standartları yükselirse o zaman göçmen işçiler, köylüler vb devreye girer, iş bulma rekabeti artar, ücretler düşer, işçiler arası çatışma yaratılır, yedek işçi ordusu çalışanların ücret artışı isteklerini baskılar.

Sömürü bambaşka bir temele, geniş bir zümrenin hiçbir zaman özgürce bir şey yapamaması, yaratamaması, kişiliğini ifade edememesi zorunluluğuna dayanmaktadır. Proleter, yaşayıp üreyebilmesi için, toplumda üretimi yöneten sınıf tarafından beslenir. Gerçekte işçi bir özgürlükler âleminde değil, bir zorunluluklar âleminde yaşamaktadır. Tüm çalışma ve çabalaması, onun ancak yaşaması için zorunlu olan ihtiyaçlarını gidermesine yeter. Kapitalist toplumda işçi, zorunlulukların kölesidir. İşçi için kapitalist, bütün bu karanlık tablo içinde tek umut ışığı olarak gözükür, işçinin “ekmek kapısı” olduğu yanılması yaratır.

İşçinin bu zorunluluklara hapsolması doğal ve evrensel bir durum değil, belli bir toplum yapısının ve bu yapıyı korumaya yönelik çabaların bir ürünüdür.

Sömürü, işçinin çalışma koşullarında değil, bu çalışmanın ona kazandırdığı karşılığın niteliğindedir. Sorun işçinin emeğinin hakkını tam ya da yarım alması değil, emeğinin üstünde hakkı olmamasıdır.

Sermaye bir değer üretme aracıdır, canlı emek sayesinde artan değerdir. Üretimin gerekleri sermaye birikimini zorunlu kılmaktadır ve sermaye birikimi ancak emeğin üretkenliğinin, üretme gücünün emekçiye değil kapitaliste ait olmasına dayanan artık-değer sömürüsü yoluyla gerçekleşebilir.

Üretim basit bir teknik süreç değil, verili toplumsal ön varsayımların, toplumsal ilişkilerin yeniden-üretimidir. İçinde kimse oturmadağı bir ev aslında fiilen ev değildir; böylece ürün, salt

doğal nesnelere aksine, sadece tüketimde ürün olduğunu kanıtlar, ürün olur. Ürüne tamamlayıcı darbeyi ancak onu çözüştürüp yok etmek suretiyle tüketim vurur. O halde üretim, yalnız nesneyi değil, aynı zamanda tüketim tarzını da; yalnız nesnel olarak değil, aynı zamanda öznel olarak da üretmektedir. Üretim, öyleyse, tüketiciyi yaratmaktadır. Sanat ürünü –öteki bütün ürünler gibi– sanata karşı duyarlı, güzellikten zevk alma yeteneğine sahip bir kamuoyu oluşturur. O halde üretim sadece özne için bir nesne değil, aynı zamanda nesne için de bir özne yaratmaktadır.

Üretim, a) tüketimin malzemesini yaratmak; b) tüketim tarzını belirlemek ve c) kendi birer nesne olarak ortaya koyduğu ürünleri tüketici tarafından duyulan birer ihtiyaç olarak yaratmak suretiyle üretir.

Üretim araçları bir sınıfın mülkiyetinde olması ile gerçekleşir ve ürünlerin nasıl bölüşüleceğini bu yapı belirler. Ancak bizzat bu yapıyı üreten ve yapının iç dinamiklerini geliştirerek, onu dönüştürerek yeniden-üreten, toplumsal üretim sürecidir. Piyasa düzeninde üretim soyut ve sınırsız bir boyut kazanır. Üretici ne kadar çok üretirse o kadar çok kazanır ve artık üretimin amacı artık bizzat üretim yapmaktır. Üretim araçları her gün biraz daha geliştirilmelidir ki emeğin üretkenliği gün geçtikçe artsın, emek hasılatı büyüsün. Piyasada amaç budur.

Üretici her ürettiğini satabilmelidir. Talep sınırlıysa genişletilmesi için önlemler alınır, satış pazarı sürekli olarak büyütülür. Piyasa yaygınlık ve derinlik itibarıyla genişletilir. Her üretilen malı satın alabilecek yeni kitleler yaratılır. Ülkeler fethedilir. Ülke içinde ulaşım ağı geliştirilerek yalıtık toplumsal birimlere (köyler vb.) nüfus edilir. Bununla yetinilmez, var olan kitlelerin satın alma gücü artırılır. Bu da yetmez, satın alma isteği körüklenir. Yeni ihtiyaçlar ve yeni doyumlar yaratılır. Zevkler inceltir vb.

Fiili piyasada metanın mübadele değeri içerdiği emek ölçütüyle değil, ayrı bir ölçütüyle, yani toplumsal üretimin arz ve talep gereklerine uyma ölçütüyle belirlenecektir. Meta biçimindeki mülk toplumsal bir güçtür, ama ancak üretimi kontrol eden daha büyük bir güce boyun eğdiği ölçüde...

Üretici ürününü satıp kazandığı parayı canının istediği her türlü ürün ve hizmetle mübadele edebilmelidir. İnsan hayatının her cephesi ilke olarak pazara sürülebilir. Üreticinin elindeki ürünün somut niteliği sahibine hiçbir toplumsal sorumluluk yüklememelidir. Üretici özel mülkiyet yasasına göre istediği malı üretebilir; ürettiği malla istediğini yapabilir, malını istediği gibi satabilir ve sattığı malın yerine istediği malı satın alabilir. Üreticiyle ürünü arasındaki ilişkiyi sınırlayan her türlü ahlaki, yasal, geleneksel koşul yok edilir.

Kapitalist üretim biçiminin yarattığı yabancılaşma, yozlaşma ve çürüme süreci de böylece üretim ilişkisinin kendisi tarafından sürekli yeniden yeniden üretilir.

“Üretici ne kadar çok üretirse o kadar çok kazanır ve artık üretimin amacı artık bizzat üretim yapmaktır. Üretim araçları her gün biraz daha geliştirilmelidir ki emeğin üretkenliği gün geçtikçe artsın, emek hasılatı büyüsün. Piyasada amaç budur.”

İNSAN NESNELERİN NESNESİ OLABİLİR Mİ?

“Görünen, gerçek olsaydı bilime gerek kalmazdı.”

Karl Marx

Bir olgu olarak yabancılaşma ne anlama geliyor? Yabancılaşmanın gerçekliğin içindeki yeri nedir? Neden yabancılaşıyoruz? Neye yabancılaşıyoruz? Tüm bu sorulara cevap verebilmemiz için gerçekliğin iki yönlü olduğunu bilmemiz gerekir; Örtük gerçek (öz) ve görünen gerçek (biçim). Burada bize düşen de günümüz yabancılaşma olgusunun gerçekliğin içindeki yerini aynı diyalektik yöntemle çözümlenmek olacak.

Yabancılaşmanın Gerçekliği Nesnelerin Öznelere Tahakkümü

Yabancılaşma denilince, bireyler arası mesafe, uzaklaşma, düşük entegrasyon gibi kavramlar akla gelir. Yabancılaşma, bencil birey, hırslarına yenik düşerek yolunu kaybetmiş, kendini unutmuş kimliksizleşmiş biçimlerde karşımıza çıkar. Peki, görünen bu olgu gerçek midir? Yabancılaşma olgusunu tüm yönleriyle algılayabilmek için nasıl gerçekleştiğini incelemek gerekir.

Mülk sahibi için üretim, yatırdığı değerini kendisini arttırmasından başka bir anlam taşımaz demiştik. Yine bundan dolayıdır ki emek harcayan kişi için emeğinin içeriği kendisini ilgilendirmeyen, yabancı bir olaydır ve kendi ilgilendiği sadece bu olaya yaptığı hizmet karşılığında kazanacağı paradır.

Marx'ın deyimiyle bir «tepetaklak oluş», insanın ve toplumun kendi kendine yabancılaşmasıdır. İnsan üretim için vardır ya da insan nesnenin aracıdır demek, mantığın tepesi üstü çevrilmesidir. İnsan eyleminin insandan kopup insana karşı bir güç olarak gözükmesi söz konusudur. İnsanın yaratıcı iradesinin eseri, insana hükmeden bir nesne haline almıştır. Ve kendisine hükmeden bu gücü insan kendi emeğiyle yaratmaktadır. Emek kendi yabancılaşmasını, kendi karşıtını üretmektedir.

Mülkiyet hakkı tersyüz olup, bir yanda yabancı emeği mülk edinme hakkına, öbür yanda da kendi emeğinin ürününü ve bizzat kendi emeğini başkasına ait değerler olarak görme yükümlülüğüne dönüşmüştür. Toplumsal gücün böyle bir kâğıt ya da maden parçasında toplanmasına Marx, toplumsal gücün şeyleşmesi adını verir. Nesnenin görünürdeki insana yabancı gücünün aslında insanın kendi yabancılaştırılmış gücü olduğu görülecektir.

Yabancılaşmanın ilk izleri kapitalist üretim tarzında belirir. Meta ekonomisini kendinden öncekilerden ayıran karakteristik bir özellik metanın gizemli biçimidir. Bu gi-

“Bir olgu olarak yabancılaşma ne anlama geliyor? Yabancılaşmanın gerçekliğin içindeki yeri nedir? Neden yabancılaşıyoruz? Neye yabancılaşıyoruz?”

zil-örtük biçim bizi metanın fetişist karakterine götürür. Bu da yabancılaşmanın, bir başka deyişle nesnelere özne üzerindeki egemenliğinin ön koşuludur.

Kapitalizm öncesinde meta ve para sahibi, herhangi bir bey ve kralı on kez satın alacak zenginliğe sahip olsa bile, toplum içinde bey ve kralın özgül sömürü çarkları karşısında, hiçbir toplumsal ve siyasi varlığa sahip olamaz. Yine, kapitalizm öncesi toplumlarda emeğin ürününe kime, neye ve niçin gittiğini bilen emekçi kapitalist toplumda bu yetisini kaybeder ve ürününün akıbetinden bihaber hale gelir. Böylelikle bütün bir yaşamı salt para kazanmaya kilitlenecek kadar şuursuzlaşır. Bireyin hırsla her şeye sahip olmak için yaşamasına ve bunun için her türlü suç eyleminde bulunacak kadar kendini unutmaya, en genel ifade edilişi ile yabancılaşma yozlaşmasına sebep olur. Nesnelere özneleri yönetir hale gelir.

Gelişen iş bölümüyle canlanan meta ekonomisi, üretime egemen olur. Ve artık bütün bir toplum salt pazar için üretim yapmaya başlar. Meta, üretimin ilk aşamasından itibaren diğer metalarla değişim ilişkisini içinde taşır. Pazarı giden üreticinin ilk sorusu kendi ürünleri karşısında ne kadar başka ürün alabileceğidir. Bu ilk soru insanı, ancak ürünü, yani metası olduğu vakit değişim yapabileceği ve başkaca ürünlere ulaşabileceği gerçeğiyle karşılaştırır. Bu da metaya salt değişim için üretildiği yönünde karakteristik bir özellik kazandırır. Üretici, toplumsal bir ihtiyacı karşılamak için değil, pazardaki ürünlere sahip olmak için üretir.

Sermayenin özü kendisine üretkenlik atfederek gerçekliği tersyüz ediptedir. Bizzat sermaye bu tepetaklak dönüşten başka bir şey değildir ve işçinin kendi üretici gücünü kaçınılmaz bir şekilde kendisine yabancı bir güç haline getirme sürecinden başka bir şey değildir. Amaca yönelik bir otomat gibi çalışmasını sağlayan bilim, işçinin bilincinde değildir, makina da işçiye yabancı bir güç, makinanın kendi gücü olarak belirir.

Burjuva toplumunda üretimin nihai hedefi mülk sahibi olmaktır. Mülkten büyük bir toplumsal hedef ortaya konmamıştır. Bireylerin toplum karşısındaki gücünü oluşturan etmen, sahip oldukları mülktür. Para ancak üretici sermaye niteliğine kavuşabildiği için ve ancak o zaman, sahibine sömürü gücü kazandırabilecektir. Arkasını bu üretim mekanizmasına dayamayan para, güçsüzdür. Üretimi düzenleyen metanın gücü değildir, tam tersine, metaya gücünü veren üretimin yapısıdır.

Ürünlerin bu şekilde üreticilerinden bağımsız olarak salt mübadele için üretiliyor olması üreticinin kendi ürününe yabancılaşması şeklinde karşımıza çıkar. Kendi ürününe tanımaz hale gelen, onu sınırsız çeşitlilikteki ürünlere ulaşmanın vazgeçilmez ve tek ön koşulu kabul eden üretici, zenginliğe ulaşımını sağlayan metasına tapmaya

Sermayenin özü kendisine üretkenlik atfederek gerçekliği tersyüz ediptedir.

Bizzat sermaye bu tepetaklak dönüşten başka bir şey değildir ve işçinin kendi üretici gücünü kaçınılmaz bir şekilde kendisine yabancı bir güç haline getirme sürecinden başka bir şey değildir.

“Bu durum hırslı ve bencil kabul edilen, insana ve topluma karşı ilgisizleşen, duyarsızlaşan, kendinden başkasını düşünmeyen bireyin yalnızlaşması şeklinde görünür. Birey, doğası gereği, açgözlü, her şeye sahip olmak isteyen, tüketim çılgını, alışveriş manyağı, aşırı egolu, gösteriş meraklısı olarak tarif edilir.”

başlar. Bu tapınma bütün metalar için geçerli ise de metalar âleminde bir meta vardır ki evrensel eşdeğer olma özelliği ile bir adım öne çıkar. Bu para-meta; yani paradan başkası değildir. Metaya tapınma durumunun metafordan gerçeğe dönüştüğü de söylenebilir. Örneğin, yolda yürürken bir çanta dolusu para bulan insanın yapacağı ilk şey parayı alıp evine koşmak, saçıp üzerinde zıplamak okşamak ve onu öpmek olur. Aslında öpüp kokladığı şey bir kâğıt parçası, şayet bulduğu şey altınsa elementten başka bir şey değildir.

Bu çelişki bir yanılgıdır. Özel mülk insan toplumunun iradesine rağmen onu yöneten bir güç olarak gözükiyorsa, bu ancak toplumun sersemliğinin, ya da zenginlerin kurduğu kumpasların, propaganda, zorbalık, örgütlü siyasi güç vb. eseri olabilir.

Antik ve feodal toplumun tanrıları gerçektir, çünkü toplum içinde insanlar bu güçleri varsayarak, veri kabul ederek toplumsal eylemlere girişmektedirler. Bu, şu demektir: İçeriği ne olursa olsun, belli bir varsayıma dayanarak fiili eylemler konmakta, bu eylemler sayesinde varsayım fiilen toplumsal bir güç haline gelmektedir.

Böylece fetişin gücü fiilen görülmüş, insan eylemi fiilen fetişin eylemi haline gelmiş olur. Fetişin sahibi olan büyücü kabileye egemen oluyorsa, bu, kabilenin eylem gücü fiilen yabancılaştığı, fetişin gücü haline geldiği içindir.

Dahası kapitalist toplumda burjuva sınıf, bu genel yasanın hızlıca yayılması için özel çaba sarf eder. Ürünlerinin satışını sağlayıp artı değeri gerçekleştirebilmek için reklam, propaganda, medya araçları, kültür-egitim din vb. tüm yöntem ve aygıtları örgütler. Çünkü toplumun ihtiyacını belirleyen de alışveriş kültürüdür ve bu kültürü telkin etmek burjuva ekonomisinin ön koşuludur. Elbette ki bunu bağımsız bir fikir olarak geliştirmez. Meta ekonomisi, gerekli insan profilinin zorunlu ilk örneklerini var eder. Burjuvazi tüketim toplumunun öznesi; yabancılaşmış insan profilini yaygınlaştırır. Örneğin yılda iki ayakkabıyla ihtiyacını karşıladığını varsaydığımız insan, hiç ihtiyacı olmadığı halde bu sayının çok üstüne çıkabilir. Üçüncü, dördüncü, onuncu, on beşinci ayakkabısını isteyebilir. Burjuvazinin tam da desteklediği öz budur; “metanın kuklası haline gelmek, paranın kölesi olmak.”

Bu durum hırslı ve bencil kabul edilen, insana ve topluma karşı ilgisizleşen, duyarsızlaşan, kendinden başkasını düşünmeyen bireyin yalnızlaşması şeklinde görünür. Birey, doğası gereği, açgözlü, her şeye sahip olmak isteyen, tüketim çılgını, alışveriş manyağı, aşırı egolu, gösteriş meraklısı olarak tarif edilir. Bununla da kalmaz insan, hırsı kontrol edilmesi zorunlu bir canlı olarak telkin edilir. Çünkü, hırsızlık, gasp, dolandırıcılık, taciz, tecavüz vb. insanı insanlıktan çıkaran suç eylemlerinin

sebebi insanın ruhunda barındırdığı hırs ve rekabettir. (Hobbes – Homo homini lupus: İnsan insanın kurdudur.)

Bu yanılmayı yaratanlar, toplumun barınma, beslenme, eğitim, sağlık, ulaşım, sosyal, kültürel vb. maddi, manevi tüm ihtiyaç ve imkânlarına ulaşımın eşitsizliğinden hiç mi hiç söz etmezler. Oluşan eşitsizlik de beceriksizlik, akılsızlık gibi sebeplerin ürünüdür. Yoksullar kategorisinde artan oranlı suç eylemlerini var eden ekonomik temellerden asla bahsedilmez. Bunun tam tersine birey ve topluma, yoksulluğu, açlığı ve sefaleti bir tür kaderci anlayışla tanrının buyruğu, takdiri ilahi şeklinde sunmak ve normalleştirmek için devletin tüm aygıtları seferber edilir.

Tüm bunlar üretimin teknik temelindeki devrimlerle büyüyen meta ekonomisine paralel şekilde devleşen kentlerde başlar ve yayılmacılık yasasına uygun biçimde hızlıca ülkenin tüm uçlarına yayılır.

Demek oluyor ki yabancılaşma olgusu da her olguda olduğu gibi iki yönlüdür. Birincisi “insan insanın kurdur” söylemi ile “doğuştan bencil ve hırslı birey” şeklinde yaygınlaştırılmak istenen görüngü biçimi. İkincisi insanın emeğinin ürününü tanımaması ile başlayıp yabancılaşma ve en sonu insanların nesnelere yönetimi altına girmesi ile sonuçlanan gerçekliğin örtük biçimi.

Burjuva ideologlar ve onların algı mühendisleri, burjuvaziden küçük bir pay alarak itaatkâr bir üretici ve tutsak bir tüketici yaratmak üzere kitleleri alıklaştırmak ve yozlaştırmak için çalışır. Başarıları, onları yaratan ekonomik-politik temellerin devam edip etmemesine bağlıdır.

GÖRDÜKLERİMİZ GERÇEKLİK ALGİMİZİ NASIL ETKİLER?

Tarih boyunca burjuvazi üretim ilişkilerinin yarattığı yabancılaşmayı kullanarak ihtiyaçlarımızdan farklı tüketim mallarını pazarlamak için çeşitli yöntemler geliştirdi.

John Berger, ‘Görme konuşmadan önce gelmiştir. Çocuk konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir.’ der. Cümleyi farklı yorumlarsak görme sözcüklerinden önce gelir. İnsanların gördüklerini sözcüklere aktarması bir tepkimede bulunup bulunmama sorunu değil, yalnızca seçme edimidir. Baktığımız yerleri görmemizin ya da gördüğümüzü algılamamızın temelinde dil çok önemli bir yerdedir. Bakıp algıladığımız nesnelere dille sözcüklere döküp aktarmak görme biçiminin bir çeşididir. Karşımızdaki bir nesneyi görüşümüzün iki yanlılığı, konuşmanın iki yanlılığında daha baskın olur. Karşımızda bulunan doğa harikası bir coğrafyayı iki farklı insan anlatırken iki farklı görüş çıkma olasılığı yüksektir.

Kapitalizm öncesi sanat eserleri biricikken ve onların tüketicileri de eleştirmenleri de sınırlıyken görüntünün etki alanı da sınırlıydı. Kapitalizmin ilerleyen dönemle-

“John Berger, ‘Görme konuşmadan önce gelmiştir. Çocuk konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir.’ der. Cümleyi farklı yorumlarsak görme sözcüklerinden önce gelir. İnsanların gördüklerini sözcüklere aktarması bir tepkimede bulunup bulunmama sorunu değil, yalnızca seçme edimidir. Baktığımız yerleri görmemizin ya da gördüğümüzü algılamamızın temelinde dil çok önemli bir yerdedir.”

The media is lying

rinde yeniden canlandırma yöntemi ile resimlere farklı anlamlar yüklenerek yapıtların pazara sürme yöntemleri başlamış olur. Örneğin; Leonardo Da Vinci'nin 16. yüzyılın başlarında yaptığı 'Azize Anne ve Vaftizci John'la Birlikte Bakire ve Çocuk' adlı resmini yeniden canlandırıp (kopyalama) dünyanın her yerinde gösterilerek herkesin ilgi odağı oldu. Böylece benzer resimlerde olduğu gibi değeri kat kat artan eser Amerikalı bir burjuva tarafından 2,5 milyon sterline alındı. Resim böylece yeniden tanındı kopyaları milyonlarca satıldı.

Kadınlar, bütün sınıflı toplumlarda ikinci planda yer almıştır. 19.yüzyılın akademik sanatında devlet adamlarının, iş adamlarının toplantı salonlarında, duvara asılan çıplak kadın resimleri, kişilerin yenik düştüğünü hissettikleri anda avunmak için resme bakıp erkek olduklarını anımsamaları içindi. Kadın bedeninin çıplak bir şekilde resmedilmesi çok eski yıllara dayanır ancak kapitalizmle birlikte bu resimler metalaştırılıp çoğaltılarak kadın bedeni geniş pazara sunulmuştur. Günümüzde kadın bedeninin metalaşmasını porno filmlerinde, erkek dergilerinde, güzellik yarışmalarında, reklamlarda esas ürünün yanında görüyoruz. Bütün bu görüntüler kadını nesne, metayı özne durumunda algılamamıza neden olmaktadır. Görüntüler arttıkça yargı pekişmekte, kadın erkeğin dilediğini yapabileceği nesnesi haline getirilmektedir.

1500-1900 yılları arasındaki yapılan yağlı boya resimlerinde dinsel temalar ile ölüm teması hakimken zamanla bu resimlerin inandırıcılığı yetersiz kalmış alt sınıfın acıları işlenmeye başlanmıştır. Sokaktaki yaşamı, ucuz meyhanelere düşen insanları işleyen resimleri acı ve doğrudan bir gerçeklikle taşır seyirciye. Acı yüceltilerek, işçilerin çekilmez yaşantıları ulvi bir hale getirilir.

Bunların yanında kapitalistlerin görmemizi istediği alanlardan biri de sinemadır. Filmlerde ideal burjuva dünyasının hayranları yaratılmaya çalışılır. Dahası filmlere yerleştirilen markalar hafızalarımıza kazınır. Moda seyircisiyle orada buluşur. Vahşet, bohemlik, derbederlik, sorumsuz yaşam, uyuşturucu, fuhuş vb. algılarımızda yeni kavramlar kazanır, sıradanlaşır. Burjuva yasaların ne kadar doğru ve sonsuz olduğu algılara işlenir.

Ve son olarak her gün görmekten kaçamayacağımız binlerce reklam imgesi... Reklamlarla her birimize bir nesne daha satın alarak kendimizi ve yaşamlarımızı değiştirebileceğimiz, değiştirmemiz önerilir. Reklamların o kadar yaygın ve her yanımızda karşımızda olmasının sebebi burjuvazinin elinde bulunan metaların (ürünlerin) fazlalığından başka bir şey değildir. Her firmada benzer ürünlerin çıkması, tüketiciye hangisinin daha kaliteli ya da daha haz verici olduğunu göstermek için reklamları kullanmaktan başka çaresi kalmamıştır. Reklamlar, tüketicilere yani bizlere ellerinde bulundurdukları malların hem görsel hem

de duyuşal yöntemlerle sunulmasıdır da denilebilir.

Kapitalizm hem varlığını devam ettirmek için geniş kitlelerde meta fetişizmini yükseltmek hem de fazla olan malların alınmasını, yüksek karı devam ettirmek için reklamları kullanır. Ancak tüketicinin ürünleri alması bir yaşam biçimi yaratmayı gerektirir. Reklamlar asıl olarak bizlere burjuva yaşam biçiminin daha yüce olduğunu empoze eder, bizi burjuva sınıfa bir anda ulaştıracak olan metaya sahip olmamız için kamçılar.

YAŞAMLARIMIZ BİRER SİMÜLASYON MU?

Burjuva yönetim biçimi varlığının sıkı sıkıya bağlı olduğu kapitalist üretim tarzını sürdürmek için simülasyonlara, simülakrlara, algı yönetimine ve gerçeği bulanıklaştırmaya ihtiyaç duyar. Simülasyon ya da simüle etmek olarak tanımladığımız genel olgu, gerçekten farksızdır. Bir olay, olgu ya da edimin gerçek mi, simülasyon mu olduğunu anlamak neredeyse imkansızdır. Çünkü simüle etmek gerçeğin yeniden ve gerçek gibi yaratılmasıdır.

Burjuvazi bu yanılsatma sürecini fabrikalarda, üretim merkezlerinde başlatır. Asıl üretkenlik işçinin emek gücündedir ancak, burjuvazi var olan bu gerçekliği öylesine çarpıtır ki, işçi, ortaya çıkan metayı kendisinin değil, makinenin yarattığı gerçeğine inanmaya başlar. Kafamızı çevirdiğimiz her yerde koca koca binalar karşımıza çıkar. Bu yapıları yapanlar kimlerdir? Harç dökülmüş iş elbiseleriyle otobüslerde her gün birlikte yolculuk yaptığımız inşaat işçileri... Bu yapılar tamamlandıktan sonra işçinin yanında küçücük kalır. Yapı öylesine devasa, öylesine görkemlidir ki, o yapının tuğlalarını taşıyan, harcını karan ve binanın dışına atılan işçiler, bu görkem karşısında kendilerini ezik hissederler. "Ah şu koca binaların yanında biz neyiz ki? Küçücük birer nokta. Biz çulsuzlar bu lüks binalarda oturmaya layık değiliz." Ve işçiler artık kendi ürettiği metaya yabancılaşmaya, bununla birlikte gerçeği baş aşağı görmeye başlarlar.

Burjuvaziye bu da yetmez. O hayatımızın derinlerine inerek, tüm yaşam alanlarımızda simülasyonlar yaratarak gerçekliği algılamamızın önüne geçmek ister, gerçeği bulanıklaştırır. Bunu yaparken çok çeşitli araçlar kullanır. Bize sunduğu "imkanlar" o kadar gerçekçidir ki aslında gerçeğin çarpıtıldığını fark etmeyiz bile çoğu zaman. Zihnimiz bu yanılsamayı algılayamaz.

Buna birçok örnek vermek mümkün. Çok yakınımdan başlayalım, televizyonlarımızdan. Simülasyon yaratmanın en basit, en yaygın ve kullanışlı aracıdır. Reklamlar bize her şeyin en iyisini, en güzelini sunar. Bunları satın almamız için sürekli yönlendiriliriz. Ama bu durumda göz ardı ettiğimiz bir gerçeklik vardır ki birçoğumuzun bu tüketim, giyim, temizlik nesnelere ulaşmaya kazan-

"Kafamızı çevirdiğimiz her yerde koca koca binalar karşımıza çıkar. Bu yapıları yapanlar kimlerdir? Harç dökülmüş iş elbiseleriyle otobüslerde her gün birlikte yolculuk yaptığımız inşaat işçileri... Bu yapılar tamamlandıktan sonra işçinin yanında küçücük kalır. Yapı öylesine devasa, öylesine görkemlidir ki, o yapının tuğlalarını taşıyan, harcını karan ve binanın dışına atılan işçiler, bu görkem karşısında kendilerini ezik hissederler."

“Burjuvazi görüp görebileceğimiz her şeyi ters yüz etme eğilimindedir. Ancak gerçeklerin er geç açığa çıkma huyları vardır. Ve günümüz iletişim çağında gerçeklerler, tomarlarla paralar yatırılan simülasyonları dağıtarak daha televizyonlar kapanmadan açığa çıkmaktadır.”

cı yetmez. O zaman da devreye banka reklamları girer. Zihnimiz bizi bu simülasyonun içine çeker ve bu nesnelere ulaşmak için can atar hale geliriz. Sonuç ve gerçek? Ay sonuna yetiremediğimiz maaşlarımız, kabaran kredi kartı borçları...

Anayasal olarak hepimiz istediğimiz kişi veya kuruma dava açma hakkına sahibiz değil mi? Mahkemeler evlerimize bir otobüs uzaklıkta. Tüm bunlarla burjuvazi bize adeta şöyle seslenir: “Evet, gidin ve bu anayasal hakkınızı kullanın. Patronunuz size maaşınızı vermemiştir olabilir, ancak bizim yüce mahkemelerimiz, devasa adliye binalarımız bu sorunun tek çözüm noktasıdır. Aman grev, eylem yapmayın da, mahkemelerimizin kapısını aşındırana kadar kullanabilirsiniz. Onlar sizin sorunlarınızın çözümü, yegâne makamlardır. Elbette işverenimize dava açmak sizin en doğal hakkınız.” Gerçek, burjuvazinin bize yansıttığı biçimde değildir. Patronumuz bize maaşımızı vermediğinde ona, dava edeceğimizi söylediğimizde yüz ifadesinde tek bir kımltı olmaz. Çünkü mahkemeye gitmek serbesttir ama herkes için olanaklı değildir. Bu bir hukuk simülasyonundan başka nedir ki?

Yine, parlamento olarak adlandırılan yer kocaman bir simülasyondur. Parlamento sözde bizim sorunlarımızın çözüldüğü, bizim içimizden herkesin seçilebileceği, seçtiğimiz vekillerin bizim haklarımızı savunduğu, bizim yararımıza harıl harıl çalıştığı yerlerdir. Oysa gerçekte parlamento, kapıları bize kapalı, duvarlardan ibaret bir yapıdan, bir simülasyondan başka bir şey değildir.

Yakın geçmişte bir müjdeyle çıktılar karşımıza: Doğalgaz müjdesi! Bir müjdeyle geliyoruz diyerek başlattılar simülasyonu. Doğalgaz için başka ülkelere ihtiyacımızın kalmadığına sevindik belki de. Oysa gerçek nedir? Gerçek şu ki, bizim ülkemizde çıkıyor da olsa, birçoğumuzun asgari ücreti zaten o doğalgaza ulaşamayacak.

Biz güçlü bir ülkeyiz, kimseye boyun eğmeyiz, gerekirse savaşa da girer ülkemizin menfaatlerini koruruz değil mi? Kim savaştıracak peki? Emekçiler! Kimler ceplerini tıka basa dolduracak? Burjuvazi! Ama ne hikmettir ki savaş simülasyonu yaratılmış, biz bunun sonuçlarının çok iyi olacağına inandırılmışız. Oysa savaşta hiç tanımadığın kendi sınıfdaşlarını öldürmek zorunda olmak ne demek hiç düşünmedik bile. Ama onlar savaş gelirlerinin hesaplarıyla köşe başlarını tuttular bile.

Burjuvazi görüp görebileceğimiz her şeyi ters yüz etme eğilimindedir. Ancak gerçeklerin er geç açığa çıkma huyları vardır. Ve günümüz iletişim çağında gerçeklerler, tomarlarla paralar yatırılan simülasyonları dağıtarak daha televizyonlar kapanmadan açığa çıkmaktadır.

ÇERNİŞEVSKİ'NİN NASIL YAPMALI'SINDAN GERÇEKLİK ALGIMIZA

Çernişevski, zindanda kaleme aldığı "Nasıl Yapmalı" romanının baş karakteri olan Vera Pavlovna'nın rüyaları üzerinden yeni bir dünya tasarısı sunuyor. Vera'nın ilk rüyasında özgürlük henüz soyut bir şeydir. Bir "bodrumdan" olabildiğince yeşil ve geniş bir alana çıkmak, gönlünce, özlemince yaşamaktır.

Vera'nın ikinci düşünde özgürlük, insani bir yaşam için emek verilerek var olanın dönüştürülmesiyle gerçekleşebilir. Bu konuda çamur metaforu kullanılır. Bilinen, çamur bitkiler için, ekin için yararlıdır, sağlıklıdır. Çünkü su çamuru çürütmecek şekilde akıp gitmektedir. Çamur birikmiş bataklık ise devinim olmadığı için durgundur ve bitkinin kökünü çürütür. Ama eğer emek verilerek drenaj kanalları açılırsa, su harekete geçer, kanallardan boşalır. Çamur, sağlıklı bir çamur olur.

Çernişevski "harekete" inanıyordu. Ona göre hareket gerçekliktir, çünkü hareket yaşamdır, gerçeklikle yaşam ise aynı şeydir. Yaşamın kökenine emeği koyan yazar, toplum tahayyülünü de buna göre yapar.

Çamur metaforu arzuladığı, olmasını istediği ya da olması gereken toplumsal yapıdır. Şolohov'un "Durgun Don" kitabında da Rus devrimi öncesi toprak metaforu yoğunca işlenir. Toplumsal yaşam kriterlerini oradan başlatır. Hareketi yaratan enerjinin diyalektik olarak değişik hallere dönüştürülmesidir. Enerji dönüşerek hareketi, daha doğrusu oluşumu sağlar. Hareket, varlık ve zaman olmadan gerçekleşmez. Enerjinin zamanda hız kazanması, mekânda mesafe kat etmesi hareket demektir. Çernişevski çamur örneği ile değişim ve dönüşümü, suyun akmasını, bitkilerin değişmesini temel ölçüt kabul ediyor.

Toplumlar zaman zaman kirlenir. İçinde zararlı unsurlar türer. Peki, bu durum sadece hareketsizlik ve emek harcamamakla açıklanabilir mi? Mesela toplumu, çamuru oluşturan her bileşenin oluşturduğu, bireylerin politik, ahlaki tutumu? Kolektif aklın önemi?

Düşününün devamında annesinin anlatımı var. Düşteki yoruma göre annesi ya da başka kötü insanlar olsun, onları kötü yapan koşullardır. Koşulları değiştiren kötülük kimseye bir yarar getirmeyecek.

Romanda, Vera Pavlovna'nın öncülüğüyle kurulan terzi atölyesi ortaklaşa bir anlayışla, ilkeyle kuruluyor. Başka atölyelere göre daha verimli olan atölye zamanla büyüyor. Ortak üretim ve eşit paylaşım zorunlu olarak tüm terzi kızların çalışma dışı yaşamlarında komünal yaşam ilkesine göre düzenlenmesini getiriyor. Ortak üretim, komünal yaşam, o toplumda hiç olmayacak denli terzi kadınlara mutluluk getiriyor.

Çernişevski bize en karanlık dönemde bile insanın aydınlık bir dünya düşü kurma gücünü gösterdi.

Vera Pavlovna tasviri

"Çernişevski "harekete" inanıyordu. Ona göre hareket gerçekliktir, çünkü hareket yaşamdır, gerçeklikle yaşam ise aynı şeydir. Yaşamın kökenine emeği koyan yazar, toplum tahayyülünü de buna göre yapar."

LENİN'İN NE YAPMALI'SINDA GERÇEKLİK

"İnsan kendi tarihini üretir, fakat kendi seçtiği koşullar altında değil."

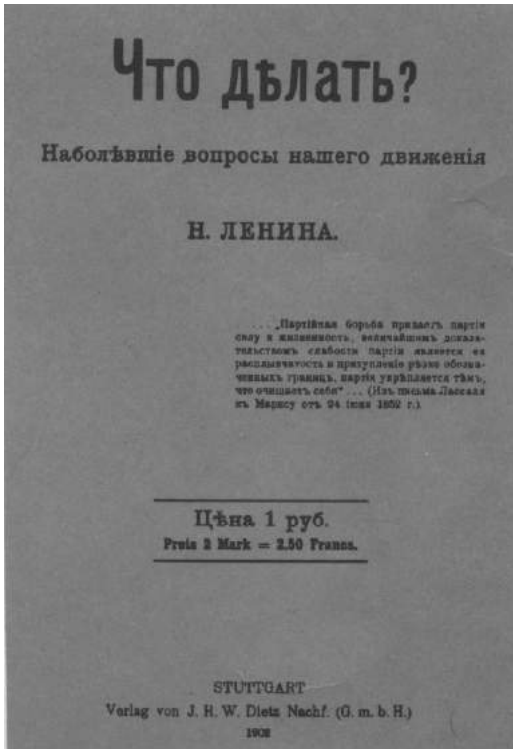
"Kapitalist sistem bunu temelinde yabancılaşmanın olduğu, yeni simülasyonlar yaratarak yapıyor. Tüm gerçekliği saklama zorunluluğunun, çökmekte olan sistemi ayakta tutmaya çalışmasından geldiğini de temellendirerek anlattık. Aslolan soruya geldik, bu köhnemiş kapitalist sisteme ve gerçeğin bizden gizlemesine karşı ne yapmalıyız?"

Burjuvazinin bize yansıttığı ama gerçekte "tepesi üstünde durduğunu" bildiğimiz gerçekleri yukarıda açtık. Kapitalist sistem bunu temelinde yabancılaşmanın olduğu, yeni simülasyonlar yaratarak yapıyor. Tüm gerçekliği saklama zorunluluğunun, çökmekte olan sistemi ayakta tutmaya çalışmasından geldiğini de temellendirerek anlattık. Aslolan soruya geldik, bu köhnemiş kapitalist sisteme ve gerçeğin bizden gizlemesine karşı ne yapmalıyız?

Yabancılaşmayı yaratan ekonomik-politik temellerde gerçekleşecek bir alt-üst oluş, yaşamın yeniden düzenlenmesine fırsat verir. Tarihsel ilerlemecilik yasalarınca zorunlu olarak daha üst bir üretim ve organizasyon olan kolektif üretim ve emek oranında bölüşüm modeline geçilir. Bu sosyalist üretim tarzından başkası değildir. Gelişen bu yeni alt yapı yabancılaşmanın da sonunu hazırlayacak üst yapıyı oluşturur ve yabancılaşma olgusu sönmümlenerek sonsuza dek yok olur.

Lenin "Ne Yapmalı"sında gerçekliği yeniden çözümlemiş, kendi deyimiyle "somut durumun somut tahlilini" yapmıştır. Aynı dönemde kimi sosyalist görüşteki gruplar, var olan sistemi parlamenter sistemde yer alarak ya da başına geçerek dönüştürebileceklerini vaz ediyorlar. "Yeni" yönetimden beledikleri, daha az sömürü, dolayısıyla daha iyi bir yaşam.

Marks böylelerine hemen cevap veriyor: "Mülkün gücü, neden değil sonuçtur. Üretimin gerçekleşmesi için işçi sınıfının karşısında, görevi işçi sınıfına karşı üretimi korumak olan bir makamın bulunması gerekmektedir. İşçi sınıfının çıkarıyla, bizzat işçi sınıfının kendi eseri olan üretimin çıkarı birbirine zıttır. İşçinin bu üretime katkıda bulunması için ya mülksüzlüğü yüzünden buna mecbur olması, ya da merkezi makamın gücüyle buna zorlanması gereklidir. Sahip olduğu mülk sayesinde toplumda egemenlik kurmuş olan kesimlerin mülkü emekçilere dağıtılsa bile,

tek başına bu, egemenliğin de ele geçirilmesi sonucunu doğurmayacaktır.”

Sistemin yamasını dikerek kitleleri gerçeklikten koparmaya çalışan, asıl hedeften uzaklaştıran bu reformistlere ve oportünistlere karşı Lenin ısrarlı bir mücadele yürütmüştür.

Lenin, proletaryanın kendi içinde sınıf bilinçli öncü işçileri yaratması gerektiğini ve bu bilincin dışarıdan taşınmasının zorunluluğunu ısrarla savunmuştur. Lenin'e göre işçi yığınlarının kendiliğindenliğinin, bilinçli bir farkına varmaya dönüşmesi gereklidir.

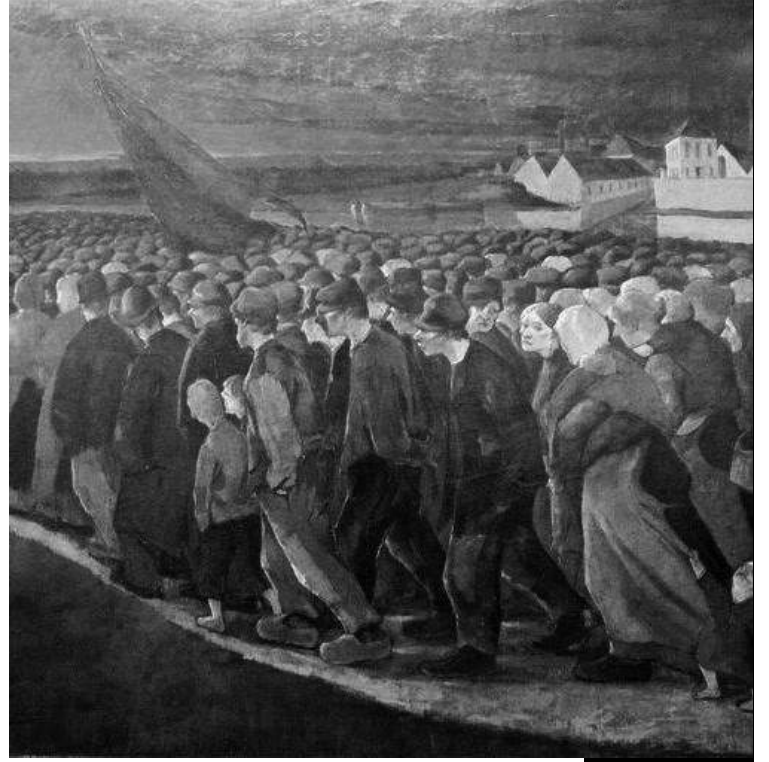
Peki, bu nasıl yapılacaktır?

İşte buradaki en önemli ve vurucu şey halkın bütün katmanları arasında gerçeği olduğu gibi ortaya koymaktır. Bunun için toplantılar, forumlar, meclisler, açık kürsüler düzenlemek gibi yol ve yöntemleri kullanmamız gerekir. “Devrimci görüşümüzü gizlemeksizin, apaçık, genel görevlerimizi, programımızı bütün halklar önünde açıklamak en acil görevlerden biridir.” der Lenin.

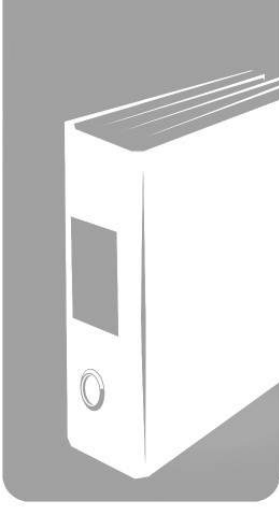
Lenin'in de savunduğu şu tespit de çok önemlidir, “örgütümüzün eyleminin ve pratiğinin başlıca içeriği bu çalışmaların sıklaşması, yoğunlaşması ve en yoğun dönemden en düşüğüne kadar çalışmaların sürekliliğidir.”

Özetle; tarih sınıflar mücadelesi tarihinden ibarettir. Burjuva eşitlik toplumunun temeli de bir sınıfın öbüründen artık-değer emme mücadelesidir. Ama bu sınıf mücadelesinin aktörleri olan insanlar, içinde yaşadıkları, eylemde buldukları, katıldıkları mücadeleyi bir mücadele olarak kavrayamazlar. Mücadele, hep bu mücadeleyi saklayan bir kurumsal yapının gerisinde cereyan eder. İnsanlar, toplumda giriştikleri bilinçli ilişkilerde hep bu kurumsal yapı çerçevesinde eylemde bulunurlar. Bu kurumsal yapının kendi kendini kavrayış şekli olan ideoloji ile düşünürler. Mücadeleyi hep bu ideoloji gözlükleri ardından görürler. Oysa işlevi sınıf mücadelesini gizlemek olan kurumsal yapı ve bu yapıyı ifade eden ideoloji, tanım gereği mücadelenin varlığını inkâr etmek zorundadır.

Lenin Ne Yapmalı'sında nesnel koşulların bu ideolojik perdeyi araladığı yerden kitlelere gerçek kurtuluşlarını göstermeyi başarmıştır.

“Devrimci görüşümüzü gizlemeksizin, apaçık, genel görevlerimizi, programımızı bütün halklar önünde açıklamak en acil görevlerden biridir.”

atila oğuz

Gerçeklik Yeniden Nasıl Yaratılır?

Gerçekliğin Yeniden Yaratılması

Toplumsal hayatın ilerleyişi, başlangıcından beri, duraksamadan günümüze kadar devam ettiği ve daha da edeceği gerçeği bilimsel olarak karşımızda duruyor. Sanatın toplumsal hayata etkileri oldukça fazladır ve gözle görünür bir biçimde gelişim seyretmektedir.

Toplayıcılık, avcılık, hayvancılık ve tarımla başlayan toplumsal hayatın, artı değer hakim olduğu bir toplumsal düzene dönüşmesi, toplumsal sınıfları ve sınıfsal çelişkileri beraberinde getirdi. Bu durumda sanat üreticilerinin de bir taraf olmaları zorunlu hale geldi. Taraf değiliz diyenler de aslında taraflar ve kendi toplumsal-ekonomik sistemlerinin gerekliliği için tarafsız gibi dururlar, ya da görünmeye çalışırlar, ancak mevcut ekonomik ve siyasi sistemlerinin devamını istemekteler. Bunu açıklıkla değil kitleleri manipüle ederek yapar ve her kesimden insanların kafalarını karıştırmak suretiyle ciddi anlamda yol alırlar.

Sanatın toplumsal hayat üzerindeki etkilerini her dönemin sanat üreticisi çağının gereksinimlerine ve sorunlarına göre belirler ve yeni yöntemler geliştirir veya izler. Bu durumda sanat üreticisinin en önemli isteği ve kaygısı, toplumun bütün kesimlerine, üretilen değerlerden ihtiyaçlarına göre ve eşit pay almalarını sağlayacak yeni bir ekonomik, siyasi sistemin kurulmasının önünün açılması fikrinin geniş kitlelere anlatılması ve bir üst bilinç yaratılması olmalı. Aksi halde güzel ve hoş sözler de insanı ve geniş kitleleri coşturabilir, fakat mevcut hoşnutsuz olan hayatın akışını değiştirmiyorsa, anlık etkiler yaratan bu hoş sözler tarih sahnesinden, coşkunun bitmesiyle etki bırakmadan çekip gidecektir.

Sanat üreticisinin bakış açısı mümkün olduğunca geniş olmalı, hem kendi dönemine hem de geçmişine duyarlı olmalıdır. Günümüzden beş bin yıl kadar önce yaşamış olan Sümerli şair Ludingirra'nın, şiiri gelecek kuşaklara bilgi aktarımı olarak da gördüğünü, çözümlenen kil tabletlerden biliyoruz. (Sümer kültürü için çok ciddi çalışmalar yapan Sümerolog Muazzez İlmiye Çığ'a sonsuz teşekkürler.) Günümüzde bile birçok sanat üretici-

Antik Yunan şair
Anacreon

sinin böyle dertleri ve gayretlerinin olmadığını biliyoruz.

Toplumsal hayatın yeniden yaratılmasında, yazınsal sanatın rolü, sanat üreticisinin nasıl bir toplumsal hayat isteğiyle yola çıktığına bağlı olarak gelişir. Yazınsal sanat her zaman yeniyi eskinin içinden çıkarmalı; döneminin sorunları ve istekleriyle birlikte oluşacak yeni sistemin topluma faydalı olabilmesi için sanat üreticisi, topluma yol göstermeli, kendi faydalarına olan rahatlıkla görmelerini sağlamalı ve toplumsal üretimin herkesin ihtiyaçlarına göre paylaşıldığı yeni bir sisteme dikkat çekmelidir. Yazınsal sanatın ana dallarından biri olan şiir, her sorunu olduğu gibi toplumun mutluluk duyduğu, coştığı herhangi bir şeyleri de konusu haline getirip işleyebilir. Şiir dili her dönem kendi içinde yenilenir fakat toplumun geniş kesimlerinin de anlayabileceği bir üslupla yazılmalıdır.

Toplumun geniş kesimleri tarafından tüketilmeyen yazınsal sanat eserleri, toplumun geniş kitleleriyle bağ kuramayabilir ve maalesef anlaşılacakları için de vermek istedikleri mesajlar saklı kalmış olacaktır. Yine de bu tür eserler dar çevrede anlaşılır ve yeniden üretilebilirler. Yani başka bir sanat üreticisine esin kaynağı olabilirler. Dolayısıyla sanat üreticileri yeni bir şeyler üretebilmek için geçmişte üretilen sanat eserlerini ve tarihin arka odasında kapalı olan tarihin kapısını aralamak durumundadır.

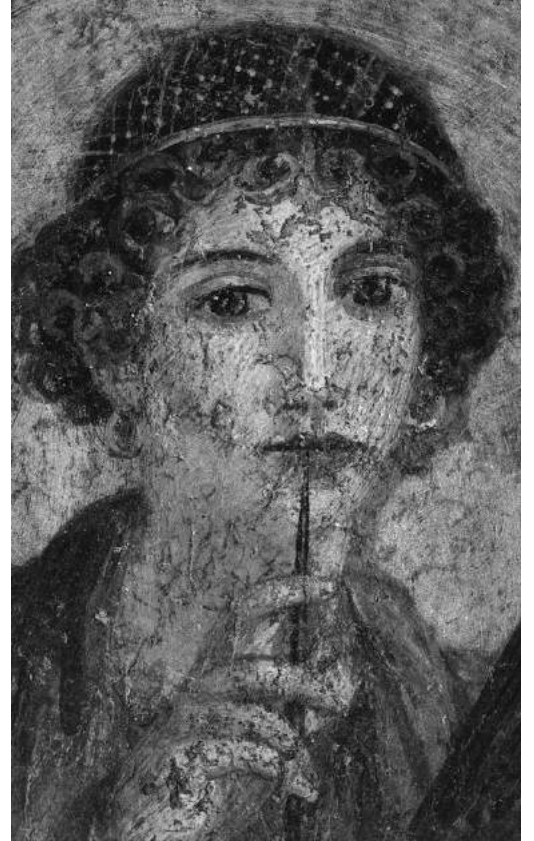
Resmi tarih anlatıları asla topluma gerçek tarihi açıklamaz; buna Hititliler ile Mısırlılar arasındaki Kadeş savaşından örnek vererek devam edelim. Kadeş savaşını Hititliler kazanır, ancak Mısır yazıcılarının yazıtlarında durum tam tersidir. Dolayısıyla sanat üreticisinin katkısı, önce gerçek tarihle yüzleşip, sonrasında bunu eserlerinde işleyerek toplumsal hayatın akışını ciddi ve hızlı bir biçimde etkilemesiyle olur. Bu durumda sanat üreticileri üzerlerinde çok ciddi sorumlulukların olduğunu hiçbir zaman unutmamalı ve buna göre hareket etmelidir.

Ekinsel değerlendirmelerde mutlaka kültürel antropolojik verilerin dikkate alınması önemli ve kalıcı değerlerin yaratılmasında etkili olacaktır. Tartışmalı tarihi dönemlerin aydınlatılmasında kültürel antropolojiden yararlanmak ciddi kazanımlar sağlar.

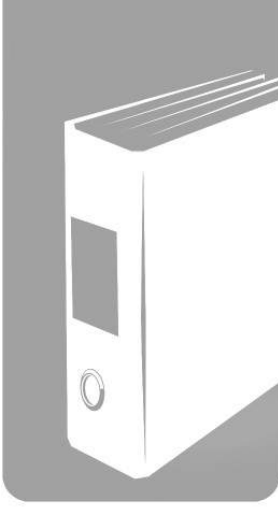
Pandemi olmasaydı muhtemelen bu atölye çalışmalarını tarihi yarımada Karaburun'da yapılacaktı. Karaburun deyince aklıma Börklüce Mustafa, Torlak Kemal ve Şeyh Bedreddin geliyor. Tarihin bu dönemini, sanırım sosyal ve kültürel antropolojik çalışmalar yeterince yapılmadığından, Abdülbaki Gölpınarlı ve Nazım Hikmet'in Şeyh Bedreddin destanı aracılığıyla daha çok tanıdık ve ilgi duyduk. Oysa Anadolu'nun tamamının kültürel ve sosyal antropolojik dökümünün çıkarılması, yaratacağımız yeni insan ya da yeni hayat için çok aydınlatıcı ve yol gösterici olacaktır.

Her dönemin insanı, kendi yenisiyle gelir ve gelişir. Kimileri tarihin not defterine bir şeyler yazar ve gider, kimileri de uzayın boşluğuna akıtır düşlerini, bundan kimsenin haberi olmaz.

Söylenecek sözümüz varsa, çekinmeden söylemeliyiz. Söz yazıldığında yarına ulaşır.

Antik Dönem şairi
Sappho

hakan tosun

Gerçeğe Giden Yolda İlk Adım Hayal Kurmak

2008 yılında başlayan bu yeni yolculuğun ilk adımı bir tohum belgesiyle oldu. Hayatını devrimci mücadeleye adanmış bir tutsağın (Erol Arıkan) cezaevinde kurduğu hayalin içine girdim. Cezaevinden çıktığında doğal tohumlardan oluşan bir bahçe hayal etmiş, cezaevinden çıktıktan sonra bu hayalinin peşine düşmüş ve evinin çatısına bir bahçe kurmuştu. Hayatının kalan bölümünü bu bahçenin içinde geçirmenin yanında bir diğer amacı da kullandığı geleneksel (ata) tohumlarını saklayıp ülkenin her yanında yaşayan insanlara ulaştırmaktı.

İlk belgeselim "Çatılara Doğru" bu şekilde hayata geçti. 2010 yılında Tekel işçilerinin Ankara'da 80 gün süren eylemlerinin son 10 gününü takip edip "Bir Başarı Öyküsü: Tekel İşçileri" başlıklı ikinci belgeselimi hazırladım. Bu arada 2008 yılı itibariyle HES'ler gündeme gelmeye başlamış Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde HES'lere karşı eylemler başlamıştı. HES'lere tepki olarak "Anadolu'yu Vermeyeceğiz" platformu kurulmuş ve ülkenin çeşitli noktalarından Ankara'ya 40 gün süren protesto yürüyüşüne karar vermişlerdi. 2011 Mayıs'ında başlayan ve 40 gün süren bu yürüyüşü takip edip üçüncü belgeselimi yaptım.

2012 yılında İstanbul merkezli Kentsel Dönüşüm projeleri gündeme gelmiş, İstanbul'un özellikle yoksul semtlerinde halk, evlerini ve yaşam alanlarını korumak için sokağa çıkmaya başlamıştı. Bu arada "Büyük Anadolu Yürüyüşü" ve "Kentsel Dönüşüm" belgesi için çektiğim görüntülerden sosyal medyada yayınlamak üzere kısa videolar yapmaya başladım. Bu videoları yaparken amacım var olan hareketlenmeyi sosyal medya üzerinden halka duyurmaktı. Taksim Gezi Parkı projesinin açıklanmasıyla 2012 Şubat ayında kurulan Taksim Dayanışmasının ilk

eylemlikleriyle birlikte Gezi Parkı süreci başlamış oldu. Aynı şekilde videolar yaparak bağımsız haberciliği daha da ilerletmiş oldum. Belgeselcilik yolculuğum, sosyal medyanın etkisini görmemle birlikte videolara doğru kaymaya başladı. 2013 yılının 27 Mayıs'ıyla birlikte ülkenin tarihine geçen Gezi Direnişi patlamış oldu. 2014 yılında Validebağ Direnişi'yle ülkedeki Ekoloji ve Kent Mücadelelerini izlemeye devam ettim. 2019 yılından itibaren ise Kaz Dağları, Kanal İstanbul, Dayanışma Ağları ve Kent Bahçeleri projelerini takip ediyorum.

Belgeselci olarak başladığım yolculuğumun videolara dönüşmesinin sebebi ana akım medyaya bir tepkidir. Sırtını sermayeye dayamış, halkın yararına olan hiçbir şeyi görmeyen büyük medya patronlarına karşı elimdeki kamerayla halkın sesini duyurmaya çalıştım. Onların haber yapmasını beklemektense kendi olanaklarımızla sesimizi duyurabileceğimizi düşündüm. Hayatımıza yeni girmeye başlayan sosyal medyayı bunun için bir araç olarak kullandım. Youtube, Vimeo, Facebook, Mynet ilk kullandığım kanallar oldu. Önceleri az sayıda olan izlenmeler gün geçtikçe artmaya başladı.

Videoları halka ulaştırırken dikkat ettiğim en önemli şey alanda yaşanan gerçekliğe müdahale etmemdi. Yorum yapmadan, oradan yayılan mücadele ruhuna, isyana, coşkuya dokunmadan izleyiciye aktarmaya çalıştım. Vermek istediğim mesaj ise her şeye rağmen mücadele eden insanların olduğunu göstermek, sessizliğe gömülmüş, umudunu yitirmiş insanları o sessizlikten sıyırmaya çalışmak ses çıkarmaya teşvik etmektir. Sessizliğin bozulmaya başladığı yerler, hangi siyasetten, hangi etnik kökenden olursa olsun Anadolu'nun masum insanların olduğu bölgelerdi. Suları, toprakları, havaları için mücadele eden bu insanların sesi artık şehirlere de duyulmaya başlamış İstanbul'da HES'lere karşı eylemler başlamıştı.

2012 yılından itibaren İstanbul'daki kentsel dönüşüm projesine karşı yoksul halk harekete geçmeye başlamış, evleri ellerinden alınmaya çalışılan vatandaşlar haklarını aramak için sokaklara çıkmaya, binlerce kişinin katılımıyla eylemler, toplantılar yapmaya başlamıştı. Evlerinin, yaşam alanlarının ellerinden alınması tehlikesiyle karşı karşıya olan halk kaygılı olduğu kadar, "Evimizi yıkanın villasını yıkarız" kararlılığıyla direnişe geçmiş, haklarının peşine düşmüştü.

Gazi Mahallesi'nden Okmeydanı'na, Balat'tan Küçükpazar'a, Tarlabası'ndan Fikirtepe'ye kadar İstanbul'un mahallelerinde başlayan tepkiler sosyal medya aracılığıyla konuyla ilgisi ve bilgisi olmayan insanlara ulaşmış ve onlarda sürece dâhil olmaya başlamıştı. Yaşamına, tohumuna, toprağına, suyuna sahip çıkan köylülerin sesiyle, İstanbul'daki evlerine, mahallerine, geç-

"Belgeselci olarak başladığım yolculuğumun videolara dönüşmesinin sebebi ana akım medyaya bir tepkidir. Sırtını sermayeye dayamış, halkın yararına olan hiçbir şeyi görmeyen büyük medya patronlarına karşı elimdeki kamerayla halkın sesini duyurmaya çalıştım. Onların haber yapmasını beklemektense kendi olanaklarımızla sesimizi duyurabileceğimizi düşündüm."

“Sanat gerçekte var olan bir şeyi göstermek değildir sadece, gerçekte olmayan bir şeyi görüp onu bir gerçeklik olarak yaratma ısrarı ve inadıdır da... Bir cümleyle bir dünya yaratabiliriz, bir resimle hayal ettiğimiz dünyanın tasvirini yapıp onun gerçekleşmesi için niyetimizi ortaya koyabiliriz.”

mişlerine, anılarına sahip çıkan emekçi halkın sesleri birleşmeye başlamıştı.

2011 yılı için bahsetmem gereken diğer önemli eylemler de Occupy İstanbul eylemleridir. ABD de başlayan antikapitalist ve partisiz Occupy eylemleri İstanbul’a sıçramış ve Taksim meydanını işgal eylemleri yapılmış ve Gezi’nin ayak sesleri duyulmaya başlamıştı.

2013 yılının 27 Mayıs’ı itibariyle Gezi direnişi başlamış ve ülke yeni bir döneme girmişti. O zamana kadar bildiğimiz her şey yer değiştirmişti. Ezberler bozulmuş, yeni bir eylem, yeni bir dil, yeni bir eylemci biçimi doğmuştu. Üç ağaç yüzünden ülke devrim aşamasına gelmişti. Yani kısaca her anlamda yeni gerçeklikle karşı karşıyaydık.

Konumuzla bağlantısına gelirsek eğer, videolarla başlayan bildiğimiz gerçekliği rahatsız etme, o gerçeklik kalesi üzerinde gedikler açma adımları karşılığını bulmuş, videolar yeni bir gerçekliğin yaratılma sürecinde görevini yerine getirmişti. Videolar o gerçeklik kalesine atılan top atışları olmuştu.

Sanat gerçekte var olan bir şeyi göstermek değildir sadece, gerçekte olmayan bir şeyi görüp onu bir gerçeklik olarak yaratma ısrarı ve inadıdır da... Bir cümleyle bir dünya yaratabiliriz, bir resimle hayal ettiğimiz dünyanın tasvirini yapıp onun gerçekleşmesi için niyetimizi ortaya koyabiliriz. Bir videoyla, fotoğraf karesiyle, bir sinema filmiyle aklımızdan geçen bir düşünceyi seslendirerek bile yeni bir gerçeklik yaratabiliriz.

Ben videolarımı yaparken bir durumdan, olaydan haber vermenin yanında, videolarımı yeni bir gerçeklik yaratmak için aracı olarak kullandım. Şimdi takip ettiğim projeler içinde benzer bir şey söyleyebilirim.

Kaz dağları mücadelesiyle yeni bir ekolojik- kömün köyler,

Kanal İstanbul mücadelesiyle yeni bir ekolojik şehir,

Kent bahçeleriyle evlerin önü, sokakları, meydanları ağaçlarla, çiçeklerle, bahçelerle çevrilmiş yeni tarım kenti İstanbul,

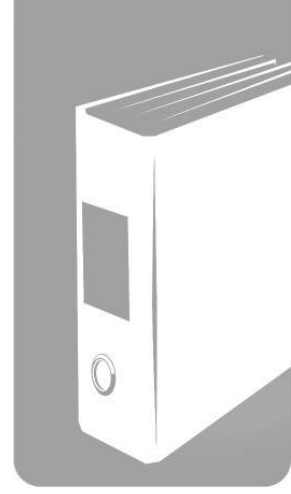
Dayanışma Ağlarıyla parasız, dostluğa, paylaşım, üretime dayalı yeni bir İstanbul, yeni bir ülke, yeni bir dünya yaratmanın hayalini kuruyorum.

Benim kurduğum hayal, evinin çatısına kurduğu bahçeden savurduğu tohumların bütün ülkeye yayılmasını hedefleyen tutsağın hayalinden bağımsız değil.

Yaptığım videolar bu hayale hizmet eden, yeni bir yol bulmaya, yeni bir yol açmaya, yeni bir yaşamın izini süren öncü karelerdir. O kareler bir gün bir araya gelip bu ülkenin dönüşüm hikâyesini anlatan büyük bir film haline dönüşecekler.

Çünkü gerçek önce hayal etmeyle başlar...

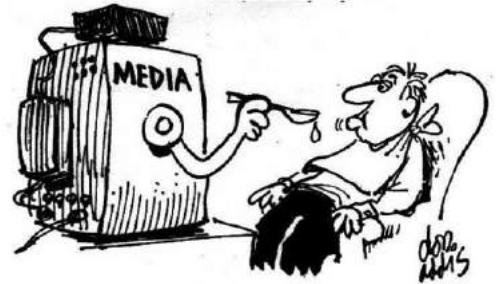
Gerçeklik Yeniden Nasıl Yaratılır?

cenker ekemen

Sanat ve Gerçeklik Üzerine Kısa Bir Deneme

Victor Hugo'nun 'Sefiller' ini hala okumadıysanız mutlaka okuyun derim. Burjuva devrimleri çağında bir kürek mahkumunun hikâyesi. Burjuva devrimcilerinin en güçlü ideolojik silahı romantizm akımının belki de en önemli eseridir. Hikâyenin tamamından çıkaracağımız sonuçlar bir yana dursun, beni en çok etkileyen bölüm giriş bölümüdür. Lise dönemlerimde biraz sanat biraz bilimle uğraşan, ulusalcı ideolojiden fazlasıyla etkilenmiş bir romantikken, belki de bu roman sayesinde gerçekliği sorgulamaya başladığımı söyleyebilirim. Hani derler ya sanat devrim yapmaz, devrime katkı sunar diye. Bir kitap okudum ve hayatım değişti diye bir şey yoktur derler kimi zaman. Bir kitap okudum ve belki de ilk yirmi sayfası hayatımı değiştirdi diyebilirim. İçsel devrimimin başlangıcında büyük etkisi vardır bu romanın. Dip not olarak belirtmeliyim ki ikincisi de Çernişevski'nin 'Nasıl Yapmalı'sıdır. Sefillerin giriş bölümünde Jean Valjean'a hikâyenin ortalarında hayatını değiştirecek olan gümüşlükleri veren papazın küçük bir anısı vardır. Papaz henüz gençken gittiği ilk görev yeri olan küçük bir yerleşim yerinde, kasabadan uzakta yaşayan inançsız bir devrimci yaşadığını öğrenir. Ona giden yollar türlü tehlikelerle dolu olmasına rağmen, kendince gerçeğe ulaşmasını sağlamak için tüm riskleri alıp yola çıkar. Papazın devrimciye ulaştıracağı gerçeğin nasıl bir gerçek olduğunu söylemeye gerek yok. Devrimcinin yanına vardığında son anlarını yaşadığını görür. İmana gelmesi için telkinde bulunur. Ancak devrimci son anlarında dahi gerçekliğin peşinden ayrılmaz. Papaza güzel bir ders verir ve köyüne eli boş yollar. Hatta tavrı papazın gerçeklik algısını değiştirecektir. Hikâyenin ilerleyen aşamasında papaz Jean Valjean'a unutamayacağı bir ders verecektir. Bu hikâyede beni en çok etkileyen bölüm, işte bu devrimcinin son anlarında bile beynini uyuşturmaktan ka-

cınıp, gerçeğin katı ve acımasız tarafını sahte bir mutluluğa tercih etmesi olmuştur. Belki de bu yüzden, kabadayısı bol bir mahallede çocukluk arkadaşlarımın birçoğu uyuşturucu kullanırken ben hiçbir zaman yeltenmedim. Belki de bu yüzden acı da olsa gerçek, sahte bir mutluluktan da önemliydi. Aynı mahallede polisle başı farklı sebeplerden derde giren birçok genç çıkmıştı. Bir kısmı gerçeği bulandırmak için, bir kısmı onu gün yüzüne çıkartmak için.

Yazıma sanat ve gerçeklik arasında sıkı bağ kurabilen güzel bir örnekle başlamak istedim. Onarca güzel örnek vardır elbette ancak bazıları vardır ki bakış açınızı ve ufkunuzu genişletir. Bu anlamıyla sanat, gerçekliği yeniden üretirken, onunla sıkı bir ilişki kurar ve gerçekliği algıladığı oranda bakış açısı süzgecinden geçirerek yeni bir gerçeklik yaratır. O halde diyebiliriz ki sanat, gerçekliğin sanatçı özelinde yeniden üretimidir. Toplumsaldan beslenir ve yine ona döner. Tıpkı bilim gibi, tıpkı felsefe gibi. Bir tanım yapmamız gerekirse diyebiliriz ki sanat; toplumsalın sanatçı özelinde dışavurumudur. Hem nesnel hem öznel. Çünkü nesnel olandan beslenir ancak öznel bir bakış açısıyla. Bu anlamıyla sanatın gerçeklikle kurduğu ilişkinin, sanatçının gerçeklik algısıyla sıkı bir ilişki içinde olduğunu söylemek yanlış olmaz. Peki sanatçının bakış açısını belirleyen öncelikler nelerdir?

SANAT, İDEOLOJİ VE İLLÜZYON

Bir tanım yapmamız gerekirse diyebiliriz ki sanat; toplumsalın sanatçı özelinde dışavurumudur. Hem nesnel hem öznel. Çünkü nesnel olandan beslenir ancak öznel bir bakış açısıyla. Bu anlamıyla sanatın gerçeklikle kurduğu ilişkinin, sanatçının gerçeklik algısıyla sıkı bir ilişki içinde olduğunu söylemek yanlış olmaz. Peki sanatçının bakış açısını belirleyen öncelikler nelerdir?

Nesne gerçeklik biz olmadan da dış dünyada var olan her şeyi ifade etmek için kullanılır. O halde saf, katıksız gerçeklik dediğimiz şey, bizden bağımsızdır. Biz olmasak da olandır. Gerçekliği anlamlı kılan şey ona yaklaşım biçimimizdir. Bu da gerçekliği algılayışımızı belirler. Gerçek çok yönlüdür. Bir maddenin, bir olayın, olgunun asla tek bir yönü olmaz. Görünen yüzeyinden farklı pek çok bileşeni vardır. Bir nesneye baktığınızda sadece ön yüzünü görüp resmederseniz, onu sadece iki boyutuyla ele alırsınız. Bu da sizi ya da resme bakarı estetik açıdan tatmin etse de gerçeklikten uzaklaştırır. İster istemez manipüle eder. Gerçeğin bir yönünü anlatırken diğerlerini gizlemiş olursunuz. Buna illüzyon yaratmak denir. Sadece sanatsal olarak da yaratılan bir şey değildir üstelik. İllüzyon; bir gerçekliği gösterirken, başka bir gerçekliği gizleme sanatı olarak özetlenebilir. Örneğin bir illüzyonist (sihirbaz) sizi göstermek istediği şeylere odaklarken, diğer taraftan gizlemek istediklerini başarıyla gizler. Asıl gerçeklik sizin odaklandıklarınızda değil, el atından yaptıklarındadır. Siz şapkadan çıkan tavşana bakarken, şapkanın ardındaki mekanizmayı gizler sizden. Asıl mesele de tam buradadır. Şapkadan tavşan çıkarmakta değil, onu o şapkanın içine koyabilmekteki maharettir. Sanat, bir yanıla illüzyon yaratma becerisidir diyebiliriz. Ancak hemen arkasından şu soru gelecektir; hangi gerçekliği gizleyip, hangi gerçekliği göstereceksiniz. Ya da bir izleyici olarak, şu an hangi gerçekliğe bakıyoruz sorusunun cevabını verebildiğimiz zaman ortaya çıkan

şey sanatçının ideolojik tercihleridir.

İdeoloji genel olarak gerçeğe yaklaşım biçimimiz olarak tanımlanabilir. Köken olarak Antik Yunan'dan gelir kavram. İdea ve logos kelimelerinin birleşiminden oluşur. Doğru düşünme bilimi olarak tercüme edilebilir. Gerçek tektir. Çok yönlüdür ancak tektir. Siz onunla doğrusal bir iletişim kurduğunuzda onun bir yönünü görürsünüz ve onun karşısında konumlanışınıza göre onu tarif edersiniz. İşte bu gerçekliği tarif biçiminiz, doğrularınızdan oluşur. Bu doğrular bir araya geldiğinde ideolojinizi oluştururlar. Gerçekliği tanımlama biçiminizi. Bu anlamıyla ideoloji sadece siyasal bir tanım değil, onu da kapsayan ama asıl olarak gerçekliğe yaklaşım biçiminizle ilgili bir tanımdır. Bir burjuvanın gerçeğe yaklaşım biçimiyle bir işçinin gerçeğe yaklaşım biçimi aynı olamaz. Çünkü gerçekliklerini belirleyen en temel şey, üretim ilişkilerindeki konumlarıdır ve bu birbirine tamamen zıt bir konumlanıştır. Öyleyse bir işçi ile bir patronun gerçekliğe benzer bir açıdan bakmasını sağlayan şey nedir? Hemen cevaplayalım illüzyon. Politik illüzyon, sanatsal illüzyon, medya illüzyonu, bilimsel illüzyon... İşçinin gerçekliğe bakışını manipüle edecek olan tüm ideolojik aygıtlar, bu illüzyonu yaratmak için seferber edilirler. Güçlü olmayanlar güçlü gibi gösterilir, haklı olmayanlar haklı gibi gösterilir, bilimsel olmayanlar bilimsel olarak, veri bile olmayanlar veri olarak gösterilir. Elbette k, suçlu olmayanlar suçlu, aslında haklı olanlar haksız gibi de gösterilir. İşte sanat, böylesi bir illüzyon yaratmanın bir parçası mı olmalı, yoksa bu illüzyonu dağıtan bir etkiye mi sahip olmalı, bunu belirleyecek temel faktör, sanatçının ideolojik yapısıdır. Gerçeklikle kurduğu ilişki ve onu yeniden yaratırken neyi, ne için, nasıl bir yöntemle anlatacağına karar vermesinde onu etkileyen temel etmenlerdir. Gerçekliği görüldüğü gibi mi aktaracak, olduğu gibi mi aktaracak ya da olması gerektiğini düşündüğü gibi mi aktaracak. Bunu yaparken illüzyon mu yaratacak, yoksa yaratılan illüzyonu mu bozacak. Yoksa hem illüzyonu yaratıp hem de kendisi aynı illüzyonu mu bozacak... bu soruların hepsi sanatın dünya tarihinde pek çok akım yaratmasına neden olmuştur. Her sanat akımı, durduğu yerden bir gerçeklik tanımı yapar ve ona göre gerçekliği yeniden üretir. Bu yüzden sanatçının ideolojik yapısına göre farkı türden, estetik anlayışa sahip ve farklı gerçeklikleri anlatmaya odaklanmış sanat yapıtları türemiştir. Farklı akımlar ortaya çıkmıştır. Empresyonistler (izlenimciler) gerçekliği görüldüğü gibi aktarmaya, ekspresyonistler (dışavurumcular) ışık, gölge ve atmosferle oynayarak gerçeğin yarattığı etkiyi aktarmaya, romantikler aristokratların yarattığı gelenekleri ortadan kaldırmaya, realistler ve natüralistler gerçekliği çok yönüyle olduğu gibi aktarmaya çalışmışlardır. Bu anlamıyla sanatın toplumsal süreçle doğrudan bir ilişkisi vardır.

SANAT VE BÜYÜ

Sanat ve zanaat çok uzun yıllar birbirinden ayrılmadan yaşadılar. Bugün sanat tarihi açısından ele aldığımız geçmişteki pek çok yapıt, aslında dönemin zanaatçıları tarafından bir amaca hizmet etmek için yapılmışlardır. Temelinde ilkel insanın doğayı algılayış biçimi olan büyü düzeni vardı diyebiliriz. İlkel ritüeller, ilkel insanın dış dünyayı algılayış biçimlerinden türemişlerdir. Doğanın işleyiş yasalarına dair bir fikri olmayan ilkel insan, neden sonuç ilişkisi içinde gerçeklikle sadece görünen düzeyde iletişim kurmuştu. Tekrarlayan olayları kaydedip, onları yeniden tekrarladığında ya da bir benzer atmosfer yarattıklarında benzer sonuçlar beklemişlerdi. Örneğin ava gittiğinde bereketli bir av geçirdiğinde başına gelen olayları tekrarlayarak yeniden bereketli bir av umdu. Doğada gerçekleşen olayları ya da zaman zaman doğanın kendisini taklit ederek doğada var olan güçlere ulaşmaya çalıştı. Gördüğü hayvanları resmederek onları büyülemeye, bazı hayvanları taklit ederek doğal olayları etkilemeye, bazı sesleri taklit ederek örneğin doğurganlığı arttırmaya çalıştı. Bu dönemde bazı semboller, sesler, bugün kullandığımız yazının ilkel hali diyebileceğimiz göstergeler kullanmaya başladı. Binlerce yıl da böyle yaşadı. Gelenekler, büyüsel ritüeller yarattı. Gerçekliği bu şekilde algılayıp, onu yeniden üretti. Ürettiği gerçekliği ise tek gerçek olarak var saydı. Bu anlamıyla da nesnel gerçeklikten çok sembollerin ve imgelerin gerçekliğinde sembolik bir gerçeklik ve o gerçekliğe bağlı bir toplumsal düzen oluşturdu. Büyü düzeni dediğimiz bu düzen binlerce yıl ilkel insanın tek gerçekliği oldu. Günümüzde hala gerçekleştirdiğimiz bazı inanışların ve ritüellerin kökeni buralara kadar dayanır. Üretim ilişkileri gelişip, sınıflar, devlet mekanizması, ideolojik aygıtlar ortaya çıkmaya başladığında gerçeklik de yeni toplumsal ilişkilere göre yeniden şekillendi. Eski dönemin ritüelleri yerini sınıf ilişkilerinin devamını sağlayacak mekanizmalara bırakmaya başladı. İlkel insanın barınmak için kullandığı barakalar, sınıf ilişkilerine göre saraylara ya da kölelerin yaşadığı daha büyük barakalara dönüşecekti. Köyün meydanındaki küçük tanrısal semboller devasa tapınaklara, büyü düzeni tek tanrılı dinlerin egemenliğine, sanat ya da o zamanlar zanaat aristokrasinin varlığının ve egemenliğinin kanıtına, sistemin bekasının garantisine dönüştü. Büyüsel alt yapısı, rasyonel bir sistemle değiş tokuş içine girdi. Geçmiş dönemden getirdiği tek ortak nokta, illüzyon yaratma yeteneğiydi. Ancak bunu toplumsalın tamamının olduğu gibi korunması için değil, egemen sınıfın egemenliğinin devamını sağlamak için kullanılmaktaydı. İnsanlığın tersine bir estetik anlayışı geliştirmesi ise ancak aydınlanma dönemine denk gelecekti. Çünkü on binlerce yıl yeniden üretilen bir illüzyonu bozmak, ancak sınıfların mücadelesinin sertleştiği anlarda toplumsallaşabilirdi. Bu anlamıyla burjuvazinin tarih sahnesine çıkışı, aristokratlarla girdiği kavgada önce onların ideolojik mekanizmalarına saldırması, sanatın farklı estetik

İlkel ritüeller, ilkel insanın dış dünyayı algılayış biçimlerinden türemişlerdir. Doğanın işleyiş yasalarına dair bir fikri olmayan ilkel insan, neden sonuç ilişkisi içinde gerçeklikle sadece görünen düzeyde iletişim kurmuştu. Tekrarlayan olayları kaydedip, onları yeniden tekrarladığında ya da bir benzer atmosfer yarattıklarında benzer sonuçlar beklemişlerdi.

anlayışlarını da ortaya çıkaracaktı. Örneğin 17. yüzyıla kadar tüm tragedya metinleri şiirsel bir dille yazılırken halkın da anlayabilmesi ve izleyebilmesi için bazı oyunlar düz yazı şeklinde yazılır oldu. Sadece sarayda ve saray erkanına değil, halka da izletilir oldu. Burjuva bir sınıf olarak tarih sahnesindeki yerini alırken, geçmişe dair birçok alışkanlığı da tersine çevirecekti. Bu toplumsal devrimlerin kaçınılmaz sonucudur. Ancak yine aynı burjuva iktidarda kalabilmek için yine eski toplumsal düzenin araçlarından faydalanmayı ihmal etmeyecekti. Bu da konumuz olan sanatın gerçekliği yeniden üretim biçiminde ilkelden beri gelen geleneksel anlatının ve illüzyon yaratma becerisinin neredeyse değişmeden kullanılması anlamına gelmekteydi. Yani egemen olan sınıf değişmiş, ama egemen sanat anlayışı değişmemişti. Gerçeklik bu kez burjuvanın himayesinden ve onun için yeniden yaratılacaktı. Binlerce yıl ayrılmadan bir arada yaşayan sanat ve zanaat, bu kez hafif küslük yaşasa da burjuva için illüzyon yaratmaya devam edecekti. Bunun tersine dönmesi için, başka bir sınıfın tarih sahnesine çıkmasını beklemek gerekecekti.

MODERN, MODERNİZM, SANAT VE GERÇEKLİK

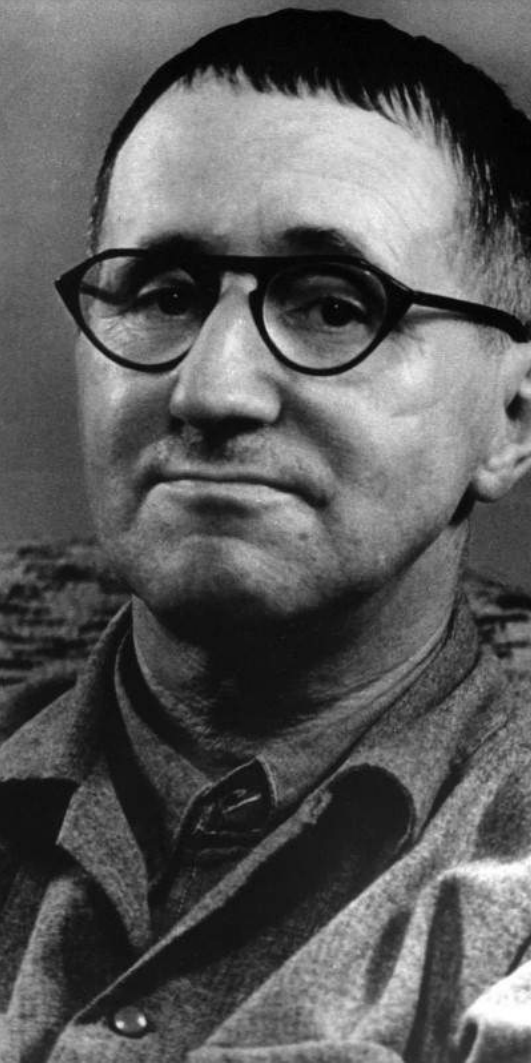
19. yy'ın başlarında İngiltere'de işçi sınıfının günlük yaşantısını hayal edebilmek için Charles Dickens romanlarını okuyabilirsiniz. Aslında Lindsey Anderson filmlerini de izleyebilirsiniz. 19. yy'ın başlarında geçmezler, ancak 20. yy'ın ikinci yarısında hiçbir şey değişmediğini algıyorsunuz bu ikisine ardı ardına bakıp. Tek fark göstermelik demokratik araçlardır. Parlamento, sendika gibi... Modern; kelime anlamı olarak, geleneksel olandan köklü bir kopuş demektir. Geleneksel üretim biçiminden, geleneksel aile yapısından, geleneksel estetik ve sanat anlayışından, geleneksel savaş yöntemlerinden, geleneksel olan ne varsa ondan köklü bir kopuşun ifadesidir. Modern felsefe, modern bilim, modern tıp, modern sanat vb. kavramlar, modern sanayinin ortaya çıkmasıyla birlikte ortaya çıkan kavramlardır. Çünkü modern dünyayı yaratan şey başta buharın endüstriyel üretimde kullanılmaya başlanması ve üretimin insan emeğinden çok makinelerle yapılıyor olmasıdır. Tüm toplum modern sanayi sürecine göre yeniden şekillenirken, toplumu var eden tüm araçlar da bu yeni gerçekliğe göre yeniden konumlanmaya başladılar. Yeni bir gerçeklik üretim ilişkileri tarafından yeniden yaratılıyordu ve buna sanatın tepki göstermemesi imkansızdı. Bilim ve teknoloji ilerledikçe, burjuvazi modern üretimi devam ettirebilecek eğitilmiş işçilere ihtiyaç duydukça, bilgi toplumsallaşmaya başladı. Sadece egemen olan sınıfın elinden çıkıp, dünyayı yeniden üreten ve modern başka bir sınıfın elinde bir güce dönüşmeye başlamıştı. Bu sınıf işçi sınıfıydı ve sadece bilgiyi değil tüm gerçekliği yeniden yaratacak olan sınıf olarak tarih sahnesinde yerini aldı. Bilgi gibi, sanat, estetik, felsefe, ideoloji, medya, yani gerçekliği üreten ne kadar ideolojik araç var-

Bilgi gibi, sanat, estetik, felsefe, ideoloji, medya, yani gerçekliği üreten ne kadar ideolojik araç varsa her biri için kendi gerçekliğini yeniden üretmeye başladı. Dünya tarihinde belki de ilk defa gerçeklik, işçi sınıfı sayesinde bu kadar çok yönlü ele alınabiliyor ve sorgulana biliyordu. Bu anlamıyla, modern düşünce, modern bilim, modern sanat ve modernizme dair ne kadar çok olgudan bahsediyorsak hepsi, keskin bir şekilde iki ayrı anlayışla yeniden üretir oldu gerçekliği.

sa her biri için kendi gerçekliğini yeniden üretmeye başladı. Dünya tarihinde belki de ilk defa gerçeklik, işçi sınıfı sayesinde bu kadar çok yönlü ele alınabiliyor ve sorgulana biliyordu. Bu anlamıyla, modern düşünce, modern bilim, modern sanat ve modernizme dair ne kadar çok olgudan bahsediyorsak hepsi, keskin bir şekilde iki ayrı anlayışla yeniden üretir oldu gerçekliği. Burjuva egemenliğinin devamını sağlamak üzere gerçekliği yeniden, büyük bir illüzyon yaratarak üretmek ile, yaratılan illüzyonu bozarak, olabildiğince çok yönüyle gerçekliği işçi sınıfı ve ezilen dünyanın hizmetine sunmak arasındaki fark, aslında köhnemiş bir toplumsal düzenin sürekli ve yeniden üretilmesiyle, onun ortadan kaldırılmasına hizmet etmek arasındaki farktır. Bu anlamıyla modern olan, işçi sınıfı ve ezilenlere hizmet etmesi gerektirir. Çünkü egemenlik ilişkisini yeniden üreten ideolojik mekanizmalar, binlerce yıllık geleneksel yöntemleri küçük farklarla devam ettirirler. Klasik anlatı yapısını hiç bozamaz, gerçeği sadece görüldüğü boyutuyla aktarmaya çalışırlar. Yapmaya çalıştıkları şey, burjuvazinin ihtiyaç duyduğu ideolojik mekanizmaları yeniden üretmektir. Bunun için tüm enerjilerini gerçeklik illüzyonunu yaratabilmek için kullanırlar. Demokrasi varmış illüzyonu, kendi kendini yönetiyormuş illüzyonu, sanki uluslar ve halklar birbirine düşmanmış illüzyonu, tanrı yazgısı ve kader illüzyonu, savaş illüzyonu, kaybettiği savaşı kazanıyormuş illüzyonu ve belki de en önemlisi herkes kendi tercihini yaşıyormuş illüzyonu, özgürlük illüzyonu.

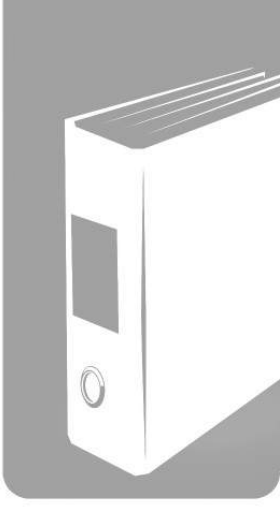
SİNEMANIN İLLÜZYON YARATMA ARAÇLARI VE ETKİSİ

Sanat dalları arasında gerçeklikle en yakın ilişkiyi kuran araç sinemadır. Hareketli görüntü, gerçeğin neredeyse birebir kopyasını yaratır ve son derece ikna edici kopyalar üretebilir. İnsanlığın binlerce yılda oluşturduğu görsel ve işitsel sembollerin, anlam yaratma tekniklerinin hepsini, bir sinema filminin kendi evreni içinde görebilirsiniz. Bir mimar, gerçekliği yeniden yaratırken, taşı, toprağı, harcı, demiri vb. doğada bulabileceği sınırlı şeyleri kullanır. Bir edebiyatçı hayal gücünü sembollerle okuyanın hayal gücü oranında ve kelime dağarcığıyla sınırlı olarak aktarabilir. Bir tiyatrocuya sahneye koyabileceği kadar imge koyabilir. Sahneye sınırlıdır. Ancak sinema (bunu görsel ve işitsel kitle iletişim araçları olarak genişletebiliriz) bahsettiğimiz tüm olanakları bir filmde toplayabilir. Bu sebeple bir bina inşa edilirken harcanan paranın kat be kat fazlası bir sinema filmine harcanabilir. Öte yandan tam tersi, sadece bir kamera, bir ses kayıt cihazıyla dünyanın en ucuz filmi de çekilebilir. Bu sinemasal üretimi, kimin ne için, nasıl ürettiğine göre değişecektir. Temel belirleyenin sinema filminin üretim ilişkileri olduğunu söyleyebiliriz. Eğer piyasaya bir ürün ortaya koyarsanız, endüstriyel bir sürecin içinde olduğunuz ve bu anlamıyla serbest piyasa ilişkilerinin kuralları geçerlidir. Filmin cümlesini, ideolojisini belirleyecek olan

şey, sistemin yeniden üretimidir. Bunu dışında bir öykü kurulumu oluşturmaz, karakter yaratmaz, gerçekliğin çok yönüyle ele alınması gibi konuları umursamaz, aksine onu ne kadar çok eğip bükerseniz o kadar çok desteklenirsiniz. Çünkü geleneksel sinema, yani Hollywood, yani endüstriyel sinema, yani burjuva ideolojisiyle üretilmiş tüm filmler, gerçeğin kendisiyle değil, onu göstermek istedikleri biçimiyle ilgilenirler. Sıradan hayat oldukça sıkıcıdır. Bunun için sinemaya gidecek olan birisi kendi hayatının sıkıcı yanlarını orada görmek istemez. Tam tersi özdeşleşeceği karakterde kendine yakın şeyler bulsa da daha çok kendi günlük hayatında yaşayamayacağı şeyleri bulmak ister. Bu anlamıyla endüstri sineması karakter yaratırken kahramanlar yaratmaya özen gösterir. Tıpkı antik Yunan tragedya gibi. Sıradan günlük konuları işlemez. Sıra dışı olanı arar. Çünkü sıradan olan zaten günlük yaşamın kendisidir ve fazlasıyla sıkıcıdır. Üretim ilişkileri, bunun altında ezilen milyarlarca emekçi konu dışıdır. Konu olsa bile mutlaka ya ailesini koruyan bir kahramandır o, ya da bir şekilde sistemin içinde karşılaştığı haksızlığı yine sistemin içinde çözecektir. Bu sinema anlayışında yeni hep tehlikelidir. Eski ve güvenilir olan her zaman tercih edilir. Bu tarz filmler yüksek bütçeler harcanarak büyük yapım şirketleri tarafından üretilirler ve yine o stüdyoların hâkim olduğu salonlarda, onların anlaşmalı olduğu tv kanallarında gösterilirler. Bu da örneğin Türkiye'deki salonların neredeyse tamamıdır. Gerçekle gerçekten ilgilenen filmler, konu olarak gerçek hayatın günlük akışı içinde görebileceğiniz konuları seçerler. Sıradanı belki de sıra dışı bir şekilde anlatma çabası içindedirler. Büyük bütçelerle değil eldeki olanaklarla çekilirler ve gösterim alanı olarak dev şirketlerin salonlarını seçemezler. Çünkü elit bir sinema izleyicisi yaratılmıştır ve eskiden sinemaya gidip örneğin Yılmaz Güney filmleri izleyebilecek olan parya tayfasının sinema salonlarından ayağı kesilmiştir. Kala kala festival salonlarına kalır bu bağımsız sinemacılar. Onda da başka bir ekonomi çoktan yaratılmıştır. Gerçeği anlatmış gibi yapan sahtekârlar, çoktan festival salonlarındaki perdelerde yerlerini sağlamlamıştır. Bu anlamıyla gerçeğin filmi yapmak ve onu izletebilmek için yeni olanaklar arama ve yöntemler geliştirmek dışında seçenek kalmamıştır bağımsız sinemacıya. Aslında düşünürsek iyi bile olmuş diyebiliriz. Hayır, saf bir Polyannacılıktan söz etmiyorum. Günümüz toplumunda gerçeği dert edinenlerin onu örtmek isteyenlerle her anlamda ayrışması gerekiyor. Düşünsel, üretimsel, mekânsal ve yöntemsel olarak ayrışmalı. Aksi takdirde ne yaparsa yapsın bağımsız bir sanatçı, gerçekten bağımsız olamayacaktır. Dönüp dolaşıp sistemin yeniden üretilmesine hizmet edecektir. Galerilerden, salonlardan, klasik anlatıdan uzaklaşabildiği oranda özgürleşebilecektir. Tıpkı seçim illüzyonundan uzaklaştıkça halkın özgürleşebileceği gibi.

gaye yeşilova

Gelecek Ütopya mı Distopya mı?

Ütopyalar

İnsanın benliğini, toplum ve evrendeki yerini algılayışından bir değerler ve beklentiler bütünü oluşur. Bu bütün içinde iyimserliğin ağır bastığı söylenebilir, çünkü insan, varoluşun bu değerlere ve beklentilere uymayan koşullarını haksızlık, mutsuzluk ve acı olarak değerlendirir. Toplumlar her zaman buldukları dönemin daha ilerisinde yaşam koşulları arayışı içinde oldular, ütopyalar bu arayışın sonucu olarak ortaya çıktı. Dolayısıyla ütopyalar yazıldıkları çağın sorunlarını ve en temel kaygılarını yansıtır, var olan koşullara seçenek sayılabilecek öneriler getirir.

Düşüncede kurulu iyi toplumları anlatan bu tür, adını Thomas More'un Ütopya adlı yapıtından alır. More "ütopya" terimini Yunanca yer anlamına gelen sözcüğün önüne iyi anlamına gelen ve yok anlamına gelen iki takıyı birlikte çağrıştıran bir hece getirmiş, böylece aynı anda "iyi yer" ve "yok yer" yani olmayan yer anlamına gelen bir tür cinas yapmıştır. Böylece ütopyalar var olmayan ancak düşüncede kurulan toplum düzenlerinin ayrıntılı betimlenmesi anlamını almışlardır. Platon'un, siyaset felsefesi olarak da nitelendirilen yapıtı Devlet, daha sonraları ütopya türünün ilk örneği olarak kabul görmüştür. Platon, birey ve toplum için en doğru ve en adil yolun ancak gerçek felsefede bulunacağı, filozoflar yönetime gelmedikçe insanlığın dertlerden kurtulamayacağı sonucuna varıyor. Bu görüş de devletin temel savını oluşturuyor. Platon'a göre, bireyde akıl yönetmeli, istekler yönetilmelidir. Önerilen iyi toplumda da filozofların kişiliğinde akıl yönetimdedir, istekleri oluşturan kitle ise yönetilir.

Thomas More'un Ütopya'sı 1516 yılında yayınlanmıştır. O yıllarda gerçekleştirilen, tarım alanlarının koyunculuk için kapatılmasının sonuçları geniş çapta işsizlik, açlık ve hırsızlık, hırsızlığın cezası olarak da çok sayıda insanın asılması olmuştur. Ütopya adasında çağın İngiltere'sinin karşı karşıya bulunduğu ekonomik kaynaklı sorunlara yeterli çözümler bulunmuştur. Seçimle gelen yöneticiler ve rahipler gibi çok küçük bir azınlık dışında herkes tarım ve el sanatlarına dayalı üretici çalışmaya katılır. Böylece besin sorunu kesinlikle çözümlenmiştir. Giyecek ve konut alanlarında savurganlık ve lüks önlenmiş, tüketim en aza indirilmiştir. Para ve özel mülkiyet kaldırılmıştır. Yaşam için gerekli temel maddeler ortak üretimden yeterli ola-

Thomas More
Ütopya
Canlandırma

rak ve karşılıksız sağlanır. Bunun dışında birey ve toplum yaşamına getirilen bazı çözümler tartışmalı görülebilir. Örneğin, suçlular için bir ceza olarak öngörölmüş de olsa kölelik düzenin yapısal bir öğesidir. Yurttaşların ilişkilerine bakacak olursak aileyi en yaşlı erkeğin yönettiğini görürüz. Kadınlar kocalarına, çocuklar anne-babalarına, genellikle de gençler yaşlılara hizmet eder. Ütopya'da yaşamın her alanında katı bir tekdüzelik egemendir. Kişisel eğilimler ve özgürlükler için yer yoktur. Öyle ki Ütopya şehirlerinden birini görmüş olan hepsini görmüş demektir. Ütopyalılar ancak isteklerini başka yollarla gerçekleştirebildikleri sürece savaşa karşıdırlar. Nüfus artışı gibi bir durumda el konan yeni topraklarda yerli halk baş eğip Ütopya yönetimini kabul etmezse öldürölür ya da topraklarından sürölür. "Bir toprak üstünde yaşayanlar bu toprağı değerlendiremiyorsa, toprağı bu kaynakları değerlendirebilenlere bırakmalıdırlar" görüşü ile kendilerini haklı bulurlar.

Ütopya'da düşlenen düzeni More'un ne ölçüde ciddiye aldığı sorusuna bir yanıt bulmak kolay değil. Ütopya adasının başkenti Amaurote "hayal kent" anlamına gelir. Başkentten geçen ırmak Anydra "susuz", kent başkanı Ademus ise "halksız" anlamlarına gelir. More bu konuda yazdığı bir mektupta, bunların bilgili kişilere kitabın amacını belirtmek için verilmiş ipuçları olduğunu ima eder. Görölyoruz ki More'un ütopyası kendinden şüphe eder ve kendi karıştını içerir.

Francis Bacon on yedinci yüzyıl başlarında, yaşam koşullarının iyileştirilmesi için, insanın doğa üzerindeki egemenliğinin sınırlarının genişletilmesini gerekli gördü. Yeni Atlantis'te bu bilimi yürütüp geliştirecek araştırma kurumu tanıtılır. Ancak ileri ölçüde geliştiğı düşünölen bilimin etkisinde insan yaşamının nasıl biçim aldığı belirtilmez.

Herbert George Wells'in Çağdaş Bir Ütopya adlı yapıtı bazı temel özellikleri ile bahsettiğimiz diğler ütopya örneklerinden ayrılıyor. Wells'e göre yeni toplum bilim üzerine temellenecektir. F. Bacon'dan farklı olarak Wells birey ve toplum düşüncesini de betimler. Wells'e göre tür, başlangıcından beri tüm başarılı bireylerinin deneylerinin bir birikimidir. Çağdaş Ütopyacının Dünya Devleti de gerçekleşmiş edimlerin bir özeti olacaktır. Bireysel girişim sürekli olarak bu düzene karşı deneyler yapacak, ya başarısız kalıp yok olacak ya da başarılı olup Dünya Devleti'nin ölümsöz organizmasının bir öğesi olacaktır. Genel anlamda ütopyaların amacı insan sorunlarını bir kez ve tümüyle olumlu bir çözüme ulaştırmak, toplumun son durumunu öngörmektir. Bu nedenle ütopyalarda yaşamın her yönü değişmez kurumlar içinde saptanmış, sorgulanmaz bir kesinlikle bağlanmıştır. Biyoloji çalışan Wells ise evrimci anlayışı benimsemiştir. Bu nedenle köktenci bir tavırla en iyiye erişildiğini varsayan ütopya örneklerine göre Çağdaş Bir Ütopya reformcu bir anlayışa dayanır.

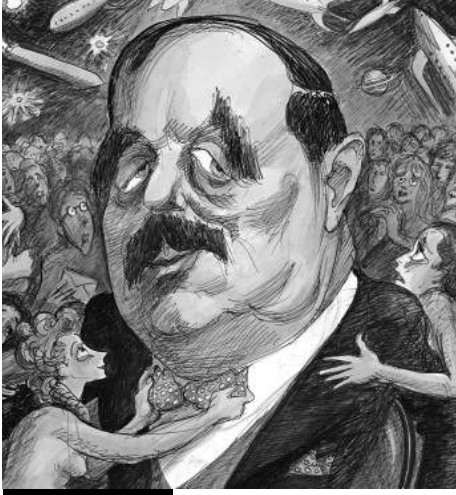
Birey, toplum ya da tür olarak insanlığın iyi ve mutlu bir yaşama layık olduğu ve bu hakka sahip olması gerektiğı görüşü ütopyacı düşüncenin ve ütopya kurgularının temel ve zorunlu varsayımdır. Tek tek ütopya örneklerinin eleştirilmesi, içerdikleri önerilerin bazılarına ya da tümüne karşı çıkılması da bu varsayımın paylaşılmadığı anlamına gelmez. Söz konusu önerilerin yöntem olarak işlemeceğı

Thomas More Ütopya

"Toplumlar her zaman buldukları dönemin daha ilerisinde yaşam koşulları arayışı içinde oldular, ütopyalılar bu arayışın sonucu olarak ortaya çıktı. Dolayısıyla ütopyalılar yazdıkları çağın sorunlarını ve en temel kaygılarını yansıtır, var olan koşullara seçenek sayılabacak öneriler getirir. "

Wellsin Ütopyası

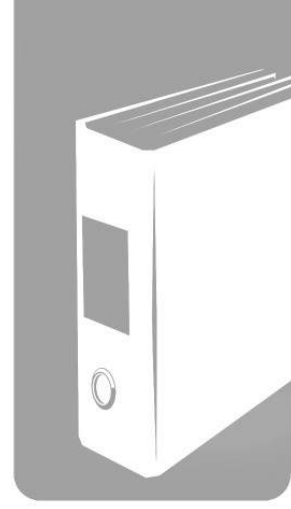
“Sadece iyimler, geleceğe ve insanlığın adalet duygusuna inanç ve umut duyan anlayışların değil; insanlığın tür olarak kavgacı ve açgözlü olduğuna, aklını kötülükler geliştirmek için kullandığına inanan umutsuz bir anlayışın bile bir yazarı, insanın erdemli yanlarını alıp bir ütopya yaratmaya ittiğini görüyoruz.”

belirtirken, genel ütopyacı amaç yine de saygın, istenilmeye değer ve tutarlı bulunabilir. Ütopyacı düşüncenin asil eleştirisi tüm bir toplum ya da tür olarak insanlığın mutluluğu hak edeceği ya da gerçekleştirebileceği varsayımına katılmamaktan kaynaklanır. Ütopya sözcüğünün gerçekleşmesi olanaksız amaçlar güttüğü yönündeki olumsuz anlamı da aynı tavidan gelir. Jonathan Swift’in Gülliver’in Gezileri adlı romanından bir bölüm aynı anda hem bir ütopya örneği hem de ütopyacı düşünüşün en ağır ve köklü eleştirisini içermesi açısından önemli. Bu bölümde Gülliver kendini Houyhnhnmmer adı verilen atlar ülkesinde bulur. Houyhnhnm’ler, yani asil atlar, üstün yaratık olarak bir uygarlık geliştirmişlerdir. Yahoo denilen insan türü yaratıklar ise Houyhnhnm ülkesinde yarı evcil yarı vahşi bir varlık sürdürürler. Gerçekte hem Houyhnhnm’lerin hem de Yahoo’ların belirgin özellikleri insan özellikleridir. Yazar insanın özelliklerini ve özelliklerini iki kutup sayılabilecek uçlarda toplamış, bunlardan ütopyacı açıdan uygun ve övgüye değer olanları Houyhnhnm’lere, aynı açıdan olumsuz ve sakıncalı görülenleri Yahoo’lara vermiştir. Bu nedenle Houyhnhnm’lerin yani atların yaşam biçimleri ve kurdukları düzen ütopya olarak ortaya çıkar. Fakat bu, insan türünü esas alan bir ütopya düzeni değildir. Ve Yahooolar üzerinden insan türüne karşı iğrenme ve nefret duyguları dile getirir.

Sadece iyimler, geleceğe ve insanlığın adalet duygusuna inanç ve umut duyan anlayışların değil; insanlığın tür olarak kavgacı ve açgözlü olduğuna, aklını kötülükler geliştirmek için kullandığına inanan umutsuz bir anlayışın bile bir yazarı, insanın erdemli yanlarını alıp bir ütopya yaratmaya ittiğini görüyoruz. Tarihsel süreçte gelişmiş bunca farklı yaklaşım içinde, ütopyaları nasıl tanımlayacağımız ve yaratacağımız biraz da bize kalıyor. Eğer ütopyaları gerçek dışı olmaları yönüyle ele alacaksak; kapitalist sistemin zengin azınlığında asalaklaşmış, toplumda herkesin olması gerektiği yerde olduğuna, kendinin de, sahip olduğu ve toplum açısından yıkıcı bir etkiyle tükettiği mülkiyetini hak ettiğine inanan bir bireyin, vicdani rahatlığı için uydurduğu bir ütopyada yaşadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Fakat ütopyaları asıl çıkış noktalarıyla, yani, içinde bulunduğumuz dönemden ve insanlığın karşımıza çıkardığı sorunlardan kaçışın adı olarak değil, yaşadığımız süreci değiştirme, iyileştirme özlemi olarak görürsek, ütopyalara sahip çıkmamız gerektiğini anlarız.

Tüm bu düşünüş biçimlerini ele aldıktan sonra, ütopyanın iki tür anlamı olduğu çıkarımını yapabiliriz: birincisi, asla gerçekleşmeyeceğini bildiğimiz ideal toplumlar hayal etme olarak ütopya. Diğeri ise kişiyi yönetmeye yarayan yapma arzularından oluşan kapitalist ütopya, ki bu ütopyada, bu yeni arzuları tatmin etmeniz sizden ısrarla isteniyor. Gerçek ütopya ise durum çözümsüz olduğunda, yani olası olanın sınırları dâhilinde bir çözüme gitme yolu olmadığında, sadece hayatta kalma dürtüsüyle yeni bir alan icat etmek zorunda olmakla ortaya çıkar. Slavoj Zizek Sloven (Marksist sosyolog, filozof ve kültür eleştirmeni) ‘in de dediği gibi “Ütopya özgür hayal gücünün bir ürünü değildir, ütopya içten gelen bir zorundalık meselesidir, tek çıkış yolu o olduğu için hayal etmek zorunda kalırsınız, bugün ihtiyacımız olan ütopya işte budur.”

Gelecek Ütopya mı Distopya mı?

esra yeşilova

Distopyalar

Ütopya mutluluk için bir uyum düzeninin zorunluluğunu vurguluyor ise, distopya bu uyum düzeni adına yol açılan korku ve acıyı mı anlatır?

Bu yazıda distopyayı, kavramın kökeninden, ortaya çıkışından ve ona ilişkin çeşitli sosyal kuramlardan başlayarak, gerçek dünya ile ilişkilendirilmesi üzerinde durarak ve distopik romanlardaki sosyal yapıyı örneklerle anlatarak günümüz toplumu ve distopyaya ilişkin bir değerlendirme yapmaya çalışacağız.

Çağdaş toplumun unsurlarını içeren ve modern toplumu bekleyen olumsuz geleceğe karşı bir uyarı niteliğindeki “dystopia”nın başındaki yunanca ön takı “dys” “kötü, hastalıklı, anormal” anlamına gelir. “Kötü yer” anlamını ifade eden distopyanın ütopyik toplum anlayışının anti-tezini ifade ettiği söylenebilir.

Ortaya çıktığı dönemde fantastik kurguların işlendiği eğlence amaçlı bir tür olan distopik eserler zamanla sosyal ve siyasal konulara eğilen bir tür olmuştur.

Distopik romandaki zaman, mekân, sosyal çevre kurgusal olsa da içerdiği düşünsel kodlar gerçekliğe atıfta ve ileriye dönük kestirimlerde bulunur. Eser sağlıklı olmadığı düşünülen bir gerçek dünya düzeni üzerinden kurgulanır.

Bazen ileri teknolojinin, bazen salgın hastalıkların yol açtığı çeşitli sorunlar ele alınır.

Teknolojik tasarımların ve felaket senaryolarının ön plana çıktığı eserlerde genelde esasen sosyo-ekonomik yapı üzerine vurgu yapılır.

Sosyal sınıflar çoğunlukla ön plandadır, karakterlerin hayatları ciddi bir şekilde kısıtlanmıştır, gerçek ve samimi arkadaşlık ilişkileri yoktur, aile kurumu kontrol altındadır, belirleyici olan ideolojidir toplumsal sınıfların alt katmanlarında tek tip insan modeli görülür ve bireysel düşünceye yer yoktur.

Sık sık baskıcı toplumların gözetim mekanizmaları, şirketleşme, kurmaca gerçekliklerin oluşması, paranoya, makinelerin hakimiyeti, ekolojik kirlenme, salgın hastalıklar, genetik deneylerin beklenmeyen sonuçları gibi temalar karşımıza çıkar.

19.yüzyılın toplumsal sorunlarından doğan ve Schopenhauer’la kendini gösteren kötümser felsefenin edebiyatta distopya fikrinin doğmasında etkili olduğu söylenmektedir.

18.yüzyılda gelişen olumlu yöndeki teknolojik ilerlemenin etki-

Saramago'nun aynı adlı kitabından uyarlanan film “Körük”

sini gösterdiği ütopyik dünyalar, 1.ve 2. Dünya Savaşlarındaki teknolojinin yıkıcı etkileriyle birlikte sarsılmış, teknoloji ve diktatöryal rejimlere bağlanan olumsuz gelecek tasarımları, distopik romanlar artmaya başlamıştır.

Marx'ın kapitalizmin sömürüyü ve zulmü artırarak kendi karşıtını ürettiği görüşü distopyalarda sistem ile kahramanın karşıt olarak konumlanması biçiminde kendini gösterir.

Yugoslav bir yazar ve profesör olan Darko Swin'e göre "distopik romanlar normların ve toplumsal ilişkilerin sosyo-politik kurumlar tarafından mükemmel yakın olarak örgütlendiği, çoğunlukla gelecekte geçen, insan özgürlüğünün temelden reddedildiği, kâbusu andıran bunaltıcı ve baskıcı bir toplumun edebiyat yoluyla kurgulanıp anlatılması"dır.

Nail Bezel'e göre ise ütopyalar bir çeşit yeryüzü cenneti önerirken distopyalar akıllarında bir yerde gizli olan cenneti inşa etmeye çalışanların yarattığı cehennemi sergiler.

Distopyalar insanlarda dünyanın geleceği ile ilgili merak duygularını harekete geçirici veya tatmin edici bir özellik gösterir, çünkü günümüzün medya, sağlık, kozmetik, ekoloji, eşitsizlik, açlık gibi birçok sorunundan yola çıkan spekülasyonları ifade eder, teknolojik ve sosyal tasarımlar içi sanal deneme alanları oluştururlar.

Distopik romanlar geleceğe yönelik sosyal kaygının (social anxiety) edebi bir paylaşımı olarak da nitelendirilir, zira insanın binlerce yıldır yerleşmiş algılarına yapılan müdahalelerle ve hızlı değişimlerle ortaya çıkan sosyo-psikolojik durumları yansıtır. Örneğin 2. Dünya Savaşı sonrasında teknolojiyi savaşla hatırlayan kitlelerin yoğun iç dünyalarını anlatan distopik romanlara örnek olarak Huxley'in Cesur Yeni Dünya'sı veya Ray Bradbury'nin Fahrenheit 451'i gösterilebilir.

1970'lerden itibaren gelişen ekonomik sistemle birlikte uluslararası boyuttaki tekelleşme, salgın hastalıklar, enformatik teknolojinin 1990'lardan itibaren giderek kitleleşmesi distopik romanların gerçek hayata atıfta bulunduğu yeni ortamları oluşturmuştur. Buna örnek olarak iktidarın beyin yıkama tehdidini konu alan Stanley Kubrick'in 1971'de filmini çektiği Otomatik Portakal, William Gibson'un sanal deneyim konusundaki çalışmaları ve siber uzayın giderek artan etkisi gerçeğinden yola çıkarak yazdığı Neuromancer, Margaret Atwood'un tedavisi bilinmeyen yeni virüslerin dünyayı tehdit ettiği gerçeğinden hareketle yazdığı Antilop ve Flurya, Suzanne Collins'in ortaya çıkan mega kentlerin giderek merkezileşmesinden yola çıkarak yazdığı Açlık Oyunları gösterilebilir. Bu eserler dönemlerinin sosyal endişelerini yansıtır.

Yevgeni Zamyatin'in Biz romanında, topluma egemen olan, insan faaliyetlerini günlük, aylık, yıllık takvimlere bağlayan bir 'Tek Devlet' vardır. En büyük erdem matematiktir, insanlar birey değil sayıdır ve numaralarla isimlendirilirler. Yazar eserinde düşünen ve hayal eden insan nezdinde özgürlük ve mutluluğun özdeş kavramlar olduğunu tartışır. E-33 "Kimsenin benim için istemesini istemiyorum, ben kendim için istemek istiyorum." der. Zamyatin için ütopya, ona sürekli olarak yaklaşılabilir ama bir türlü varılamayan bir hedeftir.

Ayn Rand'ın Ben romanında ise (1938) bireyin herkesleşmekten sıyrılarak kendilik bilincine ulaşması, "biz"den" ben"e ulaşma arzusu ele alınır. Herkesin eşit olduğu bir toplumda tercih etme özgürlüğünün olmayacağı ifade edilerek bu düzene karşı çıkarılır.

Distopyanın en ünlü örneklerinden George Orwell'in 1984 romanı Zamyatin'in Biz romanı ile benzerlik gösterir. Ona göre hiç kimse için kurtuluş yoktur ve "big brother" insanlara özgürlük ve mutluluk

"Distopik romandaki zaman, mekân, sosyal çevre kurgusal olsa da içerdiği düşünsel kodlar gerçeğe atıfta ve ileriye dönük kestirimlerde bulunur. Eser sağlıklı olmadığı düşünülen bir gerçek dünya düzeni üzerinden kurgulanır."

vaat etmemektedir.

Huxley'in Cesur Yeni Dünya adlı romanı üzerinde biraz duralım. Bu eser 1929 ekonomik buhranının yarattığı kaygı, geleceksizlik, belirsizlik ortamının neden olduğu arayış, distopik bir toplum tahayyülüne çıkmıştır.

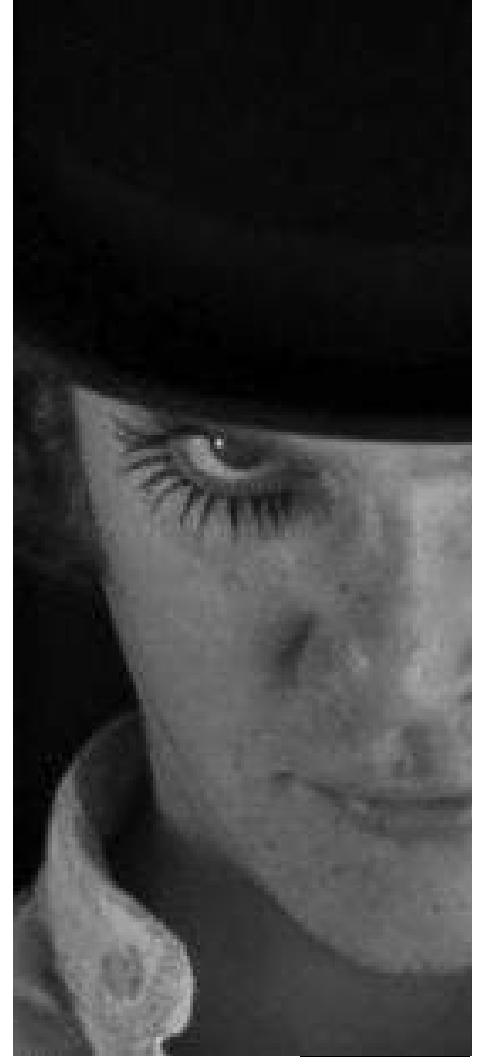
Bireyselliğin, ailenin, dinin, edebiyatın olmadığı bir düzen vardır. İnsanlar şişe içinde vücut dışı döllemeyle seri bantta üretilmektedir. İnsanlar tek tipleşmiş ve sınıflandırılmıştır. Huxley'in ortaya koyduğu bakış açısı "modern" batıdaki teknolojik, bilimsel gelişmenin sürekli kaba dönüş halidir. Huxley'e göre batının en karakteristik gelişmeleri olan 17. yüzyılın bilimsel devrimi ve 19. yüzyılın sanayi devrimidir fakat bunlar aynı zamanda 20. yüzyıl uygarlığının sonunu hazırlamaktadır. 17. yüzyıldan bu yana ütopyalarda akıl ve bilim vurgulanır fakat ütopyacılar tahayyül ettikleri cenneti yaratmada değil, yalnızca cehennem yaratmada başarılı olmuşlardır.

Günümüz toplumlarında düzeni olduğu gibi kabul eden bireylerin, tükettikçe mutlu olan, mutlu oldukça haz duyan ve haz duydukça daha çok tüketmek isteyen bireylere dönüştüğü ve bu bireylerin git-tikçe yalnızlaştığı ve etik değerlerini yitirdiği söylenebilir, Huxley'in eserinde ortaya koyduğu toplumsal yapısında karşı ütopya olmaktan çok artık gerçekliğe yaklaştığı da söylenebilir.

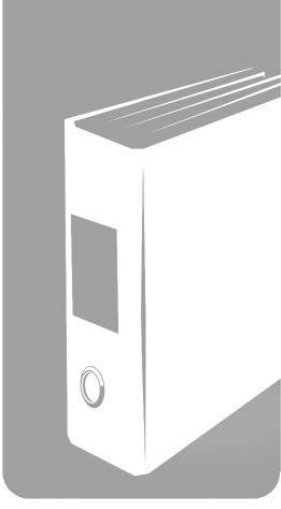
Jose Saramago'nun distopik romanı Körlük'te ise bireysel, toplumsal, dini kontrol mekanizmalarının etkisi körlük metaforu üzerinden anlatılmıştır. Romanda fiziksel bir körlük üzerinden aslında insanı toplumda körleştiren sebeplerden devlet, birey ve din sorgulanmıştır. Devlet önce suni krizler yaratmakta ve sonra algı yönetimiyle bunları çözmeye çalıştığına inandırdığı halka sonuçta istediğini yaptırmaktadır. Bu da kaos zeminini oluşturmaktadır. Devlet insanları korku üzerinden manipüle etmektedir. Korku duyan kişi korkunun sebep olduğu sıkıntıyı ortadan kaldırmak için bedensel ve zihinsel gücünü ortaya koyar ve kişi sadece korktuğu şeye yöneltilmiş olduğundan çevresinde olup bitenlere karşı duyarsızlaşır, körleşir. İnsanların açlık ve cinsellik ihtiyaçlarının kısıtlanmasıyla da ahlaki değerlerin yitirilmesi vicdani körleşmeyi getirir. Devletin çeteleşmeyi bizzat kendisinin yarattığı, kadının metalaşması ve bencillik gibi konularda işlenmiştir.

"Teleskoplar uzayı gözleyedursun, belki de şu an birileri dünyaya mikroskopla bakıyordur." cümlesinin uyandırdığı merak duygusu inkâr edilemez, fakat diğer taraftan bunun getirdiği bilinmezlik duygusu da inkâr edilemez. Geleceğe yönelik felaket senaryolarının aslında bugünün gerçekliğine dönüştüğünü, geçen yüzyılda yazılmış birçok distopik eserin aslında bugüne çok yakın dünyalar kurguladığını görebiliyoruz. Enformasyon teknolojisinin geldiği nokta devletin kontrol mekanizmaları, bireysel hiçbir alanın kalmaması, sıkışmışlık, yabancılaşma, salgın, ekolojik kriz, tekelleşme ve merkezileşme, ekonomik kriz, siyasal kriz, yozlaşma ve daha birçok distopik tema bugünkü gerçek dünyayı anlatıyor. Bu noktada biz bütün bu sorunları ve kötülüğü, insanın doğasında varsaydığımız bir kötülüğe indirgemekten yana değiliz. Bütün bu kaosun ancak insanlığın ve tüm yaşamın yokoluşuyla ortadan kalkacağı görüşünden yana değiliz.

Biz görünenin altındaki örtülü gerçeği gün yüzüne çıkarmak ve "yaşama ölümün ortadan kaldıramayacağı anlamlar yüklemek"ten yanayız. Dünyaya bir felaket ve son biçmektense onu yaşanabilir kılmaya düşünüyü kurma cüretini göstermekten yanayız. Aynı zamanda söylemenin en iyi yolunun yapmak olduğunu da vurgulamalıyız. Saramago'nun dediği gibi; "Haklarımızı talep ederkenki heyecanımızı aynı şekilde görevlerimizin sorumluluğunu alırken de taşımamız. Bu sayede dünya daha iyi bir yer haline gelebilir."

Burgess'in meşhur distopik romanı "Otomatik Portakal"dan uyarlanan filmde bir sahne

sena şat

Gelecek Ütopya mı Distopya mı?

Yeni İnsanın İlk Romanı: Nasıl Yapmalı

ZİNDANDAN KAÇAN KİTAP

Nikolay Çernişevski

Hayatta olduğu süre boyunca yazdıklarıyla ünlenmiş, çağının yazarlarını etkileyerek yüzyılı aşkın bir zaman konuşulacak eserlerin üretilmesine dolaylı da olsa katkı da bulunmuş yazar pek azdır. Yayınlandığı zaman ülkesindeki binlerce öğrenciyi etkileyerek müthiş bir "popülerlik" kazanan bir esere de sık rastladığımız söylenebilir. Bu yazıda tam da böyle bir "ünlü" yazardan ve böylesine bir "popüler" eserden bahsedeceğiz: Rus topraklarında Bolşevizm'den önce bir çağı etkisi altına alan Narodnizm'in kurucularından Çernişevski'yi ve birçoğumuzun "Lenin'in başucu kitabı" olarak tanıdığı "Nasıl Yapmalı?" kitabını konu alacağız.

Nikolay Gavriloviç Çernişevski 19. yüzyılın ikinci yarısında Çarlık Rusya'da devrimci harekete yön veren isimlerin başında geliyordu. Tam da bu nedenle çarlık tarafından hedef gösterildi, hapse atıldı, düşünceleri ve yazıları sansürlenmeye çalışıldı. Hapse atıldığı 1862 yılından ölümüne kadar hayatı zindanlarda ve sürgünlerde geçti.

Hapse atıldığı ilk yıl, ünlü Petropavlovsk Zindanında Çernişevski'nin küçük bölümler halinde yazıp türlü zorluklarla dışarı çıkarttığı roman metni bizzat İçişleri Bakanı Kont Golizin tarafından kontrol edildi. Çernişevski ona yazılı bir başvuruda bulunarak yayınevinden avans aldığından bahsetmiş ve yayınlamak için izin istemişti. Politik yönden didik didik incelenen kitaba en sonunda sansürcülüğüyle ünlü Golizin "Politik yönden bir sakınca yoktur." ibaresi yazarak romanın yayınlanmasına resmen izin vermiş oldu.

"YENİ İNSAN" EDEBİYAT DÜNYASINA GİRİYOR

"Bu tip insanlar bizde yeni yeni gelişmeye başladı. (...) Bu tip, daha çok yeni ortaya çıkmaya başladı ama çoğalıyor. Onu doğuran zamanımızdır ve bu tip kendi zamanının alameti farikası sayılır..." (sf. 311-312)

"Her türlü bahse girebilirim sizlerle, bu bölümün son sayfalarına kadar çoğunuz Vera Pavlovna'yı, Kirsanov'u, Lopuhov'u yüce ahlaklı, bir

de idealleştirilmiş ve pek üstün asaletleri karşısında belki de gerçek hayatta bulunmayan tipler ve kahramanlar sandınız. (...) Onlar değildir olağanüstü yüksek bir düzeyde bulunan, sadece sizin düzeyiniz onlara kıyasla çok fazla düşüktür. (...) Onlar size yedi kat semada durur gibi görünmüşse bunun sebebi sizin yedi kat yerin dibinde durmanızdan başka bir şey değildir.” (sf. 473)

19.yüzyıl hikâyeleri genel olarak soyluların, aristokratların, kontların ve lortların üzerine yazılır. Kitaplara soylu hayatlar ve bu hayatların çelişkileri, sorunları, kötü karakterleri hâkimdir. Çernişevski ise bu dönemde yazdığı kitapta tüm olay örgüsünü ve felsefi tartışmalarını birkaç “sıradan” karakter üzerinden kurgular; Vera Pavlovna, başkarakterimiz orta halli bir memur ailenin kızıdır, Lopuhov Vera’nın kardeşine ders veren bir tıp öğrencisi, Kirsanov ise onun yakın bir arkadaşı aynı zamanda meslektaşı. Temel hikâye bu üç karakterin sıradan yaşamları üzerinden anlatılır.

Vera o dönemin en sıradan hayatlarından birini yaşayan genç bir kadındır. Evlenme çağına geldiği için ailesi -daha çok romanın en belirgin kötü insanı annesi tarafından- bir yük gibi görünmeye başlar. Annesinin ona evlenmesi için seçtiği kişileri reddettiğinde, yine annesi Marya Alekseyevna’nın çeşitli aşağılamalarına ve hakaretlerine maruz kalır. Çıkarıcılığın, bencilliğin, kadını aşağı görmenin ve türlü ahlaksızlıkların yön verdiği hayatlar “yerin yedi kat dibinde duran” a, yani eski insana aittir. Romanın en belirgin kötüsü Marya Alekseyevna, tüm bu geriliğin ve çürümenin sergilendiği tipik bir eski insan karakteri olarak çıkar karşımıza.

Eski aile kurumunun içinde Vera’nın hayatı “rutubetli ve karanlık bir bodrum” da hapsolmuş gibi geçer. Yine istenmeyen bir damat adayı ile evliliğin arifesindeyken kardeşine ders vermeye gelen Lopuhov ile sohbetini ilerletir. Lopuhov başta geçimini sağlamak için özel ders veren sıradan bir üniversite öğrencisi gibi çıkar sahneye. Yalnız kaldıkları zaman ettikleri sohbetlerden, felsefi tartışmalarından anlamaya başlarız Lopuhov’un o kadar da sıradan bir karakter olmadığını. O Çernişevski’nin yeni insanlarından biridir; sadece kendinin değil, tüm insanlığın geleceği için mücadele eden, özgürlüğe düşkün bir karakterdir. Ve bu karakter Vera’nın hayatını değiştirmeye başlar. Ona “hapsolduğu bodrum” dan kurtulması için yardım eder ve Vera gizlice Lopuhov ile evlenerek aile evinden ayrılır. Vera’nın hikâyesi de bu ayrılış ile başlar.

VERA’NIN ATÖLYESİ

Devrimci bir yazar olan Çernişevski, başta bir aşk romanı olarak görünen bu kitapta sadece insanlarını değil, ekonomiyi de yeninin üzerinde kurgular. Vera, Lopuhov ile Kirsanov karakterlerinin ilişkileri gelişip değişirken Vera’nın evlendikten sonra kurduğu dikey atölyesi de eşitlik temelinde büyümeye başlar. Hem gelir kaynağı hem çalışanlar için bir yaşam ve eğitim alanı olarak kurguladığı bu atölyede patronluk yaratmaz Çernişevski. Tüm çalışanlar (hepsi kadındır) kârı eşit bölüşür, bir süre sonra büyükçe bir yer tutarak atölyenin kendisini çalışanların birçoğunun birlikte yaşayıp birlikte üretip-tükettiği bir mekân haline getirir. Ortak üretim ve tüketim atölyenin toplam giderini azaltırken kârın da sürekli artmasına neden olur. Kazanılan paranın bir kısmı yine eşit şekilde bölüşülürken bir kısmı da ortak ihtiyaçlara harcanır.

Birçokları tarafından Çernişevski’nin ütöpik sosyalistler arasında anılması da bu atölye örneğinden ileri gelir; çünkü burada kurgulanan tümünden değişmiş bir ekonomik sistem değil, kooperatif benzeri bir işletmenin basit bir modelidir. Ancak bu basit örnek bile

“Yalnız kaldıkları zaman ettikleri sohbetlerden, felsefi tartışmalarından anlamaya başlarız Lopuhov’un o kadar da sıradan bir karakter olmadığını. O Çernişevski’nin yeni insanlarından biridir; sadece kendinin değil, tüm insanlığın geleceği için mücadele eden, özgürlüğe düşkün bir karakterdir. “

kitap yayınlandığı zaman Çarlık Rusya'nın çeşitli yerlerinde kadın emeği kooperatiflerinin ve benzer dikiş atölyelerinin belirmesine, çoğalmasına vesile olmuş. Yaygınlaşan bu atölye tipi kitabın -ve tabii ki Çernişevski'nin- dönem üzerindeki etkisini anlamamız için küçük ama etkileyici bir örnek olarak karşımızda duruyor.

Kitabın zindandan çıkabilmesi ve basılabilmesi için bazı anlatımların ve kavramların üzerinin örtüldüğünü kitabı okudukça fark ediyoruz. Kurgulanan atölye de belki bu nedenle yalnızca kişisel bir girişim olarak aktarılıyor. Atölye gibi karakterlerin fikirleri de adı konulmamış şekilde veriliyor okuyucuya. Vera'nın eşi Lopuhov'un, arkadaşı Kirsanov'un ve romanın bir bölümünde adı geçen ve karakteriyle meşhur olan Rahmetov'un ve "onlar gibi" bahsi geçen insanların üstü örtülü bir şekilde anlatılan devrimciler olduğunu söylemek çok da yanlış olmayacaktır. Yeni insanın kurgusu devrimci bireyin kurgusuyla iç içe geçiriliyor.

Henüz ilişkilerinin başında bir baloda Vera ile dans eden Lopuhov ona nişanlı olduğunu söylüyor. Bahsi geçen "nişanlı" daha sonra Vera'yı onun ilk rüyasında "rutubetli ve karanlık bodrum"-dan kurtaracak olan kadın karakter olarak tasvir ediliyor. Bu karakter yeni bir siyasal-toplumsal düzeni ya da yeni bir dünya için verilen devrimci mücadeleyi simgeliyor desek, metnin kendisi bizi çok da yalanlamış olmaz.

"Ben fukaraların arzularını anlıyorum ve paylaşıyorum. İnşallah yeryüzünde hiç yoksul kalmayacak bir gün. Er geç, hayatımızı öyle kuracağız ki aramızda yoksul kimse kalmayacak. (...) Burada tek başınayım ben. Nişanlım olmadan sadece şunu söyleyebilirim, o nasılsa bu konuyla uğraşiyor. Çok güçlüdür o, dünyadaki herkesten çok daha güçlü. (...) Yeryüzünde hiçbir yoksul bırakmayacak." (sf. 131-132)

"Bendim seni kurtaran, seni iyileştiren de bendim. Ama bil ki hala kilitli olan, hasta olan çok var. Şimdi de sen kurtarabildiklerini kurtar. İyileştirebilecekleri iyileştir. (...) Türlü türlü adlarım var. Kim nasıl isterse beni öyle çağırır. Adımı ona göre açıklarım. Sen bana insan sevgisi de. Gerçek adım bu." (sf. 178)

Ve aynı şekilde Vera'nın ikinci rüyasında anlatılan "çamurun işlenerek verimli hale gelmesinde emeğin oynadığı rolü" anlatılırken görüyoruz.

"Evet, hareketin yokluğu emeğin yokluğu demektir, çünkü antropolojik bir analizde emek, hareketin en köklü biçimi olarak görünür ve bu biçim bütün diğer biçimlere hem temel hem de öz kazandırıyor. Eğlence olsun, dinlenme, coşkunluk, neşeli vakit geçirme olsun hepsi, hepsi de daha önce emek yoksa gerçeklikten yoksun kalır. Hareket olmadan hayat yoktur; yani gerçek yoktur." (sf. 263)

AİLE İLE TANIMLI "KADIN"IN YIKILIŞI

Yine de bunların hiçbiri çağdaşlarının Çernişevski'yi yerden yere vurmaları ya da çıktığı dönemde eserini bir sanat eseri olarak nitelendirmemeleri için bir neden oluşturmadı. İplerin koptuğu asıl nokta kadın ve aile oldu. Çernişevski'nin kitap boyunca okurla olan konuşmalarından da anlayacağımız gibi tüm hikâye "ileri görüşlü ve keskin zekalı erkek okur"a anlatılır ve bu diyaloglar yoluyla çağın erkekleri ile alay eder. 1860'lı yıllarda bunu okuyan "erkek" yazarların halini düşündüğümüzde evet, onların -yine erkek bir yazar olarak kadının bir cins olarak ezilmişliğine karşı duran- Çernişevski'ye sanat cephesinden bir savaş açmalarına da hak veriyoruz.

"Keskin zekâlı, basiretli okurum, ben yalnız erkek okurumla konuşurum. Hanım okurum fazla zekidir ve bunun için de ikide bir ileri görüşlülüğü ve keskin zekâsıyla canımı sıkımsız. Bunun için bir defa olmak üzere

"Yine de bunların hiçbiri çağdaşlarının Çernişevski'yi yerden yere vurmaları ya da çıktığı dönemde eserini bir sanat eseri olarak nitelendirmemeleri için bir neden oluşturmadı. İplerin koptuğu asıl nokta kadın ve aile oldu."

açıklayayım, (bir daha ağzıma almayacağım) hanım-okurumla alış-verişim yok.” (sf. 306)

Kadın ve aile konusunda çok da parlak bir sicili olmayan L. N. Tolstoy, Çernişevski'nin yarattığı özgür bireylere ve bu bireylerin kurduğu ilişki biçimine saldıran yazarların başında geliyor. Aynı dönemde yazdığı birçok metinde Çernişevski'nin yarattığı dünyadan açık örnekler vererek onunla alay etmeye kadar işi vardiıyor.

“Bir apartman dairesinde birlikte yaşıyorlar, beslenme masraflarını beraberce karşılıyorlar, içtikleri su bile ayrı gitmiyor, birlikte çalışıyorlar, hepsi bir kooperatif oluşturuyor. Giderleri ortak. Herkesin kendi odası bir de ortak odaları var. Kadınlar hiçbir şeye bağlı değil. Onlarla bir arada yaşıyorlar. İsteyen kadın çalışıyor. Kimisi erkeklerinin ev işlerini görüyor, kimisi yazıp çiziyor. Evlilik diye bir şey yok. Kadın erkek ilişkileri tamamen serbest. (...) Aman efendim, ne hava esiyormuş ne hava bu kooperatiflerde! Katerina Matveyevna: ‘Demek ki kadınlar özgür.’ Erkek öğrenci: ‘Tamamen! Tamamen ama bak ki çar efendimiz çarkına okumasın bu kooperatifin.’” (Aşılınmış Aile, L. N. Tolstoy)

Geleneksel kadın figürüne ve aile kurgusuna saldırır Çernişevski. Bunu yarattığı karakterlerle ve ilişkilerle yapar. Vera Pavlovna karakteri geleneklerin köleleştirdiği kadınlara bir mesaj niteliğindedir.

“Bir insan kendini <ben bunu yapamam> diye inandırırsa gerçekte yapabileceği bir şeyi yapamayacak hale gelir. Kadınlar zorla <sizler zayıf yaratıklarınız> düşüncesine inandırılmıştır; kadınlar da kendilerini gerçekten zayıf hissederler ve böyle görünürler. Sen de böyle örnekler biliyorsun, tamamen sağlam olan bazı insanlar zayıf düşeceğim, öleceğim korkusundan gerçekten zayıf düşüp ölüyorlar. Bir de büyük halk kitleleriyle, halklarla, hatta bütün insanlıkla ilgili örnekler var.” (sf. 524)

“Bağımsız faaliyet alanında yasaların asla kapatmadığı kapıları bize gelenekler kapatıyor. Ama yalnız bu geleneğin kapattığı yollardan hangisini seçersem o yolda yürüyebilirim; yeter ki geleneğe karşı gelmemden dolayı ilk çatışmaya dayanayım, ilk çelişkiyi yeneyim.” (sf. 534)

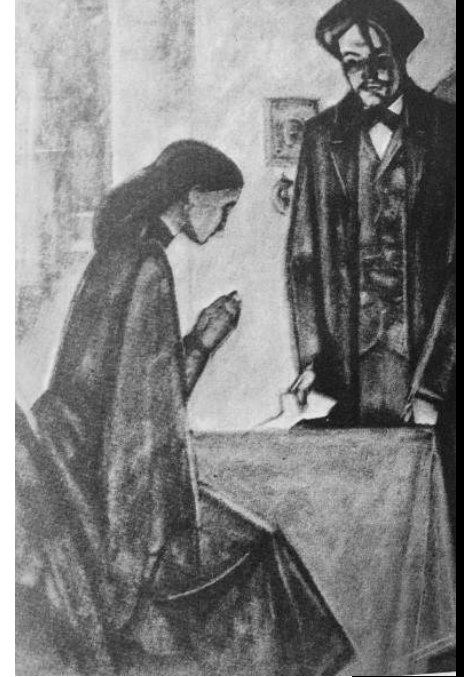
Evli bir kadın olan Vera Pavlovna daha evliliğinin en başında eşi Lopuhov ile girdiği bir diyalogda evlerinde ayrı odalarda kalacaklarını söyler. “Ayrı oda” kurgusu aynı evi paylaşan bir çift için özgürlük alanlarının korunması ile eşdeğerdir. İki insanın evli olması o kişilerin özgürlüklerinin ya da mahremiyetlerinin bittiği anlamına gelmez. Ortak mekân kullanımı bireysel özgürlük alanını yıkmayacak bir biçimde yalnızca o iki kişinin belirlediği bir senaryo ile kurgulanır.

“Demek ki bizim iki odamız olacak, senin odan, benim odam, bir üçüncü odamız daha, oturma odamız. Bu odada biz çayımızı içer yemeğimizi yeriz, misafir kabul ederiz, yani öyle misafirler ki senin de benim de misafirim olsun.” (sf. 204)

Ayrı oda kurgusu dönemin yazarları tarafından çok sığ bir biçimde ele alınıp alay konusu haline gelir. Mahremiyetin korunması ya da iki kişinin sürekli bir arada zaman geçirme zorunluluğunun olmaması, cinselliğin yaşanmaması ya da başka insanlar ile girilen ilişkilere yorulur. Aynı dönemde bu sığ ve kaba anlayış karikatürlere bile konu olur.

Kurgulanan birliktelik biçiminin yanı sıra Vera'nın evliliği sürerken başka birine -Lopuhov'un yakın arkadaşı Kirsanov'a- âşık olması da dönemin eleştirmenlerini rahatsız eder. Özgürlüğün olmadığı yerde aşkın da olmayacağını bilen yazar, özgürlüğünü ancak aile evinden ayrıldıktan sonra kazanabilen Vera'nın Lopuhov'la olan ilişkisinde aşktan çok başka duyguların barındığını bize göstermeye başlar. Romanın esas kurgusunda dönüm noktaları olan rüyaların üçüncüsünde Vera'ya kendi yazdığı hatıra defteri okutu-

“Evli bir kadın olan Vera Pavlovna daha evliliğinin en başında eşi Lopuhov ile girdiği bir diyalogda evlerinde ayrı odalarda kalacaklarını söyler. “Ayrı oda” kurgusu aynı evi paylaşan bir çift için özgürlük alanlarının korunması ile eşdeğerdir.”

“Marks'ın çağdaşı olan ama hiçbir zaman Marksizm'i tam anlamıyla anlama-yorumlama zamanı ve imkânı bulamayan Çernişevski, sanat tarihinde estetik kategoriler sistemini materyalist bir bakışla yaratma girişiminde bulunan ilk estetikçi olarak tarihe geçti.”

lur. Sayfaları çevirdikçe üzerinde en kuytu köşelerde bastırıldığı duyguları yazı şeklinde belirmeye başlar. Bu rüyadan sonra Vera Lopuhov'a olan duygularını tekrar tekrar gözden geçirir. Bir süre sonra daha az zaman geçirmeye başladığı eşine karşı hisleri güçsüzleşir ve zaman geçirmekten daha çok keyif aldığı dostları Kirsanov ile yakınlaşmaya başlar.

Çivili yatakta yatmasıyla ünlenen Rahmetov karakterinin Vera ile yaptığı konuşma Lopuhov'la ilişkisini özetler niteliktedir.

“Köklü olan duygu burada sizin başkasını sevmeniz değil ki, bu sadece köklü olan şeyin neticesidir. Köklü olan duygularınızsa birbirinize karşı olan ilişkilerinizin sizi tatmin etmemesidir. Bu tatminsizlik, mutsuzluk nasıl bir biçim alarak geliyecekti? Siz veya kocanız, ikiniz ya da ikinizden birisi aydın, gelişmiş insan olmasaydınız, nazik olmayan, kaba birer insan olsaydınız birbirinizi yerdiniz veya biriniz yalnız böyle olsa ötekisine saldırır, durmadan onu kemirirdi ve ortaya çıkan atmosfer kürek cehenneminden pek farklı olmazdı. (...) Sizde mutsuzluk asla bu şekle dökülmezdi çünkü ikiniz de aydın, kültürlü, dürüst insanlarsınız ve bu nedenle bu mutsuzluk en hafif, en az zararlı ve yumuşak bir biçim alarak başka bir mecraya döküldü; başka bir insana karşı duyulan sevgiye.” (sf. 455)

“ESKİ”LERİN DÜNYASINDA “YENİ”NİN MÜCADELESİ

Marks'ın çağdaşı olan ama hiçbir zaman Marksizm'i tam anlamıyla anlama-yorumlama zamanı ve imkânı bulamayan Çernişevski, sanat tarihinde estetik kategoriler sistemini materyalist bir bakışla yaratma girişiminde bulunan ilk estetikçi olarak tarihe geçti. Materyalist felsefi düşünüşün ürünü olan estetik düşüncelerini (Sanatın Gerçeklikle Estetik İlişkileri, 1855) akademik dünya da sunma fırsatı bulan Çernişevski tezi ile Nasıl Yapmalı'da maruz kaldığı linçlerin benzerleriyle karşılaşmış olsa da onun materyalist estetiğinin mücadelesi Nasıl Yapmalı kitabında somutlanmış oldu.

Eski insanların, eski düşüncelerin, köklü geleneklerin ve değişmez denilen yargıların hâkim olduğu bir dünyada dönemi için çok cesur bir metin ortaya atan Çernişevski, Nasıl Yapmalı ile başlı başına eski olan her şeye meydan okumuş; tarihte yitip gidecek olan “eski”yle mücadelesini yarattığı “yeni insan”larla yürütmüştü.

“Yeni” olan köklenmek, büyüme ve genişlemek istiyorsa içine doğduğu “eski”lerin arasında çok çetin bir mücadele vermek zorundadır. “Nasıl Yapmalı” uzun bir zamandır bu mücadelenin içinde bir kitap olarak bugün birçok yerde hala yeni insanlar yaratmaya vesile oluyor. Bu bile eski ile yenin mücadelesinde zafere en yakın tarafın hangisi olduğunu göstermeye yetiyor. Çernişevski'nin de öngördüğü şeyi tekrar ederek bitirelim: Gelecek “yeni”nin olacak...

“İşim şimdi hızla ilerliyor, her yıl yeni yeni değişimler, yıldan yıla gelişme hızı artıyor. Gene de sen kardeşimin mutlak hâkim olduğu bu diyarı göremeyeceksin. Hiç değilse şimdi onun ne olduğunu biliyorsun. Görmüştün. (...) Gelecekte bunlar olacak, güzel ve ışıklı olacak gelecek. Sevin bu geleceğinizi, bunun gerçekleşmesi için çalışın, yakınlaştırın onu, bu gelecekte tahmin ettiğiniz şeylerden gücünüzün yettiği kadarını bugünkü günlerinize aktarmaya çalışın. (...) Bu hedefe doğru koşun. Bunun için çalışın, yakınlaştırın bu geleceği, aktarabileceğiniz her şeyi bu gelecekte hayatımıza aktarın.” (sf. 581)

ergül çiçekler

Cellatlar

ve

Kurbanlar

Karantina
"Kimsesiz kalışlarından değil
Kentlerin bu tenhaliği
Sesler sokaklara geri dönecek
bu sessizlikte öldürülenler
Yeniden ayağa kalkarak
Hesap soracak..."

Ölüm
"Dönüp de gelecek yine
O sunaklarda boynu vurulanlar
O kurbanlar ki o kurbanlar
Kanla beslenen bu aç tanrıları
Kalplerinden vuracaklar!.."

Susku

ve

Ses

"Şimdi, susması bu kentlerin
Susmayı da bildiklerindendir
Yani bu bir bozgun değil, erdemdir.
Ne korkuyorlar
ne de yenildiler
ve ne de laldır dilleri"

"Susar mı hiç?
Mikelanjelo'nun Davut heykeli
Mısır'da sfenksler susar mı,
Hattuşa'nın aslanlı kapısı
Susar mı
Ani'nin taş sinesi?"

Dil

ve

Yazı

"Onların dili; milyonlar
O milyonların her canı; bir sözcük
Her cümlesi: Kavga
Zarfı; sevda
Sıfatı; cesaret
Sayısı; çoğul
Edatı; ille de
Öznesi; biz
Eylemi; devrim
Yan cümlesi; daima
Zaman; sonsuz! "

"Kalemle, çeviyle, kamyşla
Kağıda, taşta, kil tablete
Kazınan onca söz
Susmak için miydi
Destanlar
İçinde can taşıyan
kan taşıyan, gül taşıyan
destanlar mı
Susmak için yazıldı
Demirci Kawa!"

Sonsuz

ve

Zaman

“Sonsuz olanı kimse yenemez
Çünkü onun sonsuzluğu
Düşmanın sonlu oluşundandır.
Yani, bu sessizlik
Bir son değil
Sadece bir an’dır
Sonrası hesapların sorulacağı
O şanlı zamandır.”

“Vakti gelince
İner taş duvarlardan
Tanrıça tapınaklarındaki
Savaşçı kadınlar
Ellerinde mızraklarıyla
ve onlar ilerledikçe
Yeniden doğar insanlık
ana rahminden
Bütün masumiyetiyle”

Kurban

ve

Katil

“Virüs, virüs diyorlar
ama onun kimi öldüreceğine
Onlar karar veriyorlar
Bu görkemli “süper devlet”ler
Bu haram-i zenginler
Bizi evlerimizde ölüme mahkum ettiler
Şimdi odalarımızda cesetler
Sokaklarımızda tabutlar”

“Karasını çıkarıp
ak hırkalarını giyse de cellatlarımız
ne fark eder ki
Baltalarından damlayan
Bizim kanımız...”

İlan

ve

Bilinç

“Ama inadına işte
ama en çok da şimdi
yitirmeyeceğimiz umudumuzu
Çünkü:
Umudumuz kalkandır bizim
Öfkemiz de mızrak”

“Elleri katil onların
Sözleri tuzak
ve
gözyaşları zehir
Tanıyoruz onları...”

Gerçek

ve

Görev

“Gececek bunlar bitecek”
diyenler var
Gececek ama bitmeyecek!
Çünkü;
Güliden ağı damıtıyorlar
Sevdadan ayrılık
Baldan acı
Hayattan ölüm”

“Bir bir saracağız yaralarımızı
ve sahipsiz cenazelerimizi
emanet edeceğiz topraklarımıza
Sonra dönüp sokaklara
Kızılca bir tufan getireceğiz
Çünkü:
Bu ölümlü durdurmak için
hayatın katilini yok etmeli...”

Ve ve Ve

“Değişmezse bir şeyler
Hatta değişmezse baştan ayağa
değişmezse kökten başağa
Kimse kandırmasın kendini
“Kandan kına” da yakacaklar”

“Garipsyeneler de olacak
bu sözlerimizi
ama ne yapalım
o naif sözlerin hepsi
Bu karantinada öldü
Geriye keskin kılıçlar
ve tutuşacak barut kaldı!..”

Umut ve Yaşam

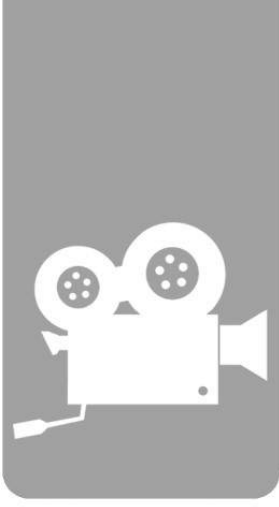
“Uğuldayan rüzgarlar
Dalgalandan denizler
Susmayan yürekler adına
daha fazla umut
Bir kez olsun yenildi mi ki
bu sokaklar
Umutsuz olalım
Paris Komünarları yenildi mi
Yenildi mi İntifadanın küçük generalleri
Bolivya’da burulup
Havana’da dirilen yenildi mi
Yenildi mi Puerta del Sol’da dövüşen
Ape Musa yenildi mi
Yenildi mi Beritan
Amed’de yenilsin
Yenildi mi Deniz Gezmiş
Yaşar Bulut yenildi mi
İstanbul’da yenilsin.
Hiçbiri yenilmedi daha “

“Onca bina, yol, park
Tiyatro, kütüphane
Dağları delip geçen tüneller
Kavuşmaları ve ayrılıkları
anlatan limanlar
Permitaj müzesinden
Haydarpaşa Garına
Havana’nın caddelerinden
Hindistan’ın çiçekler içindeki
çift katlı incir asması*
O güzelim köprülerine
Elhamra’nın saraylarından
İtalya’nın aşk çeşmelerine
Hangisi dikilmedi ki
Yaşamak için
Ölüm de sustursun hepsini
Sonsuza dek!”

Son ve Şimdi

“Terk edecek elbet sokaklarımızı
Ölümün bu sessiz gölgesi
Ama dönebilir mi yeniden ve yeniden
Ta ki biz
O kızıl şafağı
Kızıl gelincikler üstüne
Söktürene kadar”

“Bu kentler
Ölümden değil
Yaşamdan doğdu
ya da
İzin vermeyelim
Yaşamdan doğanın
Ölümü doğurmasına”

toprak güney

Daha Fazla “Kirazın Tadı”

“Kirazın Tadı” toprak renginde bir film. Film boyunca, intihar etmek isteyen Bedii, üzerine yirmi kürek toprak atacak birini arıyor. Kullandığı araba sürekli toprak yoldan ilerliyor ve genellikle çorak bir araziye izliyoruz. Derin düşünceli, aklında sadece intihar fikri olan birinin ruh halindeki çoraklığı ve yaşamaya dair isteksizliği biraz olsun anlayabilmemiz için olsa gerek, çoraklığı ve yeşilsizliği izlettiriyor bize yönetmen uzun uzun.

Sonda soracağım iki merak konusu soruyu başta soruyorum, ancak cevapları yine sona bırakalım.

Bedii neden illa kendisine intiharından sonra toprak atacak kişiyi bulmak istiyor? Hatta herhangi bir yere gömülmek de değil, kendi belirlediği bir yere. Bu yer mezarlık da değil, çorak bir arazi üzerindeki bir ağacın altı. İntihar etmeye karar veren bir insan öldükten sonra üzerine toprak atacak kişiyi neden arar ki ısrarla? Ölen kişinin sonu zaten gömülmek değil midir; yani o intihar ettikten sonra illaki birileri onu gömecektir. Buna rağmen film boyunca üzerine toprak atacak kişiyi araması ve bundaki ısrarı nedendir?

Filmin sonu niye bu kadar belirsiz; diğer soru bu. Öldü mü ölmedi mi, mezara yatıp uzandı ama sonra ne oldu? Film boyunca asıl merak ettiğimiz şey, üzerine toprak atacak birini bulup bulmadığı, bulduysa bu kişinin gerçekten gelip gelmeyeceği ve Bedii'nin intihar edip etmediği. Gerçekleşti mi bu

intihar, gerçekleşmedi mi?

Bu iki meseleyi en son cevaplayacağız kendimizce.

Çok büyük bir sorunla karşı karşıyayız: işsizlik ve dolayısıyla, özellikle genç nüfusu ilgilendiren, geleceksizlik sorunu. Koronavirüs salgınından önce de çok büyük bir sorundu bu. Ülkemizde üst üste yaşanan intihar vakaları da bu sorun temelindeydi genellikle. Ya aylarca iş bulamadığı için kendini yakan veya zehirleyen baba, ya kendini metro hattının üzerine bırakıp intihar eden genç öğrenci, atanamadığı için hayatına son veren öğretmen, işten atıldığı için kendini yüksekten bırakıp ölüme giden işsiz ve daha nicelerinin haberleri, vakalar...

Bu salgın günlerinde sağlıktan çok işsizlik ve geleceksizlik meselesini düşünür olduk. Bundandır zaten “evde kal” çağrılarına rağmen milyonların evde kalamaması. Tam da bu salgın zamanında izlenesi bir filmdir Kiarostami'nin filmi Kirazın Tadı.

Filmde kafasına intiharı koymuş Bedii'nin neden intihar etmek istediğini bilmiyoruz. Aslında bir önemi de yoktur bilmemizin. Hatta bilmememizin daha iyi olduğunu düşünüyorum. Çünkü onlarca intihar vakası yaşanıyor bizim topraklarımızda ve çoğunun benzer nedenleri olsa da yine çoğunun kendine has ayrı nedenleri de var. Bu sebeple bu film sayesinde filmde kendine pay çıkaranların payesi daha geniştir. Sadece işsizlikten dolayı intihar etmek isteseydi Bedii, o zaman ayrı

sebeple intihar düşüncesine sahip insanlar filmde kendine daha az pay çıkaracaktı. Ancak intihar sebebinin belli olmaması, bizi filmi başka yerden okumaya, intiharın sebebiyle değil intihar fikrinden nasıl vazgeçileceğiyle ilgilenmeye yöneltiyor.

Tekrar etmek gerekirse, bu filmde Bedii'nin neden intihar etmek istediğini öğrenemiyoruz. Parasızlık ya da işsizlik olmadığını düşünmemiz normal; zira öldükten sonra üzerine toprak atacak kişiye yüklü miktarda para bırakıyor. Muhtemelen hayattan tat alamamakla alakalı asıl sebep. Ancak neden bu hale geldiğini de film bize anlatmıyor. Bu yüzden de intihar fikrinin nedenini bu filmde sorgulamak önceliğimiz değil.

Bizi asıl ilgilendiren, bir dutun, bir kirazın tadının güzelliği karşısında bile hayatı yaşamaya değer görebilen insanın, bunları duyumsamaktan nasıl da aciz kalabileceği. İşte tam da bu noktada kendimize, milyonlarca işsiz ve geleceksiz insanımıza pay çıkarabiliriz. Nasıl mı?

Ölmeyi kafaya koymuş Bedii, aracına en son aldığı Bakiri'yi üzerine toprak atması konusunda ikna eder. Bakiri ile Bedii aracıta sohbet ederken Bakiri hem çok güzel bir hikâye anlatır hem de çok güzel bir şiir okur.

Hikâye kendisinin hikâyesidir; anıdır. Daha önce ölmeyi aklına koymuştur o da. Bir halat alıp dalına halatı geçirmek için bir ağaca çıkar. Ağaçta olgunlaşmış dutları görür ve yer. Bir yer, iki yer, üç yer, çok yer. Çocuklar onu görünce ağacı sallamasını ister. Ağacı sallarsa, dutlar dökülür, çocuklar keyifle yer. Bakiri, eşi için de dut toplar ve eve gider. İntihar fikrin-

den de vazgeçmiştir.

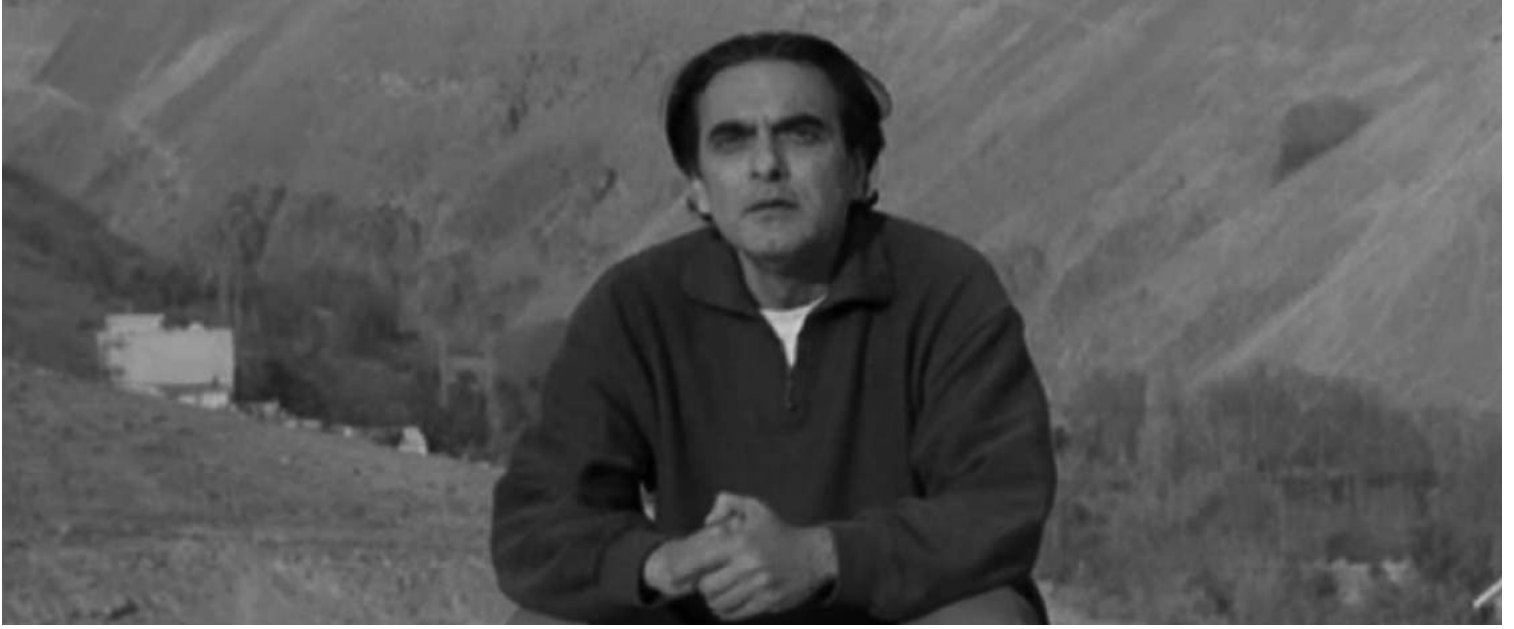
Bu dut hikâyesi, hayatın ne kadar güzel olduğunu anlatır. Bakiri'yi burada etkileyen iki şey vardır. Biri ölmek üzereyken onu hayata tekrar bağlayacak güzellikte ve tatlılıkta olan dutlar, diğeri de çocukların iştahla ağaçtan dökülen dutları yemesi. Bakiri burada hem doğanın güzelliğini hem de paylaşmanın verdiği hazzı terk edememiş, gözünü bu dünyaya kapatamamıştır.

Bakiri, anlattığı bu hikâye ile Bedii'yi etkilemiştir. Okuduğu şiir ise yine bir o kadar ruhuna dokunan türdendir insanın.

*Azizim uçtum gel/ Dost bağına düştüm gel
Yahşi günün kardeşi/ Yaman güne düştüm gel*

Şiirin insan ruhuna dokunan bir etkisi vardır; ancak her zaman değil. Şiirin okunduğu zamanın da etkisi üzerinde bir payı vardır çünkü. Filmde ise şiirin okunduğu zaman ve şiirin ortama ve duruma uygunluğu o kadar yerindedir ki, izlerken biz bile duyumsarız şiiri. İzleyenin de ruhuna dokunur. Ölmek isteyen ve nedenini anlatmayan biri için o kadar uygundur ki bu şiir. Bedii nedenini yine anlatmaz ama intihar fikrinin değiştiğini, en azından bu fikrin kesinliği ve katılgının azaldığını görürüz. Bunu filmin ilerleyen sahnesinden anlarız. İlk konuşmasında eğer öldüysem üzerime toprak at diyen kişi, ilerleyen sahnede koşarak adamı tekrar bulur ve öldüğünden emin olup sonra üzerime toprak at der. Aklındaki intihar şekli ilaç içip mezara yatmaktır. Eğer az ilaç içmişse ölmemiş olabilir. Bu ihtimali de düşünmeye başlar ve aklındaki

katı intihar fikrinin yumuşadığını, sarsıldığını görürüz.

Film bize hayatın yaşamaya oldukça değer olduğunu anlatıyor. Sadece birkaç dut ile yaşama geri dönen bir insanın yaşamında tadacağı ve farkına varacağı sayısız güzellik vardır.

Bizim için dut ve kiraz birer alegori. Hayatımızdan çalınan anlam, yaşama sevgisi ve doğanın güzelliğiyle koparılan bağlarımızın karşılığı bunlar. Ancak aynı alegoriyle söylemek gerekirse; yoksulun çalınan umudu, elinden alınan iş ve çalınan geleceği zenginin elindedir. Yine geleceksizlerin elinden alınan kiraz ve dutlar, zenginin sofrasındadır. İntihar etmek değil aslanan; aslanan, zenginin sofrasından gerekirse (ki gerekir) zorla almaktır payına düşeni.

Sıra, başta sorduğumuz iki sorunun cevabında.

Film neden öyle bitti, önce onu cevaplayalım. Filmin sonunda hem yönetmen hem de Bedii gerçek karakterleriyle filmde belirir, film seti ekranlara gelir. Yani çekim sahnesini izlemiş oluruz ve böylece filmin kurgusundan çıkarız aslında. Bu sırada en dikkat çekici şey, daha önce filmin çekildiği alanda hiç yeşillik görünmezken ekran birden yeşil alanlara odaklanır ve toprak rengi birden gider. İşte bu yöntemin en etkileyici yönü, daha önce çorak olarak gördüğümüz alanın aslında yeşil bölümlerinin de olduğu; ancak intiharı kafaya koymuş birinin bakış açısı hep olumsuz odaklandığından, bizim de sadece o çorak alanı görmüş olduğumuzdur.

Bedii'nin gözünden izledik biz de filmi. Onun karamsarlığını ve doğayı nasıl gördüğünü anlamamız için bize de yönetmen tarafından sadece çorak alanlar gösterildi. Ancak

filmin sonunda yönetmenin bu yöntemiyle, bakış açısının ve ruh halinin insanın gördüklerini nasıl etkilediğini fark etmiş olduk.

Gelelim diğer soruya.

Bedii neden bir mezarlığa değil de kendi belirlediği bir alana gömülmek istedi? Üzerine neden toprak atılmasını istiyordu; zaten ölen kişinin bir şekilde birileri tarafından gömüleceğini bilmiyor muydu?

Bu sorunun yanıtını Bedii'nin bir diyalogunda buldum ben. Ona neden ölmek istediğini soran kişileri hep yanıtsız bırakmıştı Bedii; ancak bir diyalogda, gömülmek istediği yer konusunda bir söz söyledi: Ben bir ağacın köküne saçacağın gübreyim.

Kendine mezar olarak belirlediği yer bir mezarlık değil, yol üzerinde cılız bir ağacın altı. Tam da bu ağacın dibine kendine yer kazmış olması, ağaca en azından gübre olmak istemesinden, yani ölümünün doğaya bir faydasının dokunmasını istediğinden. Bu noktada, intihar etmek istemesini, yaşarken kendini faydasız biri olarak görmesi olarak yorumlayabiliriz. Ancak yukarıda da söylediğimiz üzere intihar sebebiyle çok ilgilenmiyoruz. Ölümünün bir ağaca gübre olmasını isteyen bir insan, faydalı olmak isteyen bir insan var karşımızda. İşte film boyunca bu sebeple üzerine toprak atacak birini arıyor. Yoksa çoğu intihar vakasında kimse düşünmez böyle bir şeyi. Canına kıymak isteyen kıyar geçer ve sonrasına çok bakmaz.

Bu korona günlerinde, bu umutsuzluk ve belirsizlik günlerinde, hayatı duyumsamanın önemine ve hayatın güzelliğine dair izlenisi bir film Kirazın Tadı. Ağızımızdan, zihnimizden ve ruhumuzdan eksik olmasın dutun, kirazın tadı. Hatta çoraklaşan dünyamıza ve ruhlarımıza gereken, ihtiyacımız olan, daha fazla kirazın tadı.

A.Kerim Aktaş - Enver Enli
Abdullah Kalay - Engin Çolakoğlu
Adnan Öztel - Ahmet Kemal Akıncı
Ahmet Bilge - Özcan Yurdalan
Beritan Anahtar - Sultan Esen
Cebrail Çakto - Hakan Ottaş
Cihan Karaman - Dora Günel
Deniz Tepeli - Pembegül Gökçek
Emre Ünlü - Faruk Bilal
Ercan Binay - Yücel Tunca
Ergin Doğru - Edip Yeşil
Ergül Çiçekler - Emrah Şahbaz
Erkan Karataş - Çiğdem Sakine Namlı
Esat Naci Yıldırım - Özcan Yaman
Felemez Erdem - Halil Doğan
Ferhan Mordeniz - Sakine Yıldırım
Fikret Ve Müslüm Karadağ - Mustafa Kara
Gazel Bulut - Murat Germen
Gönül Bulut - Bese Balkan
Gülazer Akın - Güldehen Yoğurtçu
Halil Güneş - Yüksel Uygun
Hasan Şahingöz - Taner Demir
Haydar Sönmez - Fatih Balkan
İbrahim Şahin - Yasemin Atasoy
Kadir Yıldız - Paşa İmrek
Kamil Turanlıoğlu - Arman Camgözoğlu
M. Sıddık Kırancı - Baytekin Kara
M. Zeki Deniz - Gültekin Alkurt
Mehmet Garip Yaş - Hakan Gönüllü
Murat Türk - Ümit Kırancı
Naim Küçükçaya - Günseli Baki
Nibel Genç - Nuray Özgülnar
Özlem Seyhan - Aylın Öztürk
Ömer Raman Özdurak - Özden Sevim
Resul Kocatürk - Ali Osman Abalı
Resul Sarıgül - Tülin Şahin Okay
Rojbin Perişan - Adil Okay
Sami Özbil - Kerem Ocak
Serdar Koç - Fethiye Özdal
Seyit Oktay - Damla Atak
Sinan Bülbül - Metin Ekinci
Suphi Orhan - Mehmet Özer
Süleyman Erol - Yeşim Ağaoğlu
Şemsettin Özer - Gökhan Taşbaş
Tayyar Eroğlu - Sedat Suna
Ümmü Gülsüm Meşe - Kinyas Bostancı
Yıldız Sönmez - Hayriye Mihyaz
Yılmaz Demir - Güven Kebeci
Zeliha Bulut - Fenni Özalp
Zeynep Avcı - Şahin Sürücü

görölmüştür

Özgürlüğün Sesi 50 Mahpus 50 Fotoğrafçı

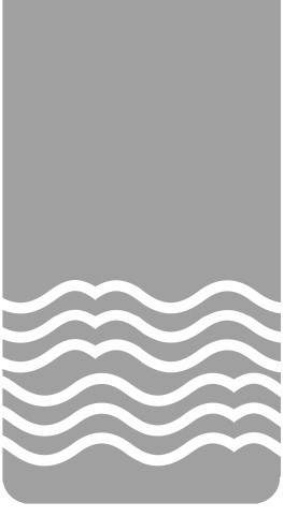

Görölmüştür Kolektifi politik tutsakların seslerine ortak olma ve umutlarını çoğaltma amacıyla uzun bir süredir farklı etkinlikler ile 'içerdekileri' 'dışarıdakilerle' buluşturuyor.

2015 yılında 'Sizin hâlâ bir mektup arkadaşınız yok mu?' kampanyasıyla başlayan bir süreçte Görölmüştür ekibinden yazar Adil Okay, Redfotoğraf'tan Özcan Yaman'la birlikte yoğun ilgi gören projelere imza attılar.

İlk olarak yaptıkları "Fotoğraf Köprüsü" sergisi 2016-17 yıllarında yurt içinde ve dışında pek çok yerde sergilendi ve kitaba dönüştü. Daha sonra "Düşler Tutsak Edilemez" adıyla bir sergi daha düzenlendi ve bu sergi de bir kitapta toplandı.

Son olarak "özgürlük" kavramının tutsaklarda yarattığı etkinin peşine düşen ekip yine yoğun ilgiyle karşılanan başka bir sergi daha gerçekleştirdi. "Özgürlüğün Sesi" 50 mahpus ile 50 fotoğrafçıyı aynı sayfalarda buluşturdu.

avaşîn

Kurtarılmış Sabahlar

Bir mavi uçurtma,
ipinden bağımsız,
yüzüyor göğün
rüzgârlı yüzünde.
Gözlerinin karasın-
da yerleşik bir gülüşle
bakıyor,
yürüyor sokağı.

Telefon ekranında sabitlenen yaşamak yanıl-
ması... Alışkın parmak hareketleri, durmadan aşağı ve
yukarı... Sürekli yenilenen sosyal medya dünyası gibi
kısa süreli etkiler, değişen hal'ler. Gözyaşı ve sevinç,
öfke ve memnuniyet. Yoğunlaşmak yoksunu öyküler,
yalnızlığın dip bölgesinde çürütenler. Biçimsiz biçimler
ve boşluk... Gitmek şarkısıdır bu, kuşatılmış kentlerin
sessizliği. Hiçbir rüzgâr taşıyamaz artık bizi. Hiçbir aşk
soluksuz koşmaz aramızdan. Biz, şaraba dökeceğiz dili-
mizi... ve gideceğiz. Biz, toprağa sunacağız kalbimizi...
ve gideceğiz. Yol doğuracaktır bizden bizi, yeniden.

Anahtarı sağa doğru çevirdi, bir daha çevirdi ve
kilitlediği kapıyla vedalaşarak aceleyle ayrıldı evden.
Bugün ilk toplantıları olacaktı, gecikmek istemiyordu.
Günlerdir uğraşıyordu bunun için. İlmek ilmek örmüştü
arkadaşlarla çıkılan komite yollarını. Korkunun dağları-
nı yıkmış, karamsar bulutları dağıtmıştı. Sözün büyüğü
ve hareketle uyumu kırmıştı yolların buzunu... Toplantı
yerine vardığında henüz kimse gelmemişti. Şehrin doğu
kıyısında oturan ve az ağaçlı bir parktı burası. Açık
havanın serinliği ve sakinliği kabul ettirmişti öneriyi. Yaz
başında haziran diyordu takvim. Fakat baharın hükmü
sürüyordu... Yere sırtüstü uzandı kollarını başına yastık
yaparak. Soluğunu çekti umudun, soluğunu ot ve toprak
kokusunun... Yana dönünce bir karıncaya rastladı
gözleri. Küçücük bir karınca. Ağzında çekirdek kabuğu,
ağır adımlarla yuvasına doğru gidiyordu. Onun seyrine
daldı bir süre. Onun yılgnlık bilmez yürüyüşüne...
Birden susadığını fark etti. Ayağa kalktığı anda bir musluk
gördü az ileride. Yürüdü. Musluk damlıyordu ve dam-
lalar düştüğü yeri çukurlaştırmıştı. "Taşı delen suyun
gücü değil, damlaların sürekliliğidir" değil mi? Durdu,
düşündü. Zaten son günlerde her şeye başka bakıyor,
her şeyi başka düşünüyordu. Değiştiğinin farkındaydı...

o kitaplara dokunduğundan beri. Eğilip suyunu içtiğinde duydu arkadaşların merhabasını. Doğruldu ve bir kilometre yol kadar sarıldı her birine. Yanlarına çay da almışlardı. Çember kurdular ve bardaklara çaylarını doldurdular. İşte burada yakıldı ilk ateşi komitelerinin...

Diyorum ki kalbim, sığınak kışlarını geçtin...

Bir mavi uçurtma, ipinden bağımsız, yüzüyor göğün rüzgârlı yüzünde. Gözlerinin karasında yerleşik bir gülüşle bakıyor, yürüyor sokağı. Ve içinde bir şarkı büyüyor, sol yumruğunda birleşen günlere doğru. Daha gülümsüyor adımları. Dudak kıyıları ve kirpikleri, daha sarıyor göğsünde başlayan ateş dansını. Selam ediyor betonu çatlatan kırmızı çiçeğe ve kararlı kalp atışlarıyla yerçimimini yitiriyor zaman... Akşamın ilk karanlığı sarıyordu şehrin betonlarını. Sarı renkli sokak ışıkları da başlamıştı mesailerine. Oyunlardan, bakkallardan ve fırınlardan aceleci çocuklar dökülüyordu. Güneş saatine ayarlı sofralar kurulmuş olmalıydı evlerde. Ve yemeğin değişmez konduğu olan televizyonlarda başlamış olmalıydı peri masallarını sunan ve birilerini durmadan düşman ilan eden haber bültenleri... Çöplerde kedi seslerinin açlığı, çöplerde insan ellerinin yiyecek arayışı. Yaşayamıyorum diyen veda mektupları, işsiz kollar ve kafalar, alışkanlıkla sınav kuyrukları, karanlığa kadın çığlıkları ve Kürt dağları ve bir daha çocuklar ve mutsuz sabahlar bu düzenle başlar... Bu düzen değişmeli. Bir yerden başlamalıydı ve artık komiteleri vardı. Örgütlü hareketin yıkıcı ve yeniden kuran gücüne inançlıydı. Bu düzen değişmeli. Koşarcasına geçiyor bir yerlere sığmazlığını eve götüren sokaklardan. Bu düzen değişmeli. Nicedir suskundu şehir. Nicedir, yurtsuz kuşlar ölüyordu bahçelerinde yeryüzünün. Şimdi talan edilen her yerde yeniden doğum sancıları, her yerde birleşik düşler ayaklanması... Evi küçük bir tepeden bakıyordu şehre. Oraya vardığında sözünü ve coşkusunu duyurdu karanlığa açılan ışıklara:

Kurtarılmış sabahlarda görüşeceğiz.

Ve mutlaka...

OKURLARDAN

AH LÜBNAN AH...

"4 Ağustos 2020'de Beyrut Limanı'nda Patlayıcı maddelerin bulunduğu depoda Yaşanan büyük patlama sonrası Türkiye'den bir şiir/ağıt/isyan..."

Fenikeli denirdi kavmine eskiden
Pek çok devlet kurdun
Biri de Lübnan.

Lübnan...

En gelişmişini sen gösterdin dünyaya
Deniz kavimlerinin...
Zeytinin, incirin, cevizin, nar ve eriğin
Hurma, kavun ve şarabın, en iyisini sen...
Lübnan...

Sedir ağacından kereste, camdan kavanozlar, ipek kumaşları...
Bir bir gemilere doldurup taşıdın baştan uca
Hatta Troyalı Paris, ayartmak için Helen'i
Senin kumaşını hediye etmişti.
Ne kumaşsa artık
Bilinir, Helen kolay beğenmez çünkü.

Ve sen Lübnan, yani Fenike iken...
Dünyaya başka ve çok büyük bir armağandın
Şimdi, yazmaya koyduğum dilin de
atası alfabenle

Gidip gezmedim sizin orada
İsmi çok geçer ama bizim burada
Cismini ise okudum ve dinledim çok kere.
Hoş, gelmesem ne yazar?
Benzemez mi sandın bizim buralar oraya?
İstanbul, Urfa, Antakya...
Hep sizin ora...

Zaten bir aşımın yoldasın deniz mesafesiyle,
Mesela bir merdiven dayasam Akdeniz'e
İçeriz seninle, sütlü kahve
Gelelim şimdi sizlere -ve böylece bizlere-

Başkentini ne güzeldir senin ey Lübnan
Hem de ne güzel kafiyeli:
Beyrut, Beyrut, Beyrut...
Şeker deme ile ağız tatlanmaz ama
Beyrut deyince, içi açılır insanın;
Beyrut, Beyrut, Beyrut...

Kuzeyinde, doğunda: Suriye
Halep'in, Şam'ın ülkesi Suriye
Tıpkı senin gibi, insan cümbüşü Suriye

Ve tıpkı yine şimdi
Senin gibi
Savaştın, yıkımın ülkesi
Suriye.
Adını duyunca kızdığım
İnsanlığımıza.
Yangınına su dökemediğim
Suriye.

Güneyinde İsrail...
Filistin deyince, aklımıza gelen,
Yüreğimizin yangın yeri
Filistin'e komşu İsrail...
Tüm dünyada bir tek sen kalsan,
Ey İsrail, bir tek sen...
Neye benzer bu dünya?
Bir düşünsene İsrail,
Neye benzer...
Vah İsrail vah...
Lübnan'a komşu İsrail...

Her yanın ateş çemberiydi
Ama sen, sen ne güzeldin ey Lübnan!
Filistin'e kucak açtın
Suçun bu mu olmalıydı?
Hayır, hayır...
Sen ne güzelsin...
Ne suçu Lübnan?

Kavimlerin baş düşmanı,
Din tüccarlarıdır olsa olsa
Deşen kalbini.
İster Müslüman ister Hristiyan
İkisi de aynı madalyonun iki yarısı
Azılı.

Ve asıl tabii ki
Tüm dinleri ve ırkları kumanda eden
Bizim, sizin, tüm emekçilerin
Kanını semiren, aşâğılık kodamanları;
Kodamanlardan oluşmuş, koca bir ejderha.
Dev bir ejderhadır bu
Dev bir ejderha...
Ülke içinden ve dışından...
Bankaların ünlüdür senin Lübnan, Beyrut
Bankaların...
Açlığı azaltıyor görünen,
Aslında kenesi insanlığın...
Kinini arttırıyor biliyorum
Sermayenin bu mabetleri
Lübnan.

Ah Lübnan ah...
Sizin ve bizim
Ve tüm dünyanın emekçileri diyorum
Birleşse
Ne sen yanarsın ne de biz
Ah Lübnan ah...

Başını eğmezsin, seni bilirim Lübnan
Sen yiğit sanatçılar diyarisin
Yiğit devrimciler diyarı...
Hele "turkuaz sesli kraliçeni",
Kadife seslerin prensesini, yani Feyruz'unu,
Tanımayan mı var şu yerkürede?
Sen de yaralarını onunla sar ey Lübnan,
Onunla ve Rahbani kardeşlerle.

Bir büyük yazar: Amin Maalouf
Geçmedi mi senin öz yurdundan?
Kaç ülkeye nasip olur böyle bir yazar?
İşte yaralarını saracak kitaplar...
Sar yaralarını onunla,
Sar yaralarını ey Lübnan!

Gençlerin var bilirim, son zamanlarda
Amansız sevdalı ülkesine
ve de dünyasına
Aman vermiyorlar hayına, sırtlana, çıyana...

Eyyy Lübnan...
Yüreğinin orta yerinde yaşanan son patlama
Benim de yüreğimin orta yerinde patladı
Bilesin.
Avantaya düşmüş yöneticilerin
Acizliği ve vatan hainliği mi bu ne?
Yiğit gençlerini yıldırmasın
Sırtlanların, çıyanların...
Söyleyesin.

Şimdi daha bir utanacağım ekmeğimi banarken çorbaya
Şimdi daha bir utanacağım lambamı açarken
Şimdi daha bir utanacağım hastaneye giderken
Çünkü bilirim...
Artık senin orada
Ne ekmek eski ekmek olacak
Ne elektrik var olacak -ki çoktandır yoktu pek-
Ne de hastane olacak!
Kahrederim... Ve küfrederim...
Kendime
Ve tüm rezilliklere...

Yine de eğilmezsin sen Lübnan,
Bilirim.
Eğilme!
O tarafta,
yani sizin cephe,
Sıkı tutun barikatı
Barikatı sıkı tutun...
Serinletir böylece, sizin ordan esen yel
Bizi de.

Kadir Can Aydemir

mehmet ali

Bir Başka Yurtluk

“Ben Büke kadar oturmamış yaşam yazıcılarıyla. Sait Faik’i göremedim, her sopa insanlığa inerken önüne atlayamadım. “Dışarda kar yağıyor” diye bağırmadım, mavi okyanuslar sınır dışı edilirken karar bozmadım, yani büyük adam olamadım.” diye içinden geçirirken anahtarın çıkırt sesi gözleri üzerine dikti. Ayakkabısını topuklarına basarak çıkarttı. İçeriye girdi, yerden bir selam verdi odadakilere. “Ne soğuk var dışarda yav...” deyip koltuğun kenarına oturdu. Bir ayağı yerde bir ayağı çapraz yukarıda duruyordu. Sağ dirseğini dizinin üzerine koydu, kulak kesti sohbet.

Üç bacak Hakan Tayland anılarından bahsediyordu. Herkes kulak kesilmiş dinliyordu. Tam daha ne olduğunu bilmeden birden atıldı.

- Eeee yani... Neyse sonra oldu, diye sohbeti provoke etti.

- Dur anlatıyoruz işte olum, dedi üç bacak.

Tekrardan suskunluğa büründü. Gününü düşünüyordu zaten kendisini açmayan muhabbet dönüyordu içerde.

- Çay tazeyse bir bardak alırım, deyip oturdu Cemil abi.

- Ben yeni geldim de 38’de demlemişler, deyip yöneldi semavere.

Yavaş yavaş gelmeye başladı beklenenler. Herkes tazeyse istiyordu çayı. Herkese verdi bir bir, masasına oturdu. Saçını düzeltti, müziğin ritmine bıraktı kendisini. Ne diyordu Pir Sultan “cümlemizin yeltendiği murada

erilir, gam yeme divane gönül”. Sürekli tekrarlıyor sanki her şeyini bir ozan. Can sıkıntısından o küçücük alanda volta atıyor mırıldanıyordu ezgiyi. Parmaklarını çıtlatarak kendine de okkalı bir çay doldurdu. Güneş-bulut uyumu, gökkuşağı-tebessüm uyumu, et-tırnak, toprak-maya uyumu gibi bir şey bu çay sigara. Derin nefes sıska vücuda çöktü. İçindekilerle birlikte duman çıkarmak istiyordu ama içindekileri daha duman kadar tecrübe edinememişti. Sayfalara neler yazılabilir, yazılanlar ne kadar sayfa olabilir düşünüyordu. Dini, takvim yapraklarının arkasındaki hadisler kadardı.

Üç bacak anlatıyor:

- Sudan’da amcam çok zengin. Yer, yedirir. Bir hafta yanına gittim vizem girdi çıktı olsun diye. Krallar gibi yaşadım. Ama bir kötü yanı var, hata kabul etmez. Etmiyor abi, adamın hataya tahammülü yok. Birinci gün bana ‘Sana buradan birini bulalım evlen, üç bacak’ dedi.

Çok hoşuna gitmiş belli, gülerek anlatıyor. Cevabı amcayı tatmin etmemiş.

- Düştü gönlüm birine amca. Olursa o olur, demiş.

- Ya olmazsa üç bacak? Koşullandırma kendini boşver... Hem aşk ne? Karın doyuruyor mu? Biz aşk evliliği yapmadık diye şimdi evli mi değiliz? Mutlu mu olmadık? Herkes gibi hayat yaşıyoruz olum.

- Yürek sevmeyince göz de yabanileşir amca. Hani bir yazar diyor ya, siz emredenler sevgiyi sadakati bilmezsiniz. Ben gözümün

İnsanların yüzüne
bakmadan veriyor
içecekleri.
'Yalnızlık güzel şey.'
dedi içinden.
Teksin, göğsün
kadar yaşadığın.

yalancısıyım. Annem kadar yoksul bir sevgi ıslaklığına
üryan uyumak istiyorum.

- Ben bir çay daha alabilir miyim?

- Tabii abi, çay hemen!

Hava harbi esiyor. Üstü ince bir hırka, el örmesi
içi dışı orlon. Elleri yavaş yavaş sıcak soğuk çatışma-
sından çatlama başlanmış. Bardaklar küfür gibi, su
geçirmez. Çay dem tutmuş, güzel çıkıyor. Servise iki
şeker hak. Çoğu katıksız içiyor. Mesainin bitimi ne
zaman? Gerçi ne değişecek...

- Hoş geldiniz, var mı bir isteğiniz?

- Sade Türk kahvesi lütfen!

- Bu da katıksız tabii, hemen.

- Tüpte cezve duruyor yanına yaklaşım kahve
yapacağım hazır ol. Ha pardon Türk kahvesi.

İnsanların yüzüne bakmadan veriyor içecekleri.
"Yalnızlık güzel şey." dedi içinden. Teksin, göğsün
kadar yaşadığın.

Darbeler, seksen süreci. Sözcüklerin sokağa
çıkma yasağı var. Nar içi ihalede insanlık. Yoksunluk
işin erbablığı. Mesai bitti artık. İki sokak ilerde evine
vardı. Saat kiraya verilmiş. Uzandı yatağına kıvrıldı
bir bebeğin annesinin karnına sığır gibi sığındı
gecenin boşluğuna. Artık daha da ürkekleşti bank.
Hava ayaz vurdu. Üstünde yağmur kokusu vardı.
Şimdi bu bankta yitsem öldü derler. Ama öldürdük
deseler keşke. Gerçekleri kimse dile getirmez. Eksik
insan fazla anılır. "Mesai sonrası iyi yorulmuş" diye
geçirirken içinden gözleri yavaş yavaş daldı derin
uykuya. Vücudu kendine hafif kılınmış.

Gün sonu ciro otuz sekiz çay.

OKURDAN

Uçsuz yağmur ormanları bir bir düşer durgun sularına nehirlerinin
Açgözlü soyguncularını tanır bakışlarından
Pançosu altında sessiz latin
Coşar bedenleri
Tekilanın, oynak dansların, marihuananın sarmalında
Bir hüznün gezinir
Tüm tınlarında uzak atalarından bir çığlık
Direnenler var kendi dillerinde
Derin vadilerin yamaçlarından süzülen kondorları
Yeni gün habercisi tanrı güneşi izler
Pançosu altında sessiz latin
Birkaç kurşunda gizlidir intikamı efsanelerinin ve korkusuz bir yürekte
Dilden dile gezinen kahramanların intikam ateşinde saklıdır
belki yeniden ayağa kalkabilmenin sırrı
Ve yeniden doğacak kahramanların
Bir hüznün gezinir latinin kıvrak danslarında

Abdurrahman Ohtaroglu

güneş helvacı

Sevgi Nefretten Büyük

Hacı Lokman Birlik anısına...

*Bu yontulmamış kıyımın yağmurundan
kurtaracağım kaomimi
Saçlarından devrimleşen başım gibi hür
Gözlerin gibi sevecen
Gözlerin yeni bir dünya insanıdır
Güzel günlere taşımamak gülüşlerin
Zulmün kor ateşi yakmasın öpülesi alınını
Kim bilir kaç kelepçeye çiçek açtırır ellerin
Kaç yaşama can verir karnın
Kızıl bir devrimin zaferinde
Güneşi kurtaracağım gelinciğin hatırına
Gökyüzünün mavisine gömülecek
İhanetin öfkenin cürmü
Ve ben, kanıtlayacağım sevmenin büyüklüğünü
Meydan okuyacağım kurşuni renklere
çiçek halimle
Sevgi nefretten büyük bunu kanıtlarım
Aşkta, kavga da, yaşam da
Sevgi nefretten büyük
Velhasıl gözlerinden operim
Ellerine tutunur
Yüreğine sığırım...*

helin su

Atlının Türküsü

*Kurtuba
Uzakta tek başına*

*Ay kocaman at kara
Torbamda zeytin kara
Bilirim de yolları
Varamam Kurtuba'ya*

*Ovadan geçtim yel geçtim
Ay kırmızı at kara
Ölüm gözler yolumu
Kurtuba surlarında*

*Yola baktım ama yol uzun
Canım atım yaman atım
Etme eyleme ölüm
Varmadan Kurtuba'ya*

*Kurtuba
Uzakta tek başına*

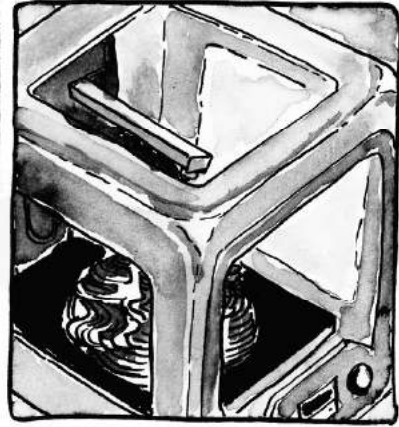
Federico Garcia Lorca

*Çeviri: Melih Cevdet Anday,
Sabahattin Eyüboğlu*

Cordoba İspanya'da bir kenttir. Faşistlerin kuşatması altındadır. Cordoba şiiri-şarkısı, bir anti-faşistin Cordoba'ya zamanında ulaşabilmek için çırpınışı anlatır. "Ölüm gözler yolunu" yolcunun Cordoba'da. Ama yolcu, ölümden değil, Cordoba'ya ulaşamaktan korkar. Çünkü ölümden büyük şeyler vardır yolcunun ruhunda.

1936'da İspanya işçi sınıfı ve emekçilerinin desteklediği "Halk Cephesi" seçimleri kazanarak hükümeti kurdu. Tekelci sermayenin desteklediği General Franco, bu "komünist hükümeti" tanımayarak faşist darbeyi başlattı. İlk anlarda komünistlerin öncülüğünde yürütülen mücadeleyle, faşistler Madrid, Barcelona ve Valencia'dan püskürtüldü. Ülkenin yarısından çoğunda Halk Cephesi yönetimi elinde tutsa da diğer yerler faşistlerin eline geçti. Böylece 3 yıl sürecek olan iç savaş başlamış oldu. Franco, Hitler ve Mussolini'nin desteğini alırken, Halk Cephesi etrafında birleşerek büyük bir cesaret ve fedakarlıkla savaşan işçi ve emekçilerin yardımına enternasyonal taburları koştu. Faşizme karşı savaşmak için kurulan bu taburlar ne muhteşimdi.

Dünyanın dört bir yanından dayanışma için koşup gelmiş, hayatlarını İspanya halkının kavgasına sunmuş işçiler, köylüler, memurlar, yazarlar... Tek ve büyük bir yürek gibi atan muhteşem taburlar!

NİLAY SELAM, MÜSAİT MİSİN?

ELİNDE ÇOK İŞ VAR MI?

BELGİN'DEN MODEL BEKLİYORUM. ÇOK YAVAS ÇALIŞIYORLAR.

KIZLAR GECE GÜNDÜZ BURADA. ACIMASIZ OLMA SEN DE...

HANGİMİZ DEĞİLDİ UFUK?

ORASI ÖYLE DE YENİLER YANI, BİRAZ SÜRÜNMELEİ NORMAL.

DIRİLİ LİDIRİLİ LİLİ

ALOP EFENDİM BELGİN...

SURADAN AŞAĞI İNMEYE ÜSENYOR, TE ALLAM...

TAMAM, YARINA SİZİ YAZIYORUM O ZAMAN.

GÖRÜŞÜRÜZ.

SİZE DE...

SEN BİRAZ GERGIN MİSİN?

ÇİZİMLERİ DÜZGÜN
YAPIP YOLLAMIYOR KİMSE
BANA. OTURUP BAŞTAN
ÇİZSEM İŞİM DAHA
KISA SÜRER.

SEN YİNE DE KIZLARA
YÜKLENME. KENDİNİ DE ÇOK
ÜZME... HADI, BEN KAÇTIM.
SANA KOLAY GELSİN.

DEMESİ
KOLAY!

AFİYET
OLSUN
...

TESEK-
KÜRLER.

İYİ ÇALIŞMALAR.

SANA
DA...

SAĞOL
CANIM.

YAREN, BİR ŞEY SÖYLEYECEĞİM SANA.

BEN BUGÜN MESAIYE KALAMAM. ALTI
BUÇUKTA ÇIKMAM LAZIM.

ARKADAŞIZ
BİZ!

SÖYLE CANIM.

NOLDU? YAZIŞTIĞIN
ÇOCUKLA MI
BULUSACAKSIN?

HADI YAREN,
YALVART MA
BENİ.

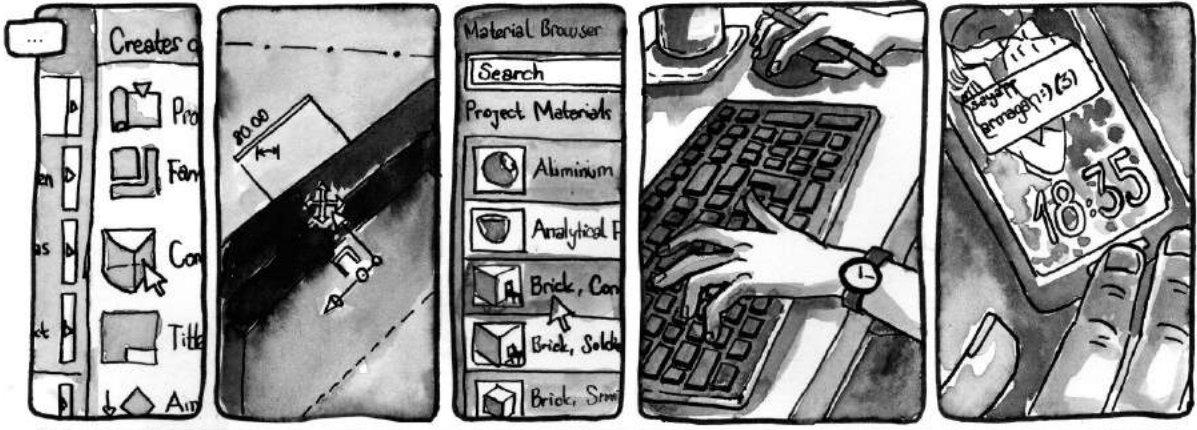

TAMAM YA... SERKAN BEYİ BEN
OYALARIM. BELGİN'E DE MEMLEKETTEN
ANNEMLER GELDİ DER,
İZİN İSTERSİN.

TESEKÜR
EDERİM.

ÖDESİRİZ
CANIM,
MERAK
ETME.

BEN SERKAN BEYE
GÖSTERİYORUM BUNLARI.

ben çıktım geliyorum

18:36

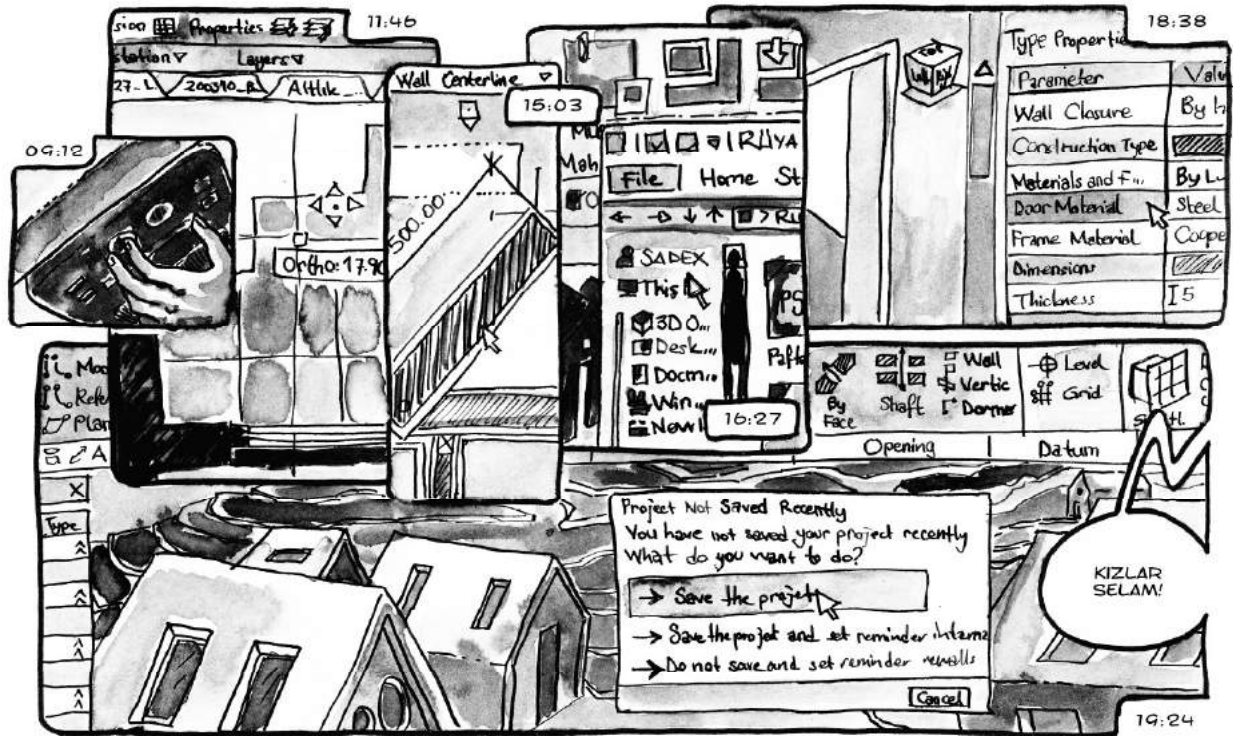

parkın girişinde bekliyorum
seni

18:38

İKİ MODELİN PARÇALARINI ÇİZDİK, ONLARLA BAŞLASAK?

KESİLECEK PARÇAYI ONLAR İÇİN FEDA EDEMEM KI... HEPSİNİ TEK PARÇADA ÇIKARMAM GEREKİYOR. KESİME BAŞLAMAMIS OLURSAK SERKAN BEYDEN AZARI YERİM.

BİR SÜRÜ
ŞEY VAR ANCAK
KİME AİT
OLDUĞUNU
BİLMİYORUM

NOLACAK YA! MESAİDE YEDİK
DİYE DE AZARLAYACAK
DEĞİLLER YA...

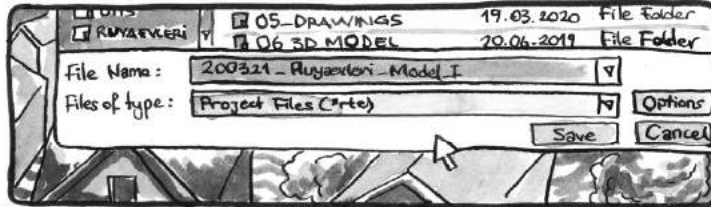
BELLİ DE
OLMAZ,
AMAN NEYSE...

TİP ÜÇ DE
BITTİ.

DÖRTLE BEŞ BİRBİRİNE
BENZİYOR ZATEN, ONLAR DA
KOLAY BİTER.

DÖRDÜ KAYDEDİYORUM.
PDF KLASÖRÜNDEN
ALIRSIN.

TAMAM

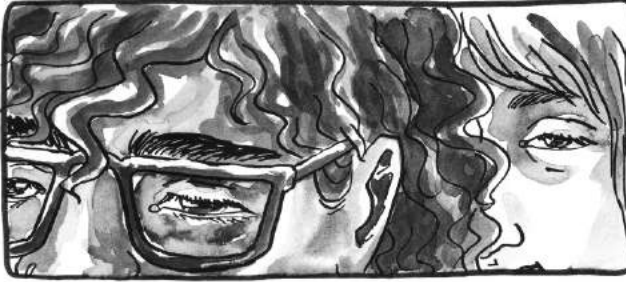

SURADAN İKİ BİRA ALAYIM MI?

HANGİ
PARAYLA?

KARTTAN
ÇEKTİRİRİZ. BİRAZ
DAHA BORÇLANMIŞ
OLURUZ.

İYİ AKSAMLAR
AHMET ABİ...

MESAİDEN Mİ
BÖYLE?

SAATİNE KAÇ LİRA
ALİYORSUNUZ?

AAA, SİZ OKUMUS
İNSANLARSINIZ.
NASIL OLUR ÖYLE?

BİZİM SEKTÖR-
DE MESAILER
ÜCRETLİ DEĞİL
ABİ...

OLUYOR İSTE
ABİ. BOSVER.

HAKKINIZI YEDİRMİYİN
KIZLAR, ABİ TAVSİYESİ.

SAĞOL
ABİ, İYİ
GECELER.

HERKESİN BİLDİĞİ VE YASADIĞI BİR ŞEYİ SADECE BİZ DİLE GETİRSEK SERKAN BİZİ KOVAR, DİĞERLERİ DE HAYATLARINA DEVAM EDER.

BELGİN'LE KONUŞMAK İŞE YARAMIYOR. O DA MAASINI ALMANIN DERTİNDE.

NE YAPABİLİRİZ DİYORSUN YA, BUNUNLA BAŞLAYACAĞIZ İŞE. KİMSE BİZİM YAPTIĞIMIZI ANLAMAYACAK AMA BİR YANDAN HERKES DURUMUMUZA HAK VERECEK.

HER ŞEYİ DEĞİSTİRECEK BİR ŞEY DEĞİL AMA HERKESİ HUZURSUZ ETMEKLE İŞE BAŞLAYABİLİRİZ.

SADECE BİZE YARDIM EDECEK BİRİNİ BULMAMIZ LAZIM.

İŞE YARAYACAK MI SENCE?

BİLMİYORUM, GÖRECEĞİZ. DEDİĞİM GİBİ HİÇ YOKTAN HUZURSUZLUK ÇIKARMIS OLURUZ.

HER ŞEY NORMALMİŞ GİBİ DAVRANMASIN KİMSE.

NOLDU?

HİÇ, BEN DE ÖYLE DÜŞÜNÜYORUM. NORMALLEŞTİREMESİN KİMSE ARTIK BU DURUMU.

SEN HAZIRLAN HADİ, BEN TOPLARIM BURAYI.

RENGİNİ GEC
KALYORUZ.
HADİ!

FLASHI
ALDIN
DİMİ?

EVET,
ÇANTAMDA.

HANİFE ABLA
NASIL?

YAPABI-
LIR MI?

günaydın, mesailere devam mı?

08:10

günaydın 😊 evet ama sınırim
yakında çözeceğiz.

08:17

aa patronla mı
konuşacağız?

08:42

TARİF EDERSEK NEDEN
YAPMASIN? BİZİM HALİMİZDEN EN
ÇOK O ANLAR. ÇOCUKLARINI
OKUTABİLMEK İÇİN NASIL
ÇALIŞIYOR GÖRMÜYOR
MUSUN?

OFİSE GEÇİNCE UYGUN BİR ZAMAN
BULUP KONUSURUZ, TARİF EDERİZ.
HERKES HAPPY HOUR'A GİTTİĞİ İÇİN
OFİS BOŞ OLACAK.

yok ama o benle konuşmak
isteyebilir.

08:52

nasil olacak o?

12:05

KİMSE YOK,
AÇ AÇ!

NERDEYDİ?
HAH!

HEPSİ
TAMAM.

yapamaz bi şeyler, bakalım. sana da
haber veririm sonucu:)

12:31

TAMAM ÇIKARALIM O
ZAMAN. HANİFE ABLA
MUTFAKTAYDI EN
SON.

tamamdır, arada bana da yazabilirsin,
uygunum yani 😊

12:05

KOLAY
GELSİN!

SAĞOLUN
KIZLAR...

HANİFE ABLA,
SENİNLE BİR ŞEY
KONUŞMAK
İSTİYORUZ.

HAYIRDIR?

BİR SIKINTIMIZI ÇÖZMEK İÇİN
YARDIMINA İHTİYACIMIZ VAR.

eheheh tabi neden olmasın..

13:14

BANA BİR ŞARKI SÖYLE

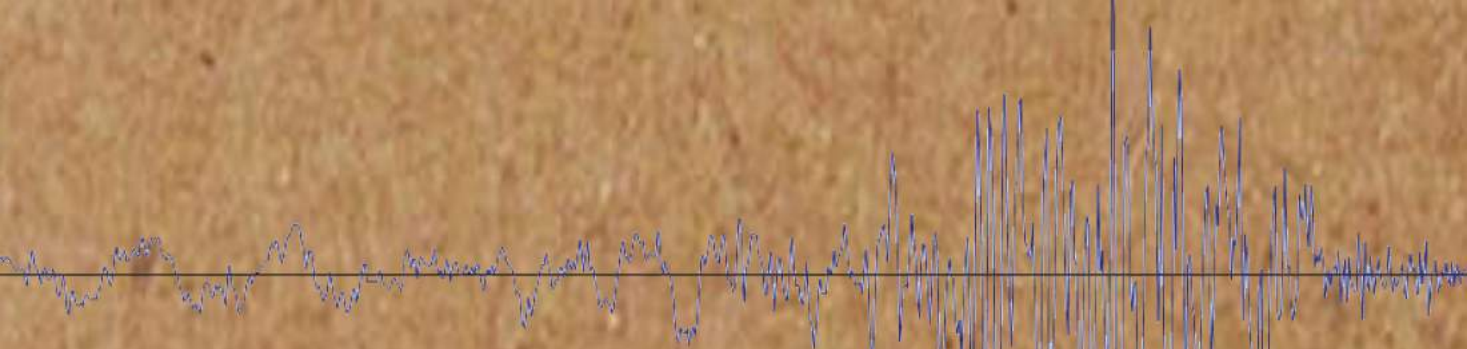
Bana bir hikaye anlat
Ölü kadınlar olmadan
Düşleri canlı kıpır kıpır
Sokaklar doğanın ezgilerinde salınırken
Tam burada gökyüzünü aç
Bana bir film izlet
Çocuklar kahkahalı çığlıklar dağıtsın bulutlardan

...
Olmadı değil mi
Henüz duydun akşam haberlerinde
Ömrü kurşunlanmış bir kadını
Düşleri çalınmış küçük bir kızı
Henüz duydun
Durmadi korku
Bitmedi
Bir çocuğun yalvarış haberini duydun
-Annem ölmesin
Bir kadının umuda son haykırışını duydun
-Ölmek istemiyorum
Duydun
Duyduk
Duydular
Sonra

...
Bitmedi değil mi
Susturulmuş ezgilerin çığlıkları bitmedi
Hazan misali dökülen gülüşlerin ardı gelmedi
Oyunları çalınmış çocukların boş kalan sokakları dolmadı
Namusa kefaletin sonu görünmedi

...
Bana bir şarkı söyle
Ezgileri evreni dolaşan
Notalarında çocuklar oynaşan
Bulutları yaşamı sağdıran bir şarkı
Olmadı deme bana
Olmadı deme
Hani şarkı bu ya
Kapılır kalınır sesine
Kimbilir bütün umutlar dokunur
Umutsuzlukların yüreğine
Biz küçük gelinler görmeyiz bir daha
Yaşamı çalınmış kadınlar gömmeyiz

...
Hadi yüzünü dön gökyüzüne
Bana bir şarkı söyle

ölüm diyorum
kök boyası ruhumuzun
çitiledikçe günleri
rengine kavuşuyor
dalında sarmaşık habersiz
bu renk kaçağından
bir tekerleme dilimde
can dileniyorum
tuz verenin
kızı olsun
yağ verenin
oğlu olsun

ölüm diyorum
çayırlara serpilmiş yusufçukları gözlerimizin
unutuşunda bildik kokuları
dökülüyor kanatları
o bulanık göl habersiz
bir tekerleme dilimde
can dileniyorum
kara sülük
kana gel
kanı ye de
cana gel

Uyku diyorum
küçük ölüm
her gece koynuna girdiğimiz
belimde ebemkuşağı
ölümlerden
uykulardan
kara sülüklerden
habersiz
can
dileniyorum
can
dileniyorum

Renas Toprak

